

Fornleifaskráning vegna fyrirhugaðs álvers á Tjörnesi

Elín Ósk Hreiðarsdóttir og Birna Lárusdóttir

Fornleifastofnun Íslands
FS219-03121
Reykjavík 2003

Forsíðumynd er af hluta af áveitukerfi í landi Bakka (SP-312:021)

© *Fornleifastofnun Íslands*
Bárugötu 3
101 Reykjavík

Sími: 551 1033
Fax: 551 1047
Netfang: fsi@instarch.is

Efnisyfirlit

Abstract	4
1. Inngangur	6
2. Áhrif framkvæmda á fornleifar	7
3. Fyrri fornleifakönnun.....	9
4. Byggðasaga	11
5. Fornleifaskrá	15
6. Minjar í hættu vegna framkvæmda.....	47
6.1 Minjastaðir í hættu vegna vegar frá Húsavíkurhöfn að álveri	47
6.2 Minjastaðir í hættu vegna álvers	48
6.3 Minjastaðir í hættu vegna vegar frá Héðinshöfða að álveri.....	50
7. Niðurlag	51
Heimildaskrá	52

Skrá yfir kort

1. Yfirlitskort
2. Minjakort: Minjar í hættu vegna vegarslóða til Héðinshöfða
3. Minjakort: Minjar í hættu vegna álvers
4. Minjakort: Minjar í hættu vegna vegarslóða til Húsavíkurhafnar

Viðauki

Fornleifaskrá yfir jarðir á skráningarsvæðinu

Abstract

Atlantsál plans to build an aluminum factory in Tjörnes within the farms Bakki, Tröllakot and Héðinshöfði. Because of a request from Atlantsál the Institute of Archaeology (Fornleifastofnun Íslands) conducted an intensive survey in the proposed development area. The survey involved field inspection of the area where the aluminum factory itself will be built and also of two possible roads, one going from Húsavík harbour to the planned aluminum factory and the other from the aluminum factory north to a possible harbour in Héðinshöfði.

The Institute of Archaeology had done work in the area in previous years and that facilitated the process, including preparatory work. Before conducting the fieldwork local people were interviewed. The fieldwork was done from the end of August until the end of September 2003.

After the fieldwork it became apparent that the proposed development in the area would threaten 80 sites. Out of these 80 sites, 44 are considered in great danger.

The sites that could be affected by the development are located within the boundaries of four farms; Héðinshöfði, Tröllakot, Bakki and Húsavík. The highest number of sites (32) is situated within the farm of Bakki where the greater part of the aluminum factory is planned to stand. In Héðinshöfði 21 sites are threatened, 15 in Tröllakot and 12 in Húsavík.

The threatened sites are considered either in great danger or danger depending on whether they are located respectively within or adjacent to the construction footprint. The main emphasis was put on an intensive survey in the area that is planned for construction but sites close to the area were also surveyed because they might be threatened by the various groundwork in the areas nearby. In connection to this it should be considered that the final location of the aluminum factory and the roads leading from it are far from being completely determined.

A road for heavy transport is planned from the Húsavík harbor to the factory. In this area 21 sites are located and in danger. Of these 11 sites are considered in great danger.

The exact location of the aluminum factory has not been decided, but an area of approximately 1500 X 800 m within which it will be sited was surveyed. 52 sites were

in this area and its closest surroundings. Out of these 52 sites 27 are considered to be in great danger.

One proposal is to build a road from the aluminum factory northwards to a possible harbor in Héðinshöfði. This road would threaten about 11 sites and of these 5 are in great danger.

As a rule, the density of sites tends to be the highest; the closer to the farm (within the home field) becoming more dispersed the further away. Therefore it is no surprise that many of the sites in danger are located inside the home field of Bakki and Tröllakot. Both the home fields are at the edges of the proposed development area. By decreasing the area so that it excludes these home fields, the number of sites in great danger could be reduced. Other mitigation measures are possible, such as marking sites in danger that are close to the proposed development area and making sure all parties involved in the project are aware of these sites.

Mitigation measures like mentioned above could reduce sites in danger. The building of an aluminum factory in this area would nevertheless undoubtedly always threaten some of the sites in the area. It does therefore need to be stressed that all archaeological sites are protected by law and that the official decision regarding mitigation is the responsibility of Fornleifavernd ríkisins.

1. Inngangur

Atlantsál áformar að byggja álver á Tjörnes, á svæði sem nær yfir land Bakka, Tröllakots og Héðinshöfða. Að ósk Atlantsáls gerði Fornleifastofnun Íslands könnun á fornleifum á því svæði sem kann að raskast, annars vegar vegna byggingar sjálfs álversins en hins vegar vegna tveggja vega að álveri úr norðri og suðri. Hafði Hönnun hf milligöngu um verkið og veitti aðstoð við upplýsingaöflun og undirbúning.

Fornleifastofnun hafði áður unnið svæðisskráningu sem og aðalskráningu fyrir allt svæðið og flýtti það mjög fyrir undirbúningi verkefnisins og vettvangsvinnunni. Við þessar fyrri rannsóknir var stuðst, bæði í vettvangsvinnu sem og skýrslugerð. Áður en farið var á vettvang var rætt við heimildamenn um svæðið. Vettvangsvinna fór fram í lok ágúst og byrjun september 2003. Þá var gengið eftir áætluðum vegastæðum, annars vegar frá Húsavíkurhöfn og að álversstæðinu og hins vegar frá álveri og um Héðinshöfða. Einnig var gengið um álversstæðið sjálft og leitað fornleifa.

Efnisskipan í þessari skýrslu er svipuð og í öðrum skýrslum um umhverfismat fornleifa.¹ Á eftir inngangi er kafli um mat á áhrifum framkvæmda á fornleifar þar sem m.a. er gefið yfirlit um löggjöf og aðferðir við fornleifaskráningu (2. kafli). Þá er greint frá fyrri fornleifarannsóknum á skráningarsvæðinu (3. kafli) og byggðasögu þess (4. kafli). Síðan er birt skrá yfir fornleifastaði sem kannaðir voru í ágúst-september 2003 (5. kafli). Í 6. kafla er rætt um minjar sem eru í hættu, annars vegar vegna álvers og hins vegar vegna vegagerðar norðan og sunnan. Í 7. kafla er niðurlag.

Fornleifaskráning vegna umhverfismats var gerð af Birnu Lárusdóttur og Elínu Ósk Hreiðarsdóttur og er sú síðarnefnda höfundur skýrslunnar. Áður hafði farið fram aðalskráning á svæðinu og hana unnu Elín Ósk Hreiðarsdóttir og Mjöll Snæsdóttir. Verkið var unnið undir stjórn Adolfs Friðrikssonar. Loftmyndir sem sýna dreifingu fornleifa á því svæði sem framkvæmdir munu eiga sér stað eru aftast í skýrslunni.

Þeim heimildamönnum sem lögðu skrásetjurum lið eru færðar kærar þakkir fyrir aðstoðina.

¹ Sbr. Orri Vésteinsson. *Fornleifakönnun: Jarðgöng milli Ólafsjarðar og Siglufjarðar*. Reykjavík 2001. Fornleifastofnun Íslands. FS141-01061.

2. Áhrif framkvæmda á fornleifar

Hátt á aðra öld er liðið síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á Íslandi. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenzka fornleifafélags, einkum og sérílagi staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980.

Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdaglegar fyrir hundrað árum síðan eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegra upplýsinga um gerð og ástand fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugun, og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning. Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmiskonar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna. Slík heimildakönnun er nauðsynlegur undirbúningur undir vettvangsathuganir en hún getur líka skilað sjálfstæðum niðurstöðum. Nægilegar heimildir liggja fyrir, til að gefa grófa mynd af fjölda, eðli og ástandi minja á ákveðnum svæðum, og skipuleg heimildaúttekt í því skyni getur komið að gagni við skipulagsgerð jafnt sem minjavernd og rannsóknir. Á undanförunum árum hafa verið gerðar breytingar á löggjöf um verndun fornleifa og hefur eftirlit með framkvæmd laganna verið aukið. Fornleifaskráning er bundin skipulagsgerð í þjóðminjalögum (nr. 107/2001) en þar segir:

10. gr.: „Fornleifum má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi né nokkur annar, spilla, granda né breyta, ekki heldur hylja þær, laga né aflaga né úr stað flytja nema með leyfi Fornleifaverndar ríkisins.“

13. gr.: „Nú finnast fornleifar sem áður voru ókunnar og skal finnandi þá skýra Fornleifavernd ríkisins frá fundinum svo fljótt sem unnt er. Sama skylda hvílir á landeiganda og ábúanda er þeir fá vitneskju um fundinn. Ef fornleifar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd uns fengin er ákvörðun Fornleifaverndar ríkisins um hvort verki megi fram halda og með hvaða skilmálum.“

Er þessi fornleifakönnun í anda þeirra markmiða sem sett hafa verið þessari löggjöf. Mat á áhrifum skipulags á fornleifar gerir kröfur um fjölþætta athugun á heimildum

og vettvangsrannsókn, enda er skilgreining á fornleifum í þjóðminjalögum víðtæk. Til fornleifa teljast hvers kyns leifa fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða mannaverk eru á, svo sem:

- a. byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum, húsaleifar hvers kyns, svo sem kirkna, bænahúsa og búða, leifar af verbúðum, naustum, verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri;
- c. gömul tún- og akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;
- d. gamlir vegir, stíflur, brýr, vatnsvöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;
- e. virki og skansar og önnur varnarmannvirki;
- f. gamlir þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð;
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum;
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið;
- i. skipsflök eða hlutar úr þeim.

Að jafnaði skal telja minjar 100 ára og eldri til fornleifa.

3. Fyrri fornleifakönnun

Enginn af fornleifakönnuðum 19. aldar gerði athuganir á Húsavík eftir því sem kunnugt er, en nokkrir þeirra gerðu kannanir á Tjörnesi. Enginn þeirra rannsakaði þó minjastaði á því svæði sem álversframkvæmdir ná til.

Um miðja 19. öld voru teknar saman sýslu- og sóknarlýsingar fyrir landið. Í lýsingu Húsavíkursóknar frá 1842 segir: „Af öngvum fornleifum veit eg hér, ... Ei eru hér rúnir, málmsmíðir, naust, hróf, dómhringar eður merkilegir steinar eður haugar. Lítið er hér um fornmannasögur ... eður að fornleifar hafi fundist í jörðu.“ Í sömu lýsingu þar sem fjallað er um eyðijarðir í sókninni segir: „Eyðijarðir eru hér víða, en enginn getur sagt hvenær þær hafi lagst í eyði. ...[Eyðijarðir] undir Héðinshöfða Tröð og Hólkot...“ Einnig er fjallað um fornar kirkjur eða bænhús á svæðinu: „Kirkjur eða bænhús hafa víða verið hér, en ei fæ eg uppgötvað hvenær þau hafa af tekist eða hve margir bæir hafi heyrt undir hvört þeirra. Bænhús hefur t.d. verið í ... Héðinshöfða, Ísólfstöðum og Sandhólum og sjást enn glögg merki til þeirra.“²

Á 20. öld hafa menn víða tekið eftir fornleifum á athugunarsvæðinu og er þeirra m.a. getið í örnefnalýsingum en þær voru ritaðar eftir frásögnum staðkunnugra. Flestar lýsingarnar voru skráðar af Ara Gíslasyni á sjöunda áratugnum, en margar þeirra hafa verið endurskoðaðar síðan. Árið 1981 kom út fyrsta bindi Sögu Húsavíkur. Þar er tekinn saman fróðleikur um upphaf og myndun Húsavíkurkaupstaðar og getið um gömul býli á svæðinu. Árið 1983 vann Náttúrugripasafnið á Akureyri könnun á náttúrufari og minjum í nágrenni Húsavíkur. Þá tók Helgi Hallgrímsson saman skrá um nokkra minjastaði í nágrenni bæjarins. Sama ár birtist grein án höfundar í Safni, blaði Safnahússins á Húsavík um eyðibýli við Botnsvatn. Árið 1994 gaf Safnahúsið á Húsavík út Kortabók Húsavíkur þar sem örnefni og söguminjar eru merktar inn á loftmyndir.

Fornleifaskráning hófst á Tjörnesi veturinn 1998. Þá gerði Fornleifastofnun Íslands svæðisskráningu fornleifa í Tjörneshreppi og á eystri hluta nessins og í kjölfarið voru aðalskráðar minjar á sama svæði sumarið 1999.³ Næsta fornleifakönnun sem gerð var á svæðinu gerði Guðmundur Ólafsson fornleifafræðingur. Þann 3. júní 2000 gerði hann lauslega könnun á meintum kirkjugarði á Bakka. Hann skoðaði

² SSP, 193, 195.

³ Oddgeir Hansson. 2000.

jarðlagaskipan í rofabarði sem var í suðausturhorni garðhleðslunnar og dró af því ályktanir um aldur garðsins.⁴

Fornleifaskráning í Húsavíkurlandi fór fram haustið 2001. Í septembermánuði var unnin svæðisskráning fyrir kaupstaðinn en svæðið var aðalskráð í október og nóvember sama ár.

⁴ Skv. samtali við Guðmund Ólafsson

4. Byggðasaga

Í Sögu Húsavíkur er gerð ítarleg grein fyrir sögu Húsavíkurjarðarinnar og verður hér aðeins stiklað á stóru til að gefa umgjörð um þær upplýsingar sem er að finna í fornleifaskrá.

Það land sem tilheyrir Húsavíkurkaupstað er fyrst og fremst höfuðbólið Húsavík, hjáleigur hennar og að auki er lögbýlið Bakki, en því fylgdi frá byrjun 19. aldar hjáleigan Tröllakot. Hún var áður hluti af Héðinshöfða en Húsavíkurkaupstaður keypti Bakka og Tröllakot 1915.

Húsavík er í Landnámabók talin elsta byggða ból á Íslandi, þar hafði Garðar Svavarsson vetursetu og þar mun Náttfari hafa búið eftir hann uns hið eiginlega landnám hófst og hann var hrakinn til Náttfaravíka. Hvað sem áreiðanleika þessarar sögu líður þá verður að teljast líklegt að Húsavík hafi verið með fyrstu bústöðum við Skjálfanda. Það gerir hin góða höfn og ágæt búskaparskilyrði upp af henni. Þeir sem settust að í Húsavík hafa verið í góðri aðstöðu til að hafa áhrif á landnám þeirra sem á eftir komu og má af því ætla að Húsvíkingar hafi verið hlutfallslega valdamiklir hina fyrstu áratugi sem land var að byggjast. Eftir að búið var að ryðja skóga og koma upp byggð í Aðaldal, Reykjadal og um Ljósavatnsskarð hafa valdamiðstöðvar þar hinsvegar án efa tekið að skyggja á Húsavík og hefur bærinn þá hætt að vera héraðsmiðstöð.

Ætla má að bæir á Tjörnesi og í Reykjahverfi – hinn forni Húsavíkurhreppur – hafi byggst beint eða óbeint frá Húsavík. Byggð á Héðinshöfða hefur þó fljótlega orðið öflug og má vera að líta megí á þessa jörð sem sjálfstætt landnám. Bakki var meðaljörð og gæti hafa byggst snemma frá Húsavík, án efa þegar á 10. öld.

Húsavík var á miðöldum miðstöð í sinni sveit, þar var sóknarkirkjan og eftir henni hét hreppurinn sem var stór og fjölmennur. Ekki er þó getið höfðingja í Húsavík eftir söguöld og í lok 13. aldar komst staðurinn undir forræði Hólabiskupa og varð kirkjulén. Eftir það sátu hefðarklerkar staðinn og ráku búskap á jörðinni.

Ekki er vitað hvenær verslun hófst í Húsavík, en skipakomu er þar getið fyrst 1320 og 1423 rændu Englendingar í Húsavík og kveiktu í kirkjunni þar en það er ekki fyrr en á 16. öld sem Húsavík fer að koma verulega við sögu verslunar og þá fyrst og fremst í sambandi við útflutning brennisteins frá námunum í Suður-Þingeyjarsýslu. Frá 1614 var regluleg sigling einokunarkaupmanna á Húsavík og hefur þá verið komið þar upp aðstöðu – ef hún var ekki komin fyrr – niðri við höfnina. Til er

uppráttur frá 1747 sem sýnir höfnina, þrjú timburhús og rétt auk hjáleiga frá höfuðbólinu. Þær voru fimm í byrjun 18. aldar.

Þessi fjölgun bólstaða á svæðinu var hluti af svipaðri þróun um allt land og virðist ekki tengd kaupstaðnum sérstaklega. Það var ekki fyrr en á síðustu árum 19. aldar sem fjölga fór bólstöðum í kringum verslunarstaðinn og þorpið Húsavík tók að myndast. Í fyrstu byggðist afkoma þorpsbúa jöfnum höndum á sjósókn og landbúnaði og sjást þess greinileg merki í fornleifaskrá en meirihluti skráðra fornleifastaða í Húsavík eru bústaðir, útihús og garðar frá seinni hluta 19. aldar þegar þorpið var að taka á sig mynd.

Samkvæmt Landnámabók voru tveir landnámsmenn á Tjörnesi. Fyrstir eru taldir til þeir bræður Héðinn og Höskuldur Þorsteinssynir og er Héðinn sagður hafa búið á Héðinshöfða og Höskuldur á Skörðum. Ekki er getið um mörk milli þeirra bræðra en ætla má að þau hafi verið neðst í Reykjahverfi (ÍF I, 274, 276). Ekki er heldur getið um nyrðri mörk landnáms þeirra en í frásögn af landnámi Böðólfs Grímssonar er sagt að hann hafi numið allt Tjörnes milli Tunguár og Óss (ÍF I, 278-80). Ekki er sagt frá bústað Böðólfs að öðru leyti en því að Sturlubók segir hann hafi búið í Böðólfsskytju hinn fyrsta vetur eftir að þeir brutu skip sitt við Tjörnes, en Hauksbók kallar bæinn Auðólfsstaði. Engir bæir með þessu nafni eru nú þekktir á Tjörnesi en Brynjúlfur Jónsson taldi að Böðólfsskytja gæti verið sami staður og Böðólfsstaðir í landi Ytri-Tungu (Árbók 1906, 8) en upphaflegt nafn á því koti mun vera Beigólfsstaðir (JÁM XI, 264) og verður að telja líklegra að nafnið hafi verið lagað til eftir Landnámabók (sbr. ÍF I, 279 nmgr. 7).

Athyglisvert er að Landnámabók telur Tjörnes einkum hafa byggst skipbrotsmönnum. Nesið hefur frá fyrstu tíð verið álitið útkjálki þar sem enginn myndi vilja búa nema þeir sem aðstæðurnar neyddu til þess. Þetta segir eflaust meira um ástand mála á Tjörnesi í tíð höfunda Landnámabókar (12. og 13. öld) en á landnámsöld. Undir lok 13. aldar þegar skjalaheimildir koma til sögunnar eru margar jarðir á Tjörnesi komnar í eigu hinna ýmsu kirkjulegu stofnanna og nær allur rekaréttur í höndum utansveitarmanna, bæði kirkna og efnamanna í innsveitum Norðanlands.

Á Þjóðminjasafni er koparhringur (Þjms. 228) sem sagður er hafa fundist í hólnum Einbúa á Tjörnesi, en hóll með því nafni er hjá Héðinshöfða (SP-310:035). Þar gæti því hafa verið kuml. Þessi fundur kemur – eins langt og hann nær – ágætlega

heim og saman við frásögn Landnámabókar, en hann verður þó hvorki notaður til að sanna þá frásögn eða hnekkja henni. Hann þýðir ekki annað en að land hafi verið numið í grennd við Héðinshöfða fyrir lok 10. aldar, en ætla má af almennum líkum að allt nesið hafi verið fullbyggt á þeim tíma.

Héðinshöfði er langmesta jörðin á Tjörnesi norðan Húsavíkur, 40 hundruð að fornu mati, og verður að telja sennilega þá sögn Landnámabókar að þar hafi snemma verið byggt. Hitt er ólíklegra að byggð á Héðinshöfða sé eldri en á Húsavík. Fyrir utan sagnir um vetursetu Garðars Svavarssonar í Húsavík áður en eiginlegt landnám hófst (ÍF I, 35, 36, 276), getur varla annað komið til greina en að þar hafi fólk tekið sér bólfestu um leið og byrjað var að nema land við Skjálfanda. Í Húsavík er eina verulega góða höfnin við flóann og þar hafa flestir þeir tekið land sem hugðu á landnám upp með Laxá og Skjálfandafljóti. Þeir sem bjuggu í Húsavík á landnámsöld gátu því haft veruleg áhrif á framvindu landnáms í héraðinu og er ekki líklegt að slíkt tækifæri hafi verið látið ónotað. Það verður því að telja líklegast að elsta byggðin hafi verið við Húsavík en Héðinshöfði er sú jörð norðan við Húsavík sem fyrst hefur byggst þar á eftir. Landgæði á Héðinshöfða eru það mikil að telja má að þar hafi bær verið reistur mjög snemma. Á eftir Héðinshöfða hefur bú líklega risið fyrst í Syðri Tungu og hefur það sennilega verið með beinni íhlutun Héðinshöfðamanna, þannig að einn úr þeirra hópi eða þeim tengdur reisti búið í skjóli hins eldra býlis. Rauf hefur sennilega byggst frá Héðinshöfða fremur en Syðri Tungu. Um áhrif Héðinshöfðamanna á landnám utar á nesinu er ekki jafnauðvelt að dæma.

Langflestira jarða á Tjörnesi er getið í rekaskrá frá lokum 13. aldar. Þá áttu Hóladómkirkja og stórbændur í Lögmannshlíð rekaparta fyrir Héðinshöfða. Í byrjun 14. aldar átti Húsavíkurkirkja hlut í flutningum (rekum sem fluttir voru að landi) fyrir Hringveri og Grenjaðarstaðarkirkja átti Breiðuvík með rekum og hálfan Tungureka – sennilega Syðri Tungu. Rekaskrárnar sýna að byggð á Tjörnesi hefur verið með svipuðu, sennilega alveg sama sniði, í lok 13. aldar eins og hún er nú.

Í byrjun 18. aldar voru margar af bændajörðunum í eigu mestu efnamanna landsins, eins og Brynjólfs Þórðarsonar á Hlíðarenda (sem m.a. átti Héðinshöfða). Þessi miklu ítök stórfjarðeigenda á Tjörnesi á hámiðöldum og fram á 18. öld sýna að nesið hefur þá verið orðið jaðarsvæði. Þar bjuggu hvorki eignamenn né valdamenn heldur hafa þar búið fátækir sjálfseignarbændur og leiguliðar. Það er helst að efnamenn hafi búið á Héðinshöfða á miðöldum en á 18. öld voru þar leiguliðar.

Leidd hafa verið rök að því að byggð hafi mjög snemma komist í það horf sem hún er nú í á Tjörnesi. Einnig hefur verið lítið um hjáleigubbyggð eða sveiflur í byggð lögbýlanna miðað við aðrar sveitir. Á 14. öld er getið um tvær hjáleigur Héðinshöfða, m.a. Tröllagilsgerði, en þá virðist hvorugt kotið þá hafa verið í byggð. Tröllagilsgerðis er einnig getið 1683 og var þá byggt ból og hafði verið lengi en samkvæmt jarðabók Árna og Páls frá 1712 voru þrjár hjáleigur í landi Héðinshöfða (Tröllakot (áður Tröllagilsgerði), Gata (áður Garðshorn) og Hólkot). Hjáleigurnar höfðu verið í byggð um 1700. Hólkot fór endanlega í eyði á 18. öld en Tröllakot á 19. öld. Það er í góðu samræmi við byggðamunstur annarsstaðar á Íslandi að hjáleigur hafi helst orðið til í landi betri bújarða. Það er því ekki að undra að á Tjörnesi sé þær helst að finna á landmestu jörðunum og dýrustu jörðunum eins og Héðinshöfða. Aðrar jarðir eru svo litlar að þær voru einfaldlega ekki til skiptanna.

Hugsanlegt er að framan af landnámsöld hafi byggð á Tjörnesi verið óstöðug, þar hafi menn lent hér og þar og stofnað bú á ýmsum stöðum áður en þeir fundu betra jarðnæði annarsstaðar. Ekki er heldur óhugsandi að byggðin hafi einfaldlega verið miklu þéttari til að byrja með en seinn varð, að menn hafi fyrst búið þröngt við sjávarsíðuna áður en þeir fluttu byggð sína inn í landið. Hitt er víst að góðar heimildir eru fyrir því að föst mynd hefur verið komin á byggðina á 13. öld og að litlar breytingar hafa orðið á henni síðan. Einhverjar hjáleigur og smákot hafa ef til vill byggst á 13.-14. öld (s.s. Hólkot, Tröllagilsgerði), byggðin síðan dregist saman á 15. öld í kjölfar svartadauða, en aukist aftur á 16. og 17. öld þó í mun minna mæli væri en víðast annarsstaðar.

5. Fornleifaskrá

Í skráningarkerfi Fornleifastofnunar hefur hver sýsla skammstafað heiti (BO, SP o.s.frv.) og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er hvaða jörð ákveðnir minjastaðir tilheyra. Hverjum minjastað er gefin kennitala sem er þriggja stafa númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: SP-310:001). Fornleifaskrá hvernar jarðar hefst á stuttu yfirliti yfir skiptingu jarðarinnar, eignarhald hennar og matsverð, og einnig er gefin stutt lýsing á náttúrufari og búskaparaðstæðum og fjallað um sléttun túna. Þar á eftir kemur listi yfir fornleifar sem fundist hafa heimildir um.

Í skránni fær hver minjastaður eina grein og er framsetning upplýsinganna stöðluð. Í fyrstu línu hvernar greinar eru grunnupplýsingar auðkennisnúmer, sérheiti, tegund, hlutverk og hnattstaða. Á eftir auðkennisnúmeri kemur sérheiti hennar ef eitthvert er og síðan tegund. Með tegundarflokkun er leitast við að skilgreina hvers eðlis fornleifin er, þ.e. hvort um er að ræða mannvirki af einhverju tagi sem enn sést, og þá hverskyns (t.d. tóft, garðlag eða varða), mannvirki sem vitað er um en er horfið (heimild, örnefni) eða fornleif sem ekki hefur verið mannvirki (álagablettur, sögustaður eða nátttröll). Allir fornleifastaðir eru greindir til tegundar en hlutverk þeirra er ekki alltaf hægt að ákvarða. Á eftir hlutverki kemur hnattstaða minjastaðarins í gráðum og mínútum. Mæling hnattstöðu er gerð með GPS staðsetningartækjum (stillingin WGP 84) og er mælt í miðju hvers minjastaðar. Áætlað frávik frá miðju sé ekki meira en 10 metrar að meðaltali. Þar sem getur um „heimild um...“ t.d. útihús, þá er átt við að eingöngu eru til heimildir um staðinn, en minjar hafa ekki fundist á vettvangi við skrásetningu. Þó engar minjar hafi fundist, er engu að síður tekin hnattstaða staðarins ef unnt hefur verið að ákvarða hann á grundvelli fyrirbyggjandi upplýsinga með um 50 metra fráviki.

Í annarri línu hefst lýsing minjastaðar oftast á tilvitnun í fyrirbyggjandi heimildir en síðan er staðsetningu hans lýst. Þar á eftir kemur oft lýsing á aðstæðum og síðast lýsing á mannvirkinu sjálft ásamt með öðrum upplýsingum sem við eiga.

Í næstsíðustu línu er lagt mat þá hættu sem minjastaðurinn kann að vera í. Hættustig eru eftirfarandi: 1) engin hættu, 2) hættu, og 3) stórhættu. Gerð er grein fyrir hver er hættuorsök hverju sinni. Þá er í síðustu línu getið heimilda ef einhverjar eru, oft með skammstöfunum, en úr þeim er leyst í heimildaskrá aftast í skýrslunni.

Fornleifar í hættu

SP-310 Héðinshöfði

40 hdr. 1712. Bændaeign. Í Sturlubók segir: "Heðinn ok Höskuldr, synir Þorsteins þurs, fóru til Íslands ok námu fyrir innan Tunguheiði. Heðinn bjó at Heðinshöfða ok átti Guðrúnu." ÍF I, 275.

1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Jörundar biskups og Sigurðar lögmanns. DI II, 316.

1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318.

1403 er jörðin nefnd í sálugjafarbréfi Halldórs Loftssonar þegar hann gefur kirkjunni á Grund reka H. DI III, 685.

1430 er jörðinni skipt upp í tvíbýlisjörð milli bræðranna Halls og Finns Ásgrímssonar. DI IV, 436-437. 1433 lætur Jón biskup á Hólum Ólaf Eyjólfsson fá part Hólastaðar í Höfða í Höfðahverfi fyrir jörðin Héðinshöfða á Tjörnesi. DI IV, 526.

1471 selur Þorgerður Magnúsdóttir Finnboga Jónssyni hálfan Héðinshöfða með hálfri Lundey og eins mans öngulveiði í Botnsvatni fyrir 20 hdr. jörð. DI V, 616-617.

1518: Málfríður fær séra Jóni í Laufási umboð sitt yfir hálfum Héðinshöfða. DI VIII, 668-669.

1541 er Héðinshöfði seldur fyrir jörðina Haftralæk í Aðaldal og 10 hdr. að auki. DI X, 620.

1541 arfleiðir Jón Finnbogason prestur Málfríði dóttir sína að Héðinshöfða, sem er þá 40 hdr. jörð. DI X, 665-666.

1548 er jörðin nefnd í kaupmálabréfi Nikulásar Þorsteinssonar og Sigríðar Einarsdóttur. DI XI, 667-668.

1568 eru landamerki Héðinshöfða og Bakka " ... eignadi nefndri jodu Hiedinshaufdaland sudur j þann læk sem rennur fyrer utan sialft gierdit sem þar er aa mille og kallad er Asgistades. og hann hieilt adur Reydaraa runnit hafa. enn fader menn eignadi Backa land ut j Reydaraa sem nu rennur." DI XV, 75.

1569 var Héðinshöfði seldur. DI XV, 208. 1631 er Héðinshöfði seldur Nikulási Einarssyni. Jarðabréf, 243. **1667** lýsir Magnús Björnsson því að Nikulás Einarsson hafi lofað að selja sér Héðinshöfða - AÍ VII, 119. Haustið 1686 rak á reka Héðinshöfða franskt sluppskip, allt borað og sundur rifið, virt með bjarglaunum 16,5 álnir. - AÍ VIII, 158.

40 hdr 1712 með hjáleigum, heimajörðin með eyðihjáleigunni 32 hndr.

1712 3 hjáleigur Hólakot og Tröllakot í byggð en Gata í eyði.

1712: "Engjar öngvar, nema hvað henda má í útgöngum, sem þó er mjög lítið. Úthagarnir eru bjarglegir." JÁM XI, 259.

1842: "Héðinshöfði, 30 hundruð." SSÞ, 191. Jörðin lengi verið tvíbýlisjörð, HI og HII. "Heiðarlandið er breitt allt til merkja við Fjöll í Kelduhverfi, vel grónar lágheiðar austur að gróðurlitlum fjallgarðinum. ... Lundey tilheyrir báðum Héðinshöfðajörðunum. Þar er mikið lundavarp, og heyskapur var þar stundaður til skamms tíma. Nú er eyjan aðeins notuð til sumarþeirra sauðfjárr." BBSÞ 1963, 633-634 "Héðinshöfðaland markast að sunnan af Reyðará, sem er landamerki jarðarinnar og Húsavíkur og jafnframt hreppamörk, frá sjó þar til áin beygir til suðurs neðan við Selmýri sem er í Húsavíkurlandi. Héðinsvík sem Reyðará rennur í, markast að sunnan af Bakkahöfða en að norðan Héðinshöfða." Ö-Héðinshöfði 1.

1471 er túninu skipt í tvennt og fær annar hlutinn "halft fios ok halfa hlauduna fyreR nedan kirkniuna ok lambhus ut a uellinum. vavll allan sudur j grof þa er liggvR ofan epteR vellinvm fyrer nedan ok sunan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ok Rettysne or grofine ofan j uallar garden ok suo langt ut fra ok austur sem uavllur uinzst ok uauull fyreR ofan been sudur ath gautu þeire eR liggur fyrer sunnan hvsin." DI V, 617-18.

11,5 ha 1917.

1963, 633. Engjar voru víðáttumiklar um mýrarnar en heldur snögglægt. LSÞ, 373

"Neðan við bæinn eru flatlendar mýrar, þar var engi víðlent, en snögglægt." BBSÞ

SP-310:008 Sandholt heimild um býli

66°04.945N 017°20.348V

"Um aldamótin síðustu voru reist nokkur býli í Héðinsvík og stundaður útvegur þaðan, en öll voru þau skamma hríð í byggð." segir í Byggðum og búum frá 1963. "Sandholt, í landi Héðinshöfða við Héðinsvík, byggt 1904, fór í eyði 1930." segir í Byggðum og búum frá 1985. Í örnefnalýsingu segir "Sunnantil við víkina, um 200 metra norðan ár, voru tvö hús, annað á bakkabrún er nefndist Héðinsvík. ... Litlu utar og ofar var annað hús, Sandholt. Þar var grasbýli, túnblettur í kring, Sandholtstún." Sandholt var 40-50 m austur frá sjó og 20-30 m sunnan við sjávarveg frá Héðinshöfða. Í sléttaðu túni. Í Sandholti var búið á sumrum í allmörg ár eftir að heilsársbúskapur lagðist af, en nú hefur verið sléttað yfir hússtaðið. Þar vottar ekki fyrir mannvistarleifum á yfirborði. Sandholt er inni á fyrirhugaðri

álverslóð við Héðinsvík.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:BBSÞ 1963, 634; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 1; Túnakort 1917

SÞ-310:013 Höfðagerði heimild um beitarhús

66°05.627N 017°20.342V

"Nokkru austan við Höfðanef á bakkabrún voru beitarhús, kölluð Höfðagerði. Túnið í kring, Höfðagerðistún ..." segir í örnefnalýsingu, Beitarhúsin voru í norðausturhorni túnsins. Í Fornbréfasafni er talað um stekki á þessum stað 1431: "so ok skylldv bader hafa stecka aa hofdagierdi." Sléttað tún.

Svæðið sjálft er um 40x25 m að stærð. Voru þar 4 hús sem hvert um sig rúmaði um 60 kindur. Snéru þau austur-vestur. Hafði Bjarni, faðir Jónasar eitt, Óskar bróðir hans eitt og Úlfur, faðir Indriða tvö. Húsið sem tilheyrði Bjarna var með grindum og görðum sem mátti draga upp á milli gjafa. Grindur voru allar úr rekaviði. Húsin voru frá tíð Benedikts Sveinssonar. Nú sjást engar mannvistarleifar á yfirborði á Höfðagerði. Höfðagerði er um 200 m sunnan við mögulegt vegarstæði sem liggur út á nyrsta odda Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 2; Túnakort 1917,DI IV, 436

SÞ-310:014 Héðinsvík tóft bústaður

66°04.937N 017°20.373V

"Um aldamótin síðustu voru reist nokkur býli í Héðinsvík og stundaður útvegur þaðan, en öll voru þau skamma hríð í byggð." segir í Byggðum og búum frá 1963. "Héðinsvík, í landi Héðinshöfða við Héðinsvík, byggt upp úr aldamótunum 1900, fór í eyði 1930." segir í Byggðum og búum frá 1985. Í örnefnalýsingu segir "Sunnantil við víkina, um 200 metra norðan ár, voru tvö hús, annað á bakkabrún er nefndist Héðinsvík. Þar voru þrjár íbúðir, ekki fylgdi grasnyt, voru þar aðallega sjómenn." Húsin voru 50-60 m sunnan við sjávarveginn, þar sem hann liggur að sjónum. Leifar byggingarinnar eru á sjávarbakka og er vesturhlíð hrúnin fram af bakkanum að mestu.

Kjallaragrunnur. Leifar af steypuveggjum með miklu af smáum ferköntuðum steinum í steypunni. Grunnurinn er um 14x4 m að stærð og er hann um 1 m dýpri en yfirborðið umhverfis. Norðan við grunninn eru undirstöður um 4x6 m stórrar viðbyggingar. Jónas Bjarnason hefur heyrt að viðbygging þessi hafi verið geymslustaður fyrir veiðarfæri o.fl. Héðinsvík er inni á fyrirhugaðri álverslóð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:BBSÞ 1963, 634; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 1

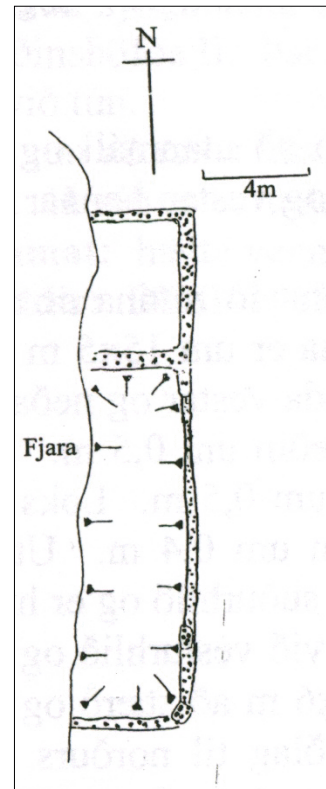
SÞ-310:015 Svarðarholt náma mógrafir

66°04.874N 017°19.974V

"Skammt sunnan og ofan við Sandholt, suður við ána, er lítið holt, Svarðarholt. Þar var breiddur svörður. Rétt ofan við eru miklar Svarðargrafir. Voru tvær stungur af jarðvegi, síðan 14 stungur svörður með tveim leirlögum. Tekið var upp fram að 1957." segir í örnefnalýsingu. Svarðargrafir eru austan við Svarðarholt. Gamlar og grónar svarðargrafir. Grafirnar eru á svæði sem er um 160x70 m að stærð. Þær eru inni á svæði því sem fyrirhugað er að reisa álver á.

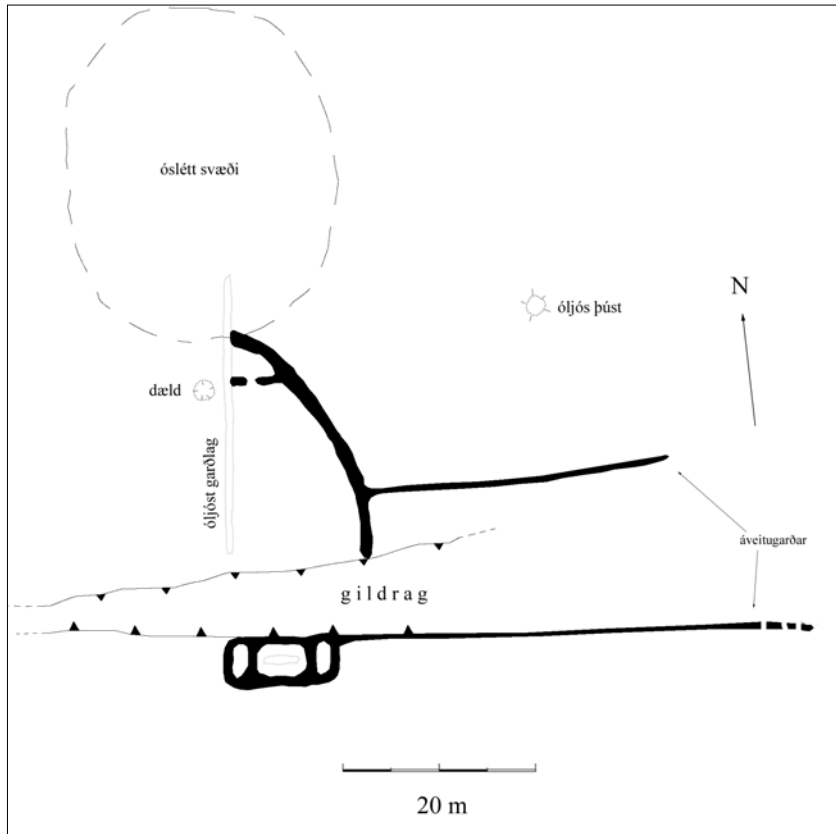
Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 1

SD-310:016 Geirhús tóft+garðlag beitarhús

66°05.127N 017°20.347V

"Nokkru utar í vikinni [en 008], var fjárhús og hlaða, nefndist Geirhús, eftir þeim er byggði." segir

í örnefnalýsingu, Fjárhústóftin er um 200 m norður af sjávarvegi frá Héðinshöfða.

Nú í afgirtu landi en óræktuðu.

Harðlendur sjávarbakki er næst sjó en mýrar þegar fjær dregur.

Tóftin er glögg, vestast lítið hól, stærra í miðju og annað lítið austast. Í miðhólfinu mótar óljóst fyrir garða en hvergi sjást dyr. Tóftin er um 15.5x7.5 m að stærð og snýr austur-vestur. Hleðsluhæð

er allt að 1 m. Frá norðausturhorni tóftarinnar liggur garðlag til austurs, lítur út fyrir að vera gamalt en er býsna mikið um sig. Það fjarar út eftir því sem fjær dregur tóftinni og hverfur alveg eftir um 130 m. Garðurinn er um 1 m breiður og allt að 0,8 m hár næst rústinni en lækkar svo til austurs. Þar er hann þó mjög reglulegur og þráðbeinn. Líklega er hann hluti af miklu kerfi áveitugarða og skurða, sjá 018. Norðan við tóftina rennur lækur til sjávar í gilskorningi. Norðan við skorninginn, um 15 m norður af austurenda tóftarinnar, liggur garðlag í sveig til norðvesturs, alls rúma 30 m. Hugsanlegt er að garður þessi tengist áveitu 018 en þó virðist líklegra að dálítill túnskiki hafi verið girtur af í tengslum við beitarhúsin. Við norðurenda garðsins er grösugt og mishæðótt svæði, allt að 40 x 30 m stórt og er ekki útilokað að þar leynist eldri mannvistarleifar þótt ekki sjáist veggjaskil. Gæti þá bogadregni garðurinn jafnvel verið gamall túngarður. Geirhús eru innan við 100 m vestan við fyrirhugað vegarstæði norður á Héðinshöfða og ljóst er að vegur á þessum stað myndi skera sundur áveitugarðana sem liggja til austurs frá húsinu.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

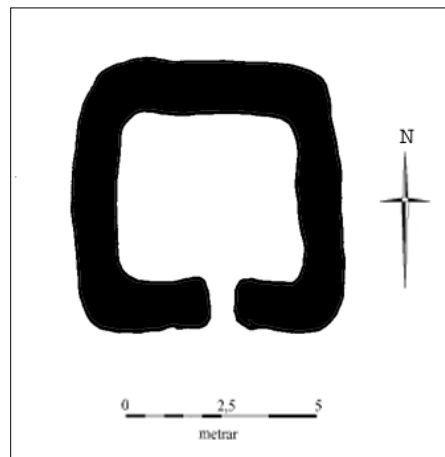
Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1

SD-310:017 tóft

66°04.844N 17°19.404V

Tóftin, horft til VSV

Ferhyrind tóft er um 30 m sunnan við heimreið að Héðinshöfða II og um 30 m neðan við lágan mel. Tóftin er 60 m ofan við bíslóða sem liggur samsíða þjóðvegi ofan hans. Lítill lækur rennur 10-20 m ofar og beygir svo til vesturs og rennur 5 m vestan við tóftina. Tóftin er inni á því svæði sem ráðgert er að byggja álver á. Fremur slétt svæði, vaxið grasi og lyngi.

Tóftin er 6 x 6 m að stærð og er op á miðjum suðurvegg hennar. Hún er grasi gróin og er mest 0,3-0,4 m á hæð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:018 Flæðiengi garðlag áveita

66°05.123N 017°20.351V

Í örnefnalýsingu segir:

"Mýrin frá Geirhúslæk að Breiðaskurði, nefnist Geirhúslæði, sem er syðsti hluti mikilli Flæðiengja, sem Benedikt Sveinsson lét gera og veitti Reyðaránni á engin. Breiðaskurður er hluti af því skurðakerfi, veitti vatninu burt." Síðar í sömu lýsingu segir: "Hér [eftir 015] er komið að víðlendum mýrum, sem skiptast eftir áveituskurðum eða görðum. Næst Hólfum og túni, Húslæði þá Ystaflæði, Miðflæði og Syðstaflæði og er þá komið að Breiðaskurði. Þar sem Breiðiskurður og áveitugarður koma saman, utan

Hluti áveitukerfisins, horft til vesturs

og ofan við Krók, heitir tungan Görn." segir í örnefnalýsingu. "Reyðará veitti hann á hinar flötu mýrar og hlóð þar flóðgarða ..." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu. Allar þessar lýsingar eiga við gríðarmikið áveitukerfi sem er norðan og austan við krikann þar sem Héðinshöfði mætir landi að sunnanverðu. Slétt grasi vaxið land, víða mjög mýrlent.

Áveitukerfið er mjög heillegt. Syðsti hluti þess er norðan og austan við Geirhús 016 og er garður, sem líklega er einn áveitugarðanna, sambyggður austurenda hússins. Alls nær áveitan allt að 500-600 m til norðurs og allt að 600 m til austurs eða allt að þjóðvegi. Hún samanstendur af a.m.k. fjórum garðlögum sem liggja hér um bil austur-vestur eftir mýrinni og hafa sýnilega átt að stýra rennsli frá ánni inn á ákveðin svæði. Við vesturenda þeirra, í kriknum þar sem höfðinn mætir landi, er svo hlaðinn garður þvert á garðana, væntanlega uppistöðugarður til að koma í veg fyrir að vatn rynni til sjávar. Hann er alls tæplega 400 m langur en nokkuð hlykkjóttur, fer lega hans líklega eftir giljum og lækjum sem renna úr mýrinni og til vesturs. Nálægt norðurenda garðsins er skurður, Breiðiskurður, og hefur mátt hleypa vatni af áveitunni um hann. Áveitugarðarnir eru yfirleitt fremur litlir um sig, þó allt að 0,7 m breiðir og sumir allt að 1 m háir. Garður sem ekki er ljóst hvort tilheyrir áveitunni, liggur í sveig til norðurs um 10 m norðan við austurenda Geirhúss 016. Hann er breiðari og fornlegri en nokkur hinna garðanna, allt að 1,5 -2 m. Hugsanlegt er að lítill túnskiki hafi verið girtur af við húsin. Hluti áveitunnar er á svæði þar sem er ráðgert vegarstæði frá álveri að höfn á Héðinshöfða. Ljóst er að vegurinn kæmi til með að skera í sundur a.m.k 4 garðlög og færi þar að auki yfir Breiðaskurð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1; LSP, 374; Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:020 hleðsla leið

66°04.814N 17°19.508V

Vegurinn, horft til ANA

ræsi. Vegurinn hefur verið upphlaðinn. Hann er sjálfsagt ekki mjög gamall, e.t.v. gerður 1930-40. Vegurinn er á því svæði sem ætlað er að fari undir álver.

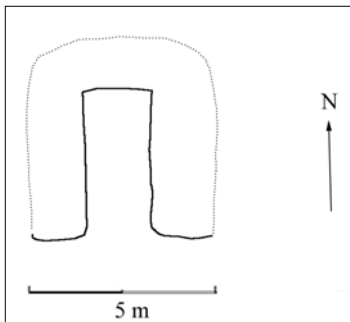
Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Innan við 10 m ofan við þjóðveg en um 15 m norðan við Reyðará sjást merki um veg. Vegurinn hefur legið til austurs frá núverandi þjóðvegi (hefst ofan við skurð sem er samsíða þjóðvegi ofan hans) og beint yfir svæði sem nú er orðið að túni (fer 1 m norðan við rafmagnsstaur í túninu). Þar virðist vegurinn liggja á annan veg sem liggur norður-suður.

Gamli vegurinn hefur nú verið sléttaður í tún að hluta þó að vel megi enn sjá móta fyrir honum. Vegurinn liggur í um 50 m til austurs en hefur þá legið á annan veg sem legið hefur norður suður. Á þeim spotta má greina hlaðið

SB-310:021 skemmutóft

66°05.669N 17°20.827V

Rúst af kartöflukofa er norðaustarlega á Héðinshöfða, 430 m norður af tóft 067. Grösugur bakki. Húsið hefur verið grafið inn í bakka. Tóftin er opin mót suðri, veggir þykkir og allt að 1 m háir, eingöngu úr torfi að því er virðist. Þeir eru eilítið rofnir að framanverðu og ekki loku fyrir það skotið að hrúnið hafi úr fremsta hluta þeirra. Tóftin er um 5 x 5 m stór og líklega byggð um miðbik 20. aldar. Hún er líklega innan við 40 m vestan við fyrirhugað vegarstæði frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-310:025 fjárhústóftir

66°04.997N 017°20.412V

Vegur er niður að sjó milli túns að sunnan og lands þar sem nú er tún tún að norðan. Á sjávarbakka örskammt sunnan við vesturenda vegarins er tóft. Hún er nánast í hásuður frá bæjarhúsum. Á grasi vöxnum sjávarbakka

Tóftin snýr norður-suður, er 8x4,5 m að stærð og hleðsluhæð 0,4 m. Hún er talsvert sokkin og grasi vaxin, en þó sést vel móta fyrir henni. Tóftin var skoðuð við aðalskráningu fornleifa á Tjörnesi 1999 en fannst ekki á ný þegar athugun var gerð fyrir deiliskipulag. Samkvæmt minjakorti frá 1999 hefur hún verið skammt vestan við býlið Sandholt 008. Hún er því fast við jaðar þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:045 Héðinsvík heimild um lendingu

66°04.937N 017°20.373V

"Héðinsvík er sunnan höfðans, talin þrautalending smábáta." segir í Byggðum og búum. Þetta er fyrir neðan staðinn þar sem býlið Héðinsvík 014 var. Jónas Bjarnason taldi að þetta væri nálægt því sem Héðinsvíkurhúsið stóð. Hann hefur haft bát sinn á þessum stað, rétt sunnan við Héðinsvík. Ekki eru þar sýnileg mannvirki. Notaði Jónas yfirleitt bíl til þess að draga bátinn upp þegar þörf var á. Lendingin er fast vestan þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: BBSþ 1963, 633

SB-310:052 heimild um verbúð

"Verskálar hafa hjer verið 12 eður 13, sem nú eru niður fallnir nema 2, og bygðu skipaeigendur þá upp af rekanum og brúkuðu landið til ristú og stúngu." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. Staðsetning

ekki þekkt, en tilgáta Jónasar Bjarnasonar er að verbúðirnar hafi líklega verið á svipuðum slóðum og Héðinsvík 014. Allléttur grasi vaxinn bakki við sjó, vestan túns.

Heimildamaður hefur það eftir sér eldri mönnum að bátar hefðu verið hafðir á vikinni. Þær verbúðir sem hann man eftir voru svo líkar skepnuhúsum að ekki verður séður munur á. Þær hafa verið fast við vesturjaðar þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: JÁM XI, 259

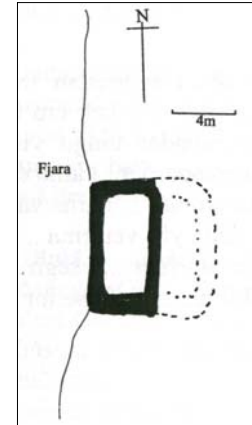
SB-310:054 tóft

66°04.966N 017°20.449V

Tóft er frammi á sjávarbakka sunnan við sjávarveginn sbr. 025 og skammt norðvestan við staðinn þar sem áður var býlið Sandholt. Á grasi vöxnum sjávarbakka. Sjór hefur gengið upp á bakkann, einkum eftir að mól var tekin á þessum slóðum vegna hafnargerðar á Húsavík.

Tóftin er fremst á sjávarbakkannum. Hún er tvískipt og alls 8 x 8 m stór. Vestara hólfið er gleggra. Ekki sést með vissu hvar dyr hafa verið inn í húsið. Tóftin er fast við vesturjaðar þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:061 þúst öskuhaugur 66°04.886N 17°20.379V

150-200 m norður af ósi Reyðarár og 40-50 m suður af steyptum kjallara sem eru síðustu leifar býlisins Héðinsvíkur 013, sjást greinileg móöskulög í rofi í sjávarbakkannum. Á þessum stað er bakkinn um 1 m hár, grösugur og harðlendur að ofan en rofinn af sjávar völdum að vestanverðu.

Greinileg móöskulög sjást á um 5 m löngum kafla og eru þau þykkast um miðbikið, allt að 10-15 sm en fjara út til beggja enda. Lagskipting er greinileg en þó er eitt lagið áberandi þykkast, líklega allt að 7-8 sm. Undir því sést mjög dökkt gjóskulag sem gæti verið V-1477. Yfir móöskulaginu er hins vegar allt að 10 sm þykkt lag af dökkbrúnni fokmold. Á stöku stað sjást viðarkolaleifar og brennd bein,

lítur helst út fyrir að um sé að ræða ruslalög. Sjór hefur borið grjótt fast upp að rofinu og gerir það vettvangsskoðun erfiða. Ekki eru húsamerki á yfirborðinu en þar er hátt gras og smápýfi. Vegarslóði liggur þar 1,5 - 2 m frá bakkannum.

Hugsanlegt er að

Sniðið þar sem greina má mannvistarlögin, horft til austurs

öskuhaugur þessi tengist byggð í Héðinsvík. Hann er inni á því svæði sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-310:062 þúst

66°04.995N 17°20.370V

Greinileg, iðagræn þúst er á sjavarbakka við Héðinsvík, rúma 100 m norður af býlinu Héðinsvík 014, um 20 norðan við sjávargötuna frá bæ og að sjó og 30-40 m sunnan við bárujárnsskúr sem er við víkina. Grösugur og harðlendur sjavarbakki. Hann er rofinn að norðvestanverðu og er þar allt að 4-5 m hár bakki. 10-15 m austan við þústina er fóðurkálsrækt.

Þústin sker sig úr, er

Þústin, horft til norðurs

allt að 1 m há og 5 x 15 m stór norður-suður. Lítið rústarlag er á henni en þó smádæld fremst á bakkanum þar sem hún rís hæst. Sjór hefur brotið mikið af henni og er þverhníptur sjavarbakki að norðvestan, 4-5 m hár. Nokkuð erfitt var að skoða mannvistarlög í rofinu, enda mikill þurrkur og erfitt að komast að sniðinu. Þó eru þar greinileg merki um mannvist allt að 0,7-0,8 m þykk. Þar er töluvert af heillegu torfi en erfitt að meta hvort það er í hleðslum. Ennfremur sjást víða brennd bein og viðarkol og á einum stað grillir í stórt hvalbein en hvalbein voru stundum notuð sem byggingarefni í húsum. Í sniðinu fannst mjög illa varðveittur hnífur, líklega vasahnífur, úr tré og járn og sjást greinilega koparnabbar þar sem blað og skaft hafa mæst. Þústin er 50-70 m vestan þess svæðis sem ráðgert er að reisa álver á.

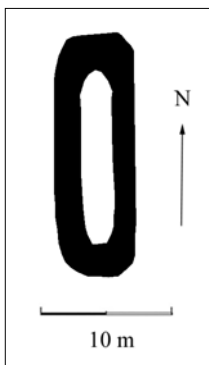

Snið þar sem greina má mannvistarleifar, horft til vesturs

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-310:063 tóft

66°05.333N 17°20.881V

Tóft er 100 m suður af tóft 068. Stallur í gróinni, aflíðandi brekku sem hallar mót austri. 15-20 m eru frá tóftinni til suðurs fram á háan sjavarbakka.

Tóftin er alls 18 x 7 m, sigin en þó dálítil gróska í veggjum hennar. Hún snýr norður-suður en dyr eru ekki greinilegar og ekkert grjótt sést í veggjum. Veggirnir eru aðeins 0,2-0,3 m háir en allt að 1,5 - 2 m breiðir. Tóftin er rúmlega 100 m sunnan við fyrirhugað vegarstæði frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-310:064 heystæðistöft

66°05.263N 17°20.509V

Tóft af heystæði er í krika milli tveggja áveitugarða (sjá 018) rúma 300 m NNV af Geirshúsi 016.

Mýrlendi. Tóftin er nánast hringlaga upphækkun, mjög regluleg en engin dæld í miðju hennar. Hleðsluhæð er 0,6-0,7 m og er tóftin um 5 m í þvermál, algróin. Tóftin er líklega innan við 70 m suðvestan við vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heystæði, horft til suðurs

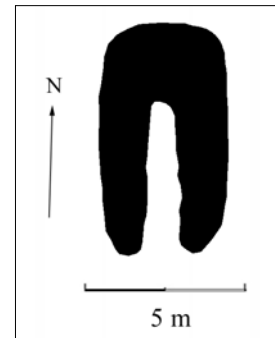
SP-310:065 tóft

66°05.323N 17°20.717V

Tóft er á Héðinshöfða, 200 m norðvestur af heystæði 064 og rúma 100 m norður af unglegum kálgörðum við sjóinn. Hún er á mörkum mýrar og mólendis, utan í þurru holti.

Tóftin er einföld, 4 x 7 m stór og snýr norður-suður með dyr í suður. Hún er einföld en gróskumikil og býsna stæðileg, veggir allt að 0,6 - 0,7 m háir. Ekki sér í grjóti í þeim. Hugsanlega er tóftin af heystæði. Hún er um 100 m suðvestur af vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

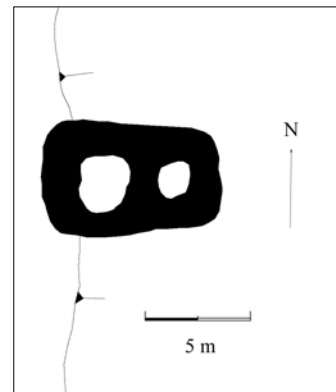
SP-310:066 tóft

66°05.402N 17°20.628V

Tóft er um 160 m norður af tóft 065. Hún er byggð utan í austurjaðar á lágu holti, á mörkum mýrar og móa.

Tóftin er alls 8 x 5 m, snýr austur-vestur og er austurendinn heldur mjórri en sá vestari eða um 4 m. Hún sýnist tvískipt en hvergi mótár þó fyrir dyrum. Gróska er í veggjum og grjót sést ekki. Tóftin er nánast í vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

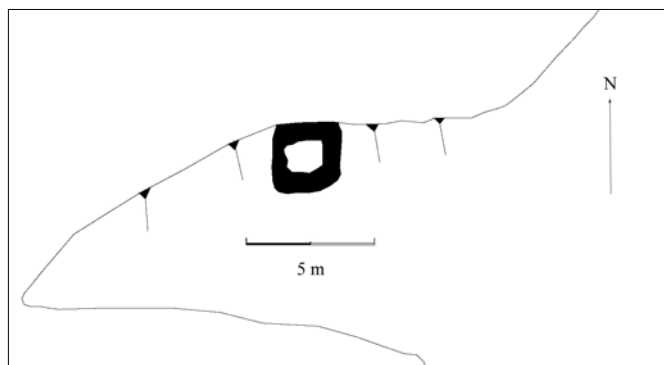

SP-310:067 tóft

66°05.440N 17°20.712V

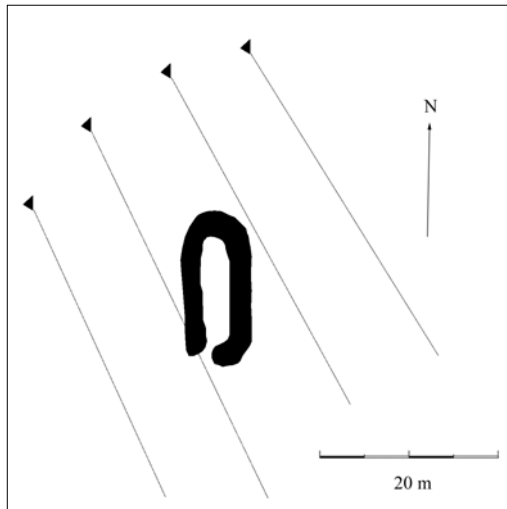
Lítill tóft er 95 m VNV af tóft 066. Hún er ofar í sama holti og tóft 066, á barmi viks sem gengur inn í holtið til vesturs. Sléttur botn er í vikin en annars grasþýfi umhverfis. Tóftin er einföld, um 2,5 x 2 m og engar dyr sjást á henni. Bakinn sem hún er byggð utan í þjónar að mestu hlutverki norðurveggjar. Veggir eru grjóskumiklir en litlir um sig, 0,2 - 0,4 m háir og algrónir. Tóftin virðist ekki gömul. Hún er 60-70 m norðan við vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SD-310:068 tóft

66°05.387N 17°20.898V

Tóftin, horft til austurs

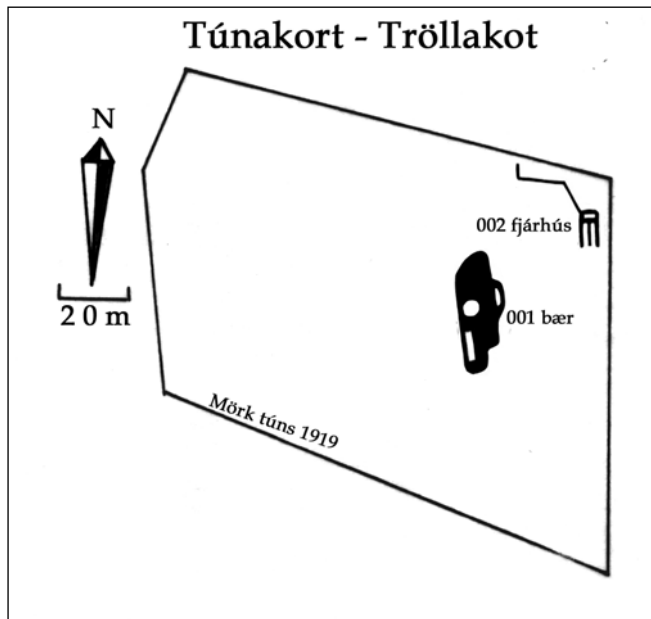
Tóft er á sunnanverðum Héðinshöfða, 170 m suðvestur af tóft 067 og 180 m norðvestur af tóft 065. Harðlend brekka, aflíðandi og smápýfð, snýr mót suðaustri. Tóftin er fornleg og sigin, 17 x 7 m stór og snýr suðaustur-norðvestur. Veggir hennar eru útflattir og allt að 2 m breiðir. Tóftin er einföld og virðist sem dyr hafi verið vestarlega á suðurskammhlið. Gróska í veggjum er engin. 30-40 m austar er græn hundapúfa á óljósum þústum, hugsanlegt að þar leynist eldri rústir en það er ekki greinilegt. Tóftin er um 20 m sunnan við fyrirhugað vegarstæði frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-311 Tröllakot

1712: Jarðardýrleiki 5 hdr. er partur og hjáleiga frá Héðinshöfða...og reiknast áttungur allrar jarðarinnar að dýrleika. Kallaðist áður Tröllagilsgerði. JÁM XI, 260. Hefur fylgt Bakka frá því um miðja 19. öld. Fór í eyði eftir aldamótin 1900. LÞ I, 370. Húsavíkurreppur keypti Tröllakot, 2. júlí 1915. SH I, 82.

1919: Tún 1,5 ha. þar af sléttað um 1/2. "Útigangur góður bæði í f<j>örunni og á landi og bregst sjaldan í meðalárum...Torfrista og stúnga næg. Móskurður hefur að fornu verið, en meinast enn nokkur...Engjar öngvar, nema hvað henda má í úthögum, sem þó er mjög lítið. Úthagar eru bjarglegir..."JÁM XI, 258-260. "Afkoma virðist hafa verið bjargleg, enda sjór til uppþótar landi."SH I, 213. "Tröllakotsland er talið til heiðar milli Tröllagils og Reyðarár. Túnið og bærinn voru á lágum hæðarhring undir heiðarási, en mýri neðan túns allt til sjávar. Útræði allgott..."LÞ I, 370

SB-311:001 Tröllakot bæjarhóll bústaður

66°04.624N 17°19.557V

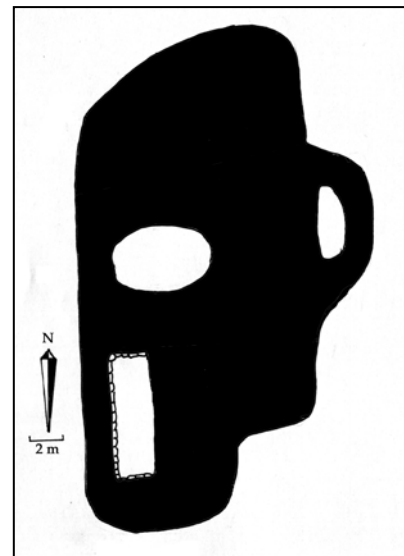
"Í suður frá fossinum [í Reyðará], nálægt vegi, er eyðibýlið Tröllakot. Tröllagilið er sunnan og ofan við bæjartættarnar.", segir í örnefnaskrá. Um 100 m ofan við þjóðveg og 60 m ofan við vegarslóða sem liggur samhliða þjóðvegi á þessum slóðum eru leifar Tröllakotsbæjar. Bærinn og bæjarhóllinn er rétt austan þess svæðis sem áætlað er undir álver.

Tóftin stendur norðarlega á grösugum hólruna. Umhverfis eru sléttuð tún sem nú eru smáþýfð.

"Í Tröllakoti var oft þröngt í bæjarhúsum.", segir í örnefnaskrá. Tóftir Tröllakotsbæjar hafa fallið saman og gróið á síðustu árum. Þær eru óskýrar á kafla og er bílkerra í þeim miðjum. Tóftin er mjög misgreinileg. Hún er um 25-26 m á lengd en 16 m á breidd. Skýrast er hólfið syðst í tóftinni en það er grjóthlaðið að innan 8,5 X 2 m. Óljóst má greina 2-3 önnur hólfi í tóftinni, þ.á.m. eitt austan við (að baki). Bæjartóftin er aðeins blásin.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

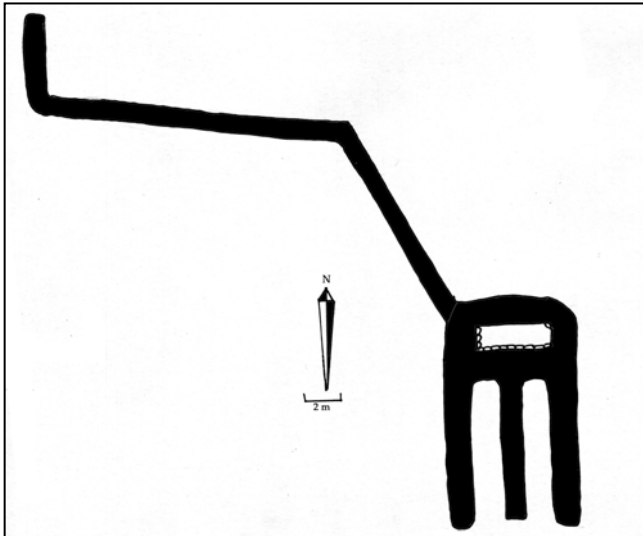
Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Húsavík og Bakkaland, 15

SB-311:002 fjárhústóftir

66°04.624N 17°19.485V

Rúmum 30 m (30-40 m) norðaustan við bæ 001 og 10 m ofan við túngarð 008 eru leifar fjárhúss sem merkt er inn á túnakort frá 1919. Útihúsið er um 100 m austan þess svæðis sem ætlað er undir álver. Tóftin er á hæð. 5 m ofar er girðing og þar ofan við taka við

fjárhústóftin, horft til NNV

lyngivaxnir móar. Umhverfis eru annars sléttuð tún sem nú eru smáþýfð.

Tóftin er 13 X 7 m að stærð. Hún er tvískipt. Sunnar er sjálft fjárhúsið með garða eftir miðju en norðar er hlaða að baki. Frá norðvesturhorni tóftarinnar liggur garðlag í samtals um 35 m í sikk-sakk til norðvesturs. Á 5 m svæði fyrir sunnan tóftina er þýft og hugsanlegt að þar hafi verið heystæði.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-311:003 Veturliðabæli heimild um uppsátur

66°04.761N 17°20.770V

"Milli [Kotshúss] og Stekkjar [312:013] við sjó er Veturliðabæli, sem kennt er við skipið Veturliða, er þar var settur upp.", segir í örnefnaskrá. 35-40 m vestan við 007 er Veturliðabæli. Lágir, sæsorfnir klettur eru fjöruborðinu á þessum stað. 20 m ofar og örlítið austan við þá er svo skarð í bakkann sem tekur við ofan við fjöru. Sæsorfnir klettur og sendin fjara upp af þeim. Ofan við hana tekur við grasi gróinn bakki og er skarð í hann þar sem uppsátrið var. Uppsátrið var minna en 50 m vestan við fyrirhugað álveri.

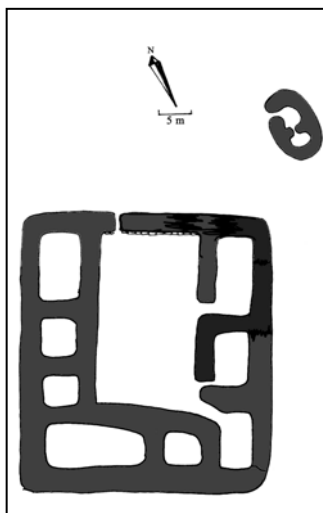
"Lending er hjer og sæmileg, og gengur hjer nú eitt skip hjáleigumannsins." JÁM XI. "Af honum [Veturliða] fórust 6 menn, þegar hann var settur fram til veiða í fyrsta sinn 12. apríl 1870, og fórst hann svo með allri áhöfn, 12 manns, 29. maí 1872 út af Þorgeirsfirði eða, eins og sums staðar stendur: "undan Blæjuhorni."", segir í örnefnaskrá. Skarðið er 4-5 m breitt neðst en mjókkar upp. Það er 12-14 m langt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14 og JÁM XI, 260

SB-311:004 Tröllarétt rétt

66°04.475N 17°19.621V

"Í túninu sunnan ár er hóll, sem heitir Réttarhóll...Sunnan og neðan við Tröllagil, á flöt ofan við Réttarhól, var Tröllarétt.", segir í örnefnaskrá. "Fast við enda Tröllagils að sunnanverðu, eru svo rústir af Tröllarétt, sem svo var kölluð, ofan við Réttarhól, og hefur verið skilarétt með 8 dilkum og almenningi, líklega að mestu byggð úr torfi. Fast við réttina er smátóft, sem gæti verið af stekk eða litlu fjárhúsi." HH, 143. Fast ofan við Réttarhól og göturnar 014 er girðing sem liggur yfir vestasta hluta Tröllaréttar. Réttin er um 260 m ofan við þjóðveg en 280 m sunnan við bæ 001. Réttin er um 160 m NA þess svæðis sem ætlað er undir álver.

Allt umhverfis réttina eru lyngivaxnir móar, nema neðan við en þar eru sléttuð en smáþýfð tún.

Réttinn er enn mjög stæðileg og mest 1 m á hæð. Hún er nær alveg hlaðin úr torfi, þó má greina grjóthleðslur í norðurvegg. Réttin er 44 m á lengd en 38 m á breidd. Hún samanstendur af 8 hólfum og almenningi en rekið var inn í réttina í gegnum op á miðjum

norðurvegg. Hólfin eru meðfram öllum hliðum nema norðurhlið. Þau eru misstór. Ofan við réttina er svæði þar sem tóftir virðast hafa verið en þær eru nú nær alveg útflattar. 13 m norðaustan við norðausturhorn réttarinnar er þó greinileg tóft 12 X 8 m að stærð, tvískipt. Frá henni gengur garðlag niður bakka að læk, samtals 30-40 m langt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík, Bakkaland, 15 og HH, 143

SB-311:005 Gerðishóll örnefni

66°04.757N 17°19.531V

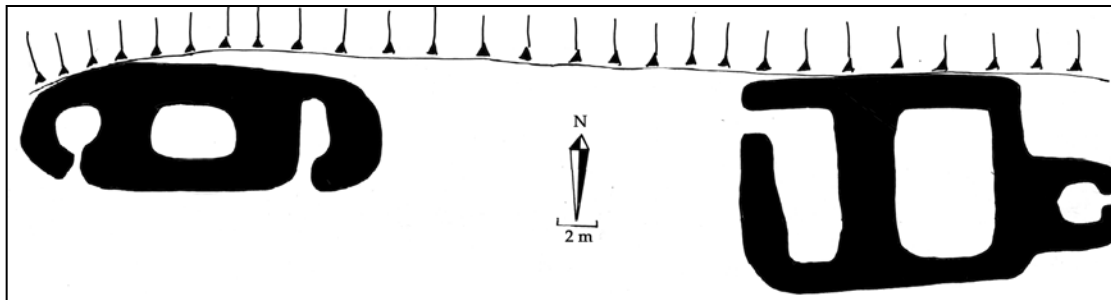
"Norðan við túnið er Gerðishóll.", segir í örnefnaskrá. Hann var nálægt því sem gatnamót eru á veginum sem liggur samhliða þjóðvegi, austan hans. Gerðishóll er inn á því svæði sem ætlað er undir álver. Þar sem Gerðishóll var áður er nú malarnám.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 15

SB-311:007 Kotshús fjárhústóftir

66°04.782N 17°20.657V

"Kotsvík heitir frá [Bakka]Höfða að Reyðará. Skammt sunnan ár er Kotshús.", segir í örnefnaskrá. "Austasta tóftin er líklega af fjárhúsum frá Tröllakoti, er nefndust Kotshús, um 9 x 8 m, tvískipt, virðist fremur nýleg. Spólkorn vestar er önnur tótt, um 8 x 5 m, óskýrari...." HH, 143. Um 150 m austan við 030 eru tóftir og 20 m austan þeirra eru aðrar tóftir. Austari tóftin er 40-50 m norðvestan við merki. Báðar tóftirnar eru fast norðan við girðingu sem girðir af fjöru. Þær eru rétt vestan við það áætlaðan álversreit. Tóftirnar standa á grasi gróinn sléttu. Fast norðan við tekur við brattur bakki að fjöru.

"Kotshús, fjárhústættur frá Tröllakoti.", segir í örnefnaskrá. Austar er tóft sem samanstendur af tveimur samhliða hólum sem snúa norður-suður og eru samtals 15 X 11 m að stærð. Samfast

Önnur tóftanna, horft til norðausturs

hólfunum er svo þriðja hólfið til austurs. Það er 6 X 5 m að stærð og snýr austur vestur. Op er á miðjum austurvegg þess. 20 m vestan við þessa tóft er önnur, 18 X 6 m að stærð. Hún skiptist í 3 hól, misskýr. Ekki er greinilegt hvar opið hefur verið á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, XI og HH, 143

SB-311:008 garðlag túngarður

66°04.671N 17°19.656V

Túngarður lá umhverfis tún á Tröllakoti og sést hann enn víða. Garðurinn sést t.d. greinilega um 40 m norðan og neðan við bæjarhól. Áætlaðar framkvæmdir við álver koma til með að skemma vesturhlið túngarðsins. Garðurinn liggur umhverfis tún sem eru sléttuð en nú orðin nokkuð smáþýfð.

Garðurinn er fyrst merkjanlegur fyrir ofan útihús í túni (010 og 011) og liggur þaðan, ofan við tún til norðurs en beygir svo til vesturs niður með bæjarhól, meðfram honum norðanverðum, milli hólans og annars hól norðar. Á þessum slóðum liggur garðurinn í miklum bugðum. Þegar komið er niður fyrir nyrðri

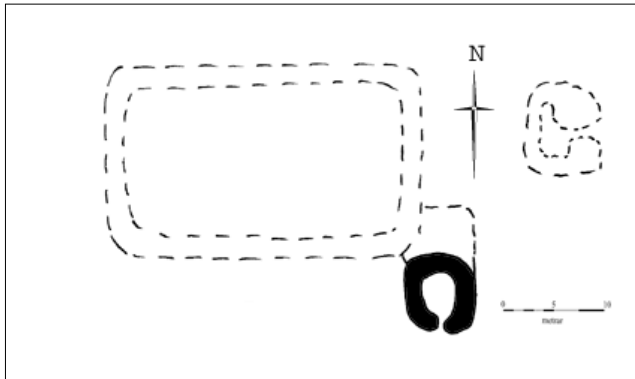
Túngarður, horft til suðvesturs

hólinn greinist túngarðurinn í tvennt. Annar hluti hans heldur áfram meðfram hólnum til norðurs en hinn liggur í sveig til vesturs og svo suðurs og endar um 30 m norðan við lítinn bárujárnskofa sem er neðst í túninu. Garðurinn er samtals um 450 m á lengd. Hann er um 1 m á hæð en 1,5 m á breidd og er hlaðinn úr torfi.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-311:009 gerði kálgarður

66°04.690N 17°19.530V

Hlaðið gerði, líklega kálgarður er í hól sem er norðan við bæjarhólinn. Norðarlega í sama hól eru 3 kofar sem byggðir eru inn í brekkuna, líklega kartöflugeymslur. Syðsti kartöflukofinn er 35 m norðaustan við túngarðshorn 009. Suðaustast eru tvær tóftir byggðar við kálgarðinn. Minjarnar eru í jaðri þess svæðis þar sem áætlað er að byggja álver. Líklega eru kofarnir 3 og hluti kálgarðsins innan þess svæðis sem ráðgert er fyrir álver en tóftirnar tvær sem eru við kálgarðinn austast utan þess. Kálgarðurinn og geymslurnar eru

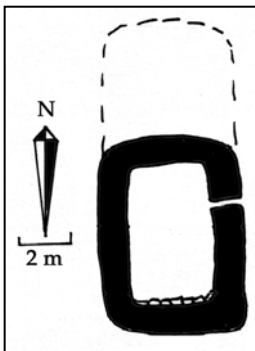
sunnan og vestan í grasi gróinni brekku.

Kálgarðurinn er mjög óskýr, hann er um 30 X 16-18 m að stærð og snýr austur-vestur. 15 m norðan við hann eru kofarnir þrír. Fast upp við norðausturhlið kálgarðsins hefur verið byggður kofi, 6 X 5 m að stærð með opi á suðurvegg. Ofan við tóftina er þýft svæði, 5 X 5 m þar sem mannvistarleifar leynast vísast. 7 m norðaustan við horn þessa svæðis er svo enn önnur tóft, mjög ógreinileg. Svo virðist sem tóftin hafi verið um 7 X 5 m að stærð og op hafi líklega verið á austurhlið.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-311:010 útihústóft

66°04.622N 17°19.582V

10 m

suðvestan við bæjartóftirnar

Útihústóft, horft til suðvesturs

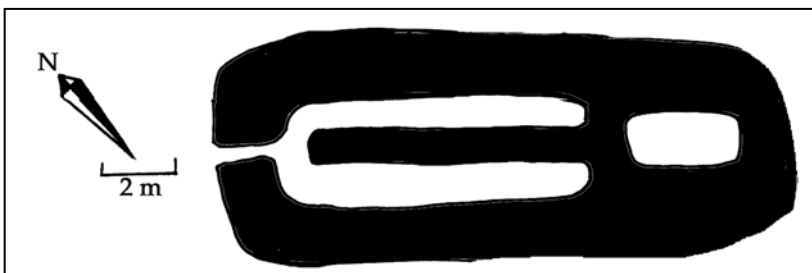
(001) er einföld útihústóft á bæjarhólnum. Útihúsið er rétt austan þess svæðis sem skipulagt er fyrir álver.

Tóftin er norðarlega á grösugum hólrana. Umhverfis eru sléttuð tún sem nú eru smápýfð. Alveg hrunin tóft. Hún er einföld og er op norðarlega á austurvegg hennar. Tóftin er 7 X 5-6 m að stærð. Grjóthleðslu má greina í suðurvegg hennar innanverðum. Norðan við tóftina er 4 X 5 m svæði þar sem þýft er og hugsanlegt að þar hafi verið heystæði.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-311:011 fjárhústóftir

66°04.598N 17°19.545V

40 m suðaustan við bæinn (001) og 40-50 m suðsuðaustan við 010 er fjárhústóft á sama hólrana og bærinn. Tóftin er innan við 10 m neðan við túngarð. Útihúsið er um 100 m

austan þess svæðis sem skipulagt er fyrir álver.

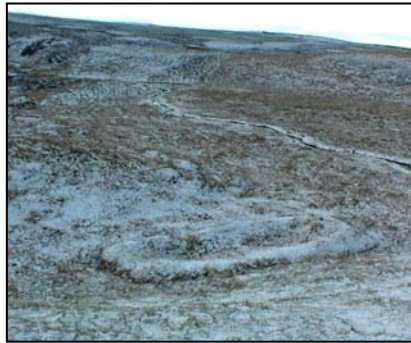
Tóftin er á grösugum hólrana. Umhverfis eru sléttuð tún sem nú eru smáþýfð. Tvískipt fjárhús, 16 X 6-7 m að stærð. Vestar er sjálft fjárhúsið, með garða í miðju, austar er annað hól, líklega hlaðan. Þetta síðarnefnda hól virðist hafa verið niðurgrafið, hæð innan frá er 0,8-0,9 m.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-311:012 útihústóft

66°04.576N 17°19.564V

45 m sunnan
við 011, 10 m
norðaustan
við
bæjarlækin
og 15 m
suðvestan við
suðurenda
túngarðs
(008) er
suðurenda
við það svæði

einföld útihústóft. Tóftin er fast sunnan í bæjarhólsins. Útihúsið er um 100 m austan sem skipulagt er undir álver.

Útihústóft, horft til SSA

Tóftin er sunnan í hól sem hefur verið sléttaður. Umhverfis eru sléttuð, en smáþýfð tún. Tóftin er einföld, 8,5 X 4 m að stærð. Op er austarlega á suðurveg.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

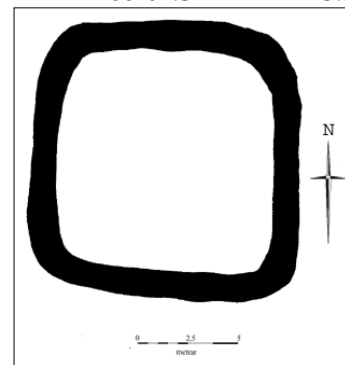
SP-311:013 gerði

66°04.571N 17°19.545V

8 m austan við 011 og fast sunnan við suðurenda túngarðs 008 er gerði. Gerðið er um 150 m austan við það svæði sem skipulagt er undir álver.

Gerðið er á grasi gróinni hæð. Ofan við (5 m ofar) eru lyngivaxnir móar en annars eru sléttuð tún umhverfis. Gerðið er 13 X 13 m að stærð. Það er sigið og gróið og veggir eru nær alveg hlaupnir í þúfur.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

66°04.489N 17°19.647V

SP-311:014 gata leið

"Gamlar reiðgötur liggja framhjá réttinni, og ofanvert við við bæjarhólinn í Tröllakoti. " HH, 143. Fast neðan við réttina (004) sjást hvar götur hafa legið norður-suður um hlíðina í átt að Tröllakoti 001. Göturnar eru milli 100-150 m austan þess svæðis sem skipulagt er undir álver. Réttarhóllinn var sléttaður en ofan við hann tekur við lyngivaxin hlíð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

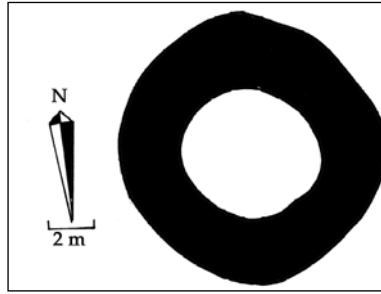
Heimildir:HH, 143

Götur, horft til suðausturs

SP-311:015 tóft

66°04.527N 17°19.747V

Um 140 m ofan við þjóðveg er hringlaga tóft, fast sunnan við neðsta hluta Réttarhóls 004. Tóftin er 130-140 suðvestan við réttina en 230 m suðsuðaustan við

Tóftin, horft til vesturs

bæ 001. Tóftin er fast sunnan við girðingu sem liggur austur-vestur. Gerðið er innan við 50 m austan þess svæðið sem ráðgert er að reisa álver á.

Tóftin er í smápýfðu túni. Hún er hringlaga og 12 m í þvermál að utanmáli en ekki nema 6 m í þvermál að innanverðu. Ekkert op er greinilegt en veggir eru hrundir og grónir.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-311:016 útihústóft

66°04.676N 17°19.555V

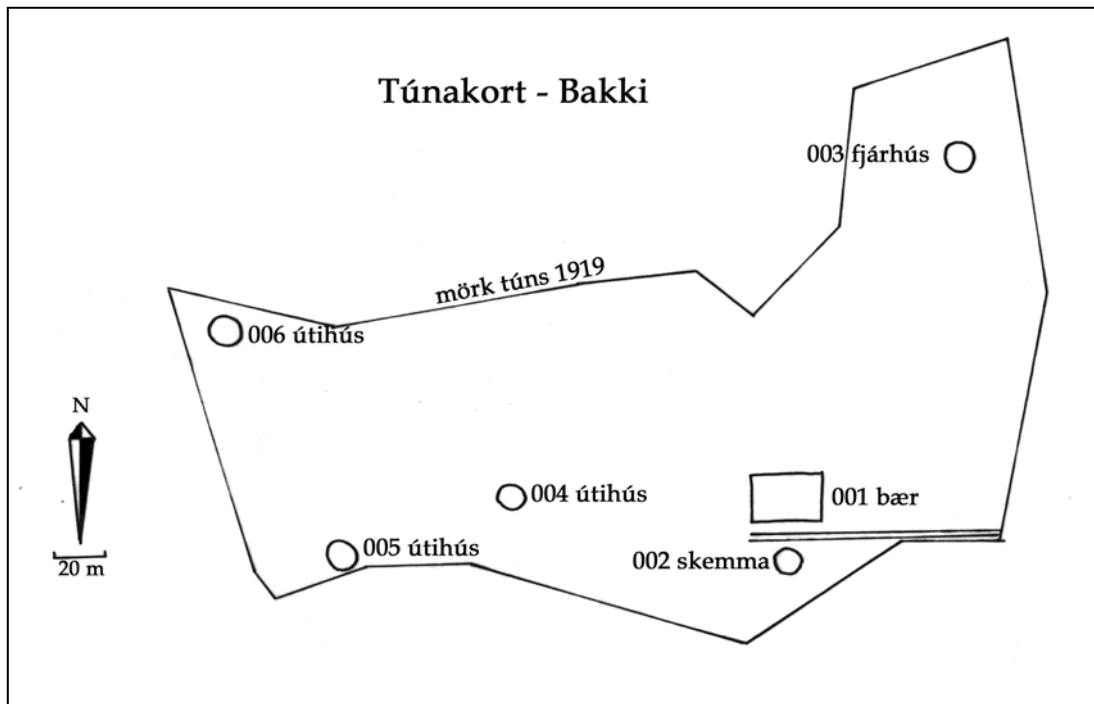
Um 30 m suðaustan við norðvesturhorn túngarðs 008 er tóft fast við garðinn. Tóftin rétt utan þess svæðis sem nú skipulagt er undir álver.

Túngarður liggur um sléttuð tún umhverfis bæjarhólinn. Tóftin er 8 X 5 m að stærð, einföld og ekki er greinanlegt op á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Útihústóft, horft til suðausturs

SP-312 Bakki

1712: Jarðardýrleiki 20 hdr. Eign Hólastóls. JÁM XI, 258. Snemma á 19. öld komst hann í sameign með Héðinshöfða. LÞ I, 369. Húsavíkurhreppur keypti Bakka, 2. júlí 1915. SH I, 82.

1919: Tún 4,5 ha. þar af sléttað um 1/2. "Útigangur góður bæði í f<jö>runni og á landi og bregst sjaldan í meðalárum...Torfrista og stúnga næg. Móskurður hefur að fornu verið, finst nú enginn nýtilegur, þó til sje reynt...Engjar öngvar. Úthagarnir eru mjög litlir, og nýtur ábúandi góðvilja nábúa sinna..." JÁM XI, 258. "Á Bakka búnaðist mörgum fremur vel. Þar mun hafa miklu valdið sjávargagn og létt fódrun sauðfjár. Sjór var jafnan mikið stundaður frá Bakka, ekki aðeins fiskveiðar, heldur líka hákarlaveiðar og selveiðar." SH I, 204.

SP-312:001 Bakki bæjarhóll bústaður

66°04.224N 17°20.678V

"Bærinn Bakki stendur ofarlega í túni skammt norður við ána.", segir í örnefnaskrá. "Bærinn á Bakka stendur að austanverðu við vík eina litla, sem gengur sunnan í [Bakka]höfðann og nefnd er Bakkakrókur." LÞ I. Bakkabærinn var um 300 m neðan við þjóðveg. Hann var fast norðan við vegarslóða sem liggur frá þjóðvegi, að Bakka og áfram niður og síðan út höfðann. Bærinn var fast norðan við þar sem hlið er á girðingu og slóðinn fer í gegn. Hann er 30-40 m norðan við Bakkaá. Einu ummerkin sem nú sjást um bæinn er hæðin þar sem hann hefur staðið. Bærinn er nálægt 70 m sunnan við það svæði sem nú er skipulagt undir álver. Dældótt hæð í sléttuðu túni. Bærinn var rifinn á síðasta áratug 20. aldar. Hæðin sem bærinn stóð á er um 30 m í þvermál og um 0,5 m á hæð. "Lækurinn rann svo munað er þvert í gegnum gang, sem lá milli fjóss og bæjar á Bakka. Var neyzluvatn í bæ og fjós tekið við tilbúinn bunufoss í ganginum [sjá einnig áveitu, 021].", segir í örnefnaskrá. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833. Í búskapartíð hans voru mikil selveiðiár, og komst hann brátt í góð efni. Bæinn byggði hann allan upp og vandaði mjög að viðum. Einnig byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný." SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; SH I, 204; LÞ I, 369

SP-312:002 heimild um skemmu

66°04.210N 17°20.708V

Um 20 m sunnan við 001 er merkt útihús inn á túnkort frá 1919. Þetta var skemma sem stóð nálægt bakka Bakkaár. Útihúsið hefur verið innan við 100 m sunnan við það svæði sem nú skipulagt undir álver.

Skemman stóð þar sem nú er grasi vaxin flöt milli bíslóða og lækjar. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymsluhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [023 og 024] niðri á vellinum og tvær heima [sjá einnig 026]."

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 204 og túnakort 1919

SB-312:003 Gerðishús heimild um fjárhús 66°04.277N 17°20.527V

"Fjárhús stóðu í [Bakka]túni, Gerðishús í norður frá bæ....", segir í örnefnaskrá. Um 140 m utan við bæ (001) var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsin voru á Gerðishól og voru kölluð Gerðishús. Þau hafa verið staðsett innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Hæð í sléttuðu túni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 14 og túnakort 1919

SB-312:004 heimild um útihús 66°04.254N 17°20.735V

Rúmum 90 m neðan (suð) vestan við bæ og aðeins sunnar var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Tóftin er innan við 50 m sunnan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Nú eru sléttuð tún á þessum stað. Þar er lág hæð í túni. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Túnakort 1919; SH I, 204

SB-312:005 heimild um útihús 66°20.239N 17°20.840V

Um 160 m sunnan og neðan við bæ 001 var áður úthús samkvæmt túnakorti frá 1919. Í 312:032. Hóllinn er nálægt því sem vegur frá Húsavíkurhöfn að álveri mun liggja, skammt frá álversreit. Þar sem húsin hafa staðið er hæð í sléttuðu túni og á henni er dæld þar sem síðustu útihúsin hafa verið.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný."SH I. Dæld er þar sem síðustu útihúsin á hólnum hafa staðið. Dældin er um 26 m á lengd en 6 m á breidd.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Túnakort 1919; SH I, 204

SB-312:006 Bakkahús heimild um útihús 66°04.275N 17°20.884V

"Frá Forvaða [SB-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending [007] er sunnan við ána." "Þar stóð á torfu í fjörunni Sjóbúð [008], er tók af í briminu 1934. Hjallur var upp af Sjóbúðinni, og uppi í túni var Bakkahús og Bakkhúsvöllur.", segir í örnefnaskrá. 90 m utan og neðan við 005 var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Þetta hús var samkvæmt Jóhanni Hermannssyni nefnt Bakkahús. Útihúsið var rétt utan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver, nálægt fyrirhuguðum vegslóða frá Húsavíkurhöfn. Ekki sjást lengur merki hússins en það hefur verið fast suðaustan við 011 þar sem nú er skýli fyrir kindur.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 13 og túnakort 1919

SB-312:007 Bakkalending heimild um lendingu 66°04.332N 17°21.056V

"Frá Forvaða [SB-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending er sunnan við ána.", segir í örnefnaskrá. Bakkalending var rétt sunnan við þar sem Bakkaá rennur til sjávar. Uppsátrið var nálægt 50 m suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Smágrýtt fjara er þar sem lendingin var en engin merki sjást um hvar hún hefur verið.

"Heimræði er hjer, lending sæmileg og skipsuppsátur gott, en leiðin óhrein og skerjótt. Eitt skip ábúandans gengur hjer nú."JÁM XI

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:JÁM XI, 258; Ö-Húsavík og Bakkaland, 13

SB-312:008 Sjóbúð heimild um sjóbúð 66°04.315N 17°21.036V

"Frá Forvaða [SB-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending [007] er sunnan við ána. Þar stóð á torfu í fjörunni Sjóbúð, er tók af í briminu 1934.", segir í örnefnaskrá. Sjóbúðin var beint niður af hjallinum 009 sem enn sjást leifar af. Engar leifar sjást um sjóbúðina. Sjóbúðin var innan við 50 m suðvestan við það svæði sem nú er skipulagt undir álver.

Smágrýtt fjara, 40-50 m sunnan við þar sem Bakkaá rennur til sjávar. "...og eru tættarnar þar enn [ekki víst hvaða ár þetta er ritað, líklega um 1950]", segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833...Sjóbúð byggði hann niðri í fjörunni og hjall."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; Ö-Húsavík og Bakkaland ath. og viðb., 7; SH I, 204

SP-312:009 hjallatóft

66°04.318N 17°21.022V

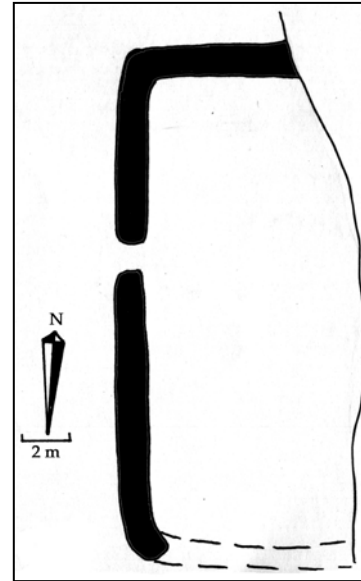
Hjallatóft, horft til NNV

"Frá Forvaða [SP-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending [007] er sunnan við ána. Þar stóð á torfu í fjörunni Sjóbúð [008], er tók af í briminu 1934. Hjallur var upp af Sjóbúðinni...", segir í örnefnaskrá. Bakkaá rennur í beygju til norðurs rétt áður en hún rennur til sjávar. Hjallurinn er fast ofan við fjöruna, 30-40 m sunnan við ána. Tóftin sést 20-30 m suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Tóftir sjást enn eftir hjallinn. Þær eru á grasflöt sem er fast ofan við fjöru en neðan við grösuga brekku.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833...Sjóbúð byggði hann niðri í fjörunni og hjall."SH I Tóftin er ferhyrmd, 23 X 8 m að stærð. Vestur- og norðurveggir er sæmilega skýrir en suðurveggur er óskýr. Austurhlið er mynduð af brekkunni.

Hættumat: hætta, vegna ágangs sjávar

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; SH I; 204

SP-312:010 frásögn fjós

66°04.223N 17°20.646V

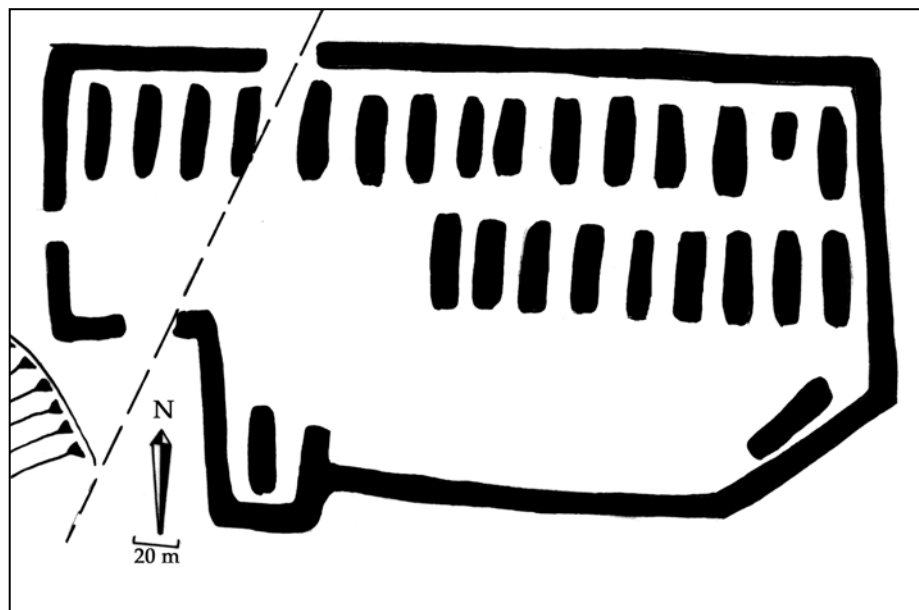
10-20 m norðan við bæ 001 og örlítið austur var fjós og hlaða samkvæmt Jóhanni Hermannssyni. Fjósið hefur verið rétt sunnan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Sléttað tún er nú á þessum stað og engin ummerki sjást eftir fjósið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-312:011 Kirkjugarður gerði

66°04.287N 17°20.916V

"Austan við bugðu á [Bakka]ánni er gamall Kirkjugarður.", segir í örnefnaskrá. "Kirkjugarður, neðst í Bakkatúni.", segir í örnefnaskrá NN. Enn sjást nokkrar leifar um garðinn, um 500 m neðan við þjóðveg en 200 m frá bæ. Vegarslóði frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu

Gerðið, horft til VSV

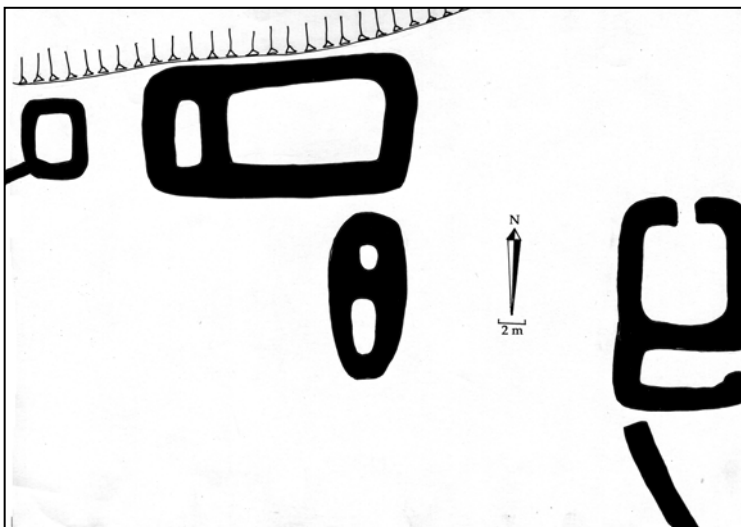
ef frá er talið útskot sem liggur frá suðurhlíð hans. Hann er um 13 m á breidd en 30 m á lengd. Meintar grafir liggja alveg meðfram norðurhlíð hans en eru ógreinilegri annars staðar. Skrásetjari greindi um 25 slíkar "grafir" en nokkrar þeirra voru fremur óljósar og ljóst að fleiri voru í garðinum en orðnar ógreinilegar. Að innanmáli var garðurinn um 28 X 10 m. Suðaustast í garðinum er "gröf" sem snýr austur-vestur en aðrar slíkar þústir snúa norður-suður. Leifar garðsins sjálfs eru víðast um 0,3 m á hæð en 1,5 m á breidd. Nú eru kindur á beit í hólfinu þar sem garðurinn er og hefur verið byggt skýli alveg við garðinn. Er hann rofinn sunnarlega, líklega sökum þessara framkvæmda. Í bréfi frá Guðmundi Ólafssyni fornleifafræðingi segir: "Ég kom að svonefndum kirkjugarði á Bakka þann 3. júní árið 2000. Ég teiknaði upp lauslega skissu af staðnum og skoðaði þar jarðlagaskipan í rofabarði sem var í suðausturhorni garðhleðslunnar. Mér sýndist að þar væri a-lagið í torfhleðslu og taldi því að garðurinn gæti vart verið eldri en frá síðari hluta 15. aldar. Ég dreg mjög í efa að þetta sé kirkjugarður, enda snúa "leiðin" í N-S."

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, XI

SB-312:013 Stekkur stekkjartóftir

66°04.692N 17°20.968V

"Norðan við [Bakka]Höfðann er Stekkur og Stekkjarhóll...", segir í örnefnaskrá. Stekkjartóftirnar eru við Stekkjarhól sem er ofan við Kotsvík. Þær eru 900 m norðnorðvestan við bæ en 800-900 m neðan við þjóðveg. Sjálfur stekkurinn er rúmlega 100 m vestan þess svæðis sem nú skipulagt er undir álver en garðlag liggur frá honum og til SSA í um 1 km og er um helmingur garðlagsins innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Tóftirnar eru á grasi grónu svæði ofan við fjöru. Þær eru í

aflíðandi brekku mót austri. Norðan við er fjaran en sunnar tekur við mýrlendi.

Vestast er einföld tóft (A) 7 X 6 m að stærð. Veggir hennar eru alveg grónir og signir og ekki

álveri virðist eiga að liggja rétt austan við gerðið.

Garðurinn er á grasi vaxinni brún, neðar tekur við grösug dæld sem Bakkaá rennur eftir til sjávar.

Umhverfis eru annars sléttuð tún.

"Mótar þar fyrir 30 leiðum, og snýr aðeins eitt austur og vestur.", segir í örnefnaskrá.

Garðurinn snýr austur-vestur og er ferningslaga

er hægt að greina hvar op hefur verið. Svo virðist sem óljóst garðlag gangi í boga til austurs frá henni og síðar til norðurs fram á brúnina. Garðlagið er um 30 m langt en nokkuð óljóst. 5 m neðan við (A) er önnur tóft (B) sem er niðurgráfin. Hún er 19 X 12 m að stærð, snýr austur-vestur og er tvískipt. Hún er nær alveg niðurgráfinn, engir ytri veggir eru greinilegir nema vesturveggur en þar sjást grjóthleðslur. Fast sunnan við vesturhluta tóftarinnar er þriðja tóftin (C) sem er mjög óljós. Hún er um 13 X 6 m að stærð og snýr norður-suður. 20 m austan við (C) er fjórða og síðasta tóftin. Hún er einnig tvískipt, 17 X 9 m að stærð og snýr norður-suður. Op er á miðjum norðurvegg hennar og einnig sunnarlega á austurvegg. Frá suðvesturhorni tóftarinnar liggur mikið garðlag til suðvesturs, yfir veginn og eftir Bakkamýrum. Það er samtals um 1 km á lengd en 2 m á breidd.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13

SB-312:015 náma mógrafir

66°04.757N 17°20.555V

Innan við 100 m sunnan við norðurmerki og 200 m austan við sjávarbakkann eru svarðargrafir sín hvoru megin við vegarslóða sem liggur um höfðann en endar til norðurs þarna. Grafirnar eru um 1 km norðan við bæ. Grafirnar eru innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Deiglendi. Greina má grónar svarðargrafir í því. Austan við veg eru grafir, 30-35 X 15 m að stærð og vestan vegar eru grafirnar svipaðar að stærð. Dýpt er 0,8 m.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:016 garðlag túngarður

66°04.291N 17°20.485V

Rétt utan við 003 er greinilegt garðlag, líklega túngarður. Það er 150-170 m utan við bæ 001 og liggur upp sléttuð tún, að endimörkum þess. Garðurinn er innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Sunnan við túngarðinn eru sléttuð tún en norðan hans er mó- og

Túngarður, horft til norðvesturs

mýrlendi. Garðurinn má greina á 25 m kafla austur-vestur en þar virðist hann þó aðallega vera uppmokstur úr mýrinni ofar. Síðar má greina hvar hinn eiginlegi garður hefst og liggur hann austur-vestur upp túnið. Hann er rúmlega 1 m á breidd en 0,8 m á breidd, torfhlaðinn. Garðurinn er um 112 m en endar 50 m neðan við veg sem liggur skammt neðan þjóðveg, samhliða honum. Samtals má því segja að garðurinn sé tæplega 140 m.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:017 Jónshús heimild um fjárhús

66°04.224N 17°20.550V

"Fjárhús stóðu í [Bakka]túni, Gerðishús [003] í norður frá bæ og Jónshús í austur frá Gerðishúsum, austur undir Torfmýri [018].", segir í örnefnaskrá. Jónshús voru 70-80 m ofan og utan við bæ 001, á hól sem enn er greinilegur í sléttuðu túninu. Hóllinn er fast neðan við girðingu sem girðir af tún og veg sem liggur samsíða þjóðvegi ofan girðingar. Hóllinn er um 50 m norðan við vegaslóða sem liggur niður að Bakka og Bakkahöfða. Hann er í jaðri þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Grasi vaxinn, sléttuð hól, engin ummerki eru lengur sjáanleg um húsið.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SB-312:018 Torfmýri heimild um rist

66°04.296N 17°20.248V

"Fjárhús stóðu í [Bakka]túni, Gerðishús [003] í norður frá bæ og Jónshús [017] í austur frá Gerðishúsum, austur undir Torfmýri... Næst Bakka neðan vegar er Torfmýrin.", segir í örnefnaskrá. Torfmýrin tekur við norðan Gerðishóls 003. Svæðið er innan þess reits sem nú er skipulagður undir álver. Deiglendi neðan við vegslóða sem liggur samsíða þjóðvegi. Nokkrir smálækir renna um svæðið en ekki eru greinileg merki um torfristu.

"Torfrista og stúnga næg." JÁM XI. "Þar var heytorfið rist.", segir í örnefnaskrá.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14; JÁM XI, 258

SB-312:019 heimild um fjárhús

66°04.352N 17°21.038V

"Bakkagróf liggur upp úr Bakkakrók rétt norðan við fjárhús, er enn sjást, en sunnan við Svörð eða

Svarðargrafir [020], mýrlendi norðan og vestan við Bakkatún.", segir í örnefnaskrá. Jóhann Hermannsson man eftir fjárhúsum á þessum stað. Þau voru á brún 30-40 m norðan við Bakkaá. Húsin eru um 70 m neðan við vegslóða sem liggur að Bakka og Bakkahöfða. Fjárhúsið hefur staðið nálega í jaðri þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Þar sem fjárhúsið var eru nú sléttuð tún.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SB-312:020 Svörður heimild um mógrafir

66°04.784N 17°19.713V

"Bakkagróf liggur upp úr Bakkakrók rétt norðan við fjárhús [019], er enn sjást, en sunnan við Svörð eða Svarðargrafir, mýrlendi norðan og vestan við Bakkatún.", segir í örnefnaskrá. Svarðargrafirnar eru enn mjög greinilegar um 520 m norðaustan við bæ 001. Þær eru merkjanlegar neðan (vestan) við vegslóða sem liggur niður að Bakka og Bakkahöfða. Grafirnar eru flennistórar og ná frá því svæði þar sem vegurinn beygir til norðurs og að vegaslóða sem liggur frá veginum að Bakkahöfða. Grafirnar eru í suðvestur jaðri þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Deiglent svæði og má sjá móta fyrir grónum grófum. Svarðargrafirnar hefjast nokkru neðan við veg (40 m) þær eru 0,8 m á dýpt en rakar en vel grónar. Svæðið í heild sinni er um 100 X 150 m.

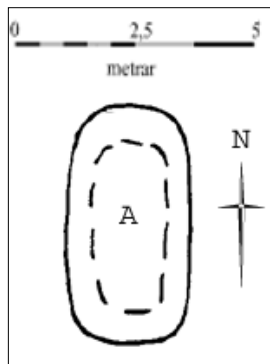
Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SB-312:021 garðlag áveita

66°04.417N 17°20.740V

"Norðan við Svörð [020] er Langholt eða Svarðarholt. Um holtið liggur vegur frá Bakka út að fjöru. Er Bakkamýrin austan holtisins. Stór hluti af vestanverðri mýrinni var votlendur mjög, og auk þess var áður fyrr veitt á mýrina vatni á vorin úr Bakkalæknum. Vatninu var veitt í drag uppi í hallinu, er heitir

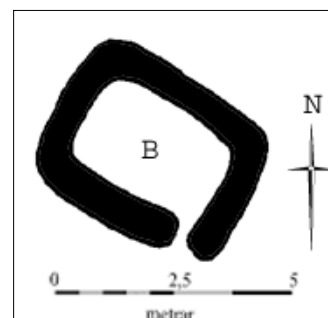
Grafningur.", segir í örnefnaskrá. Mikil garðlög, sem mynda stórfelld áveitukerfi, eru greinileg í Bakkamýri. Garðlögin eru enn greinileg og liggja um Bakkamýrar. Garðlag sést fast ofan við veginn sem liggur að Bakka og Bakkahöfða og liggur það austur-vestur í mýrinni langleiðina upp að þjóðvegi. Þetta garðlag skiptir mýrinni í Ytri- og Syðri-Flæður. Áveitukerfið er allt innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Áveitugarður, horft til ASA

Garðlögin liggja um mýrarsvæði. "Kringum mýrina var á þrjá vegu hlaðinn allmikill aðhaldsgarður með afhleypubúnaði, og þvergarður skipti mýrinni í tvennt, og nefndust hólfin Syðri- og Ytriflæður. Svo virðist sem Bakkalækurinn hafi verið tekinn út úr Bakkaá í Bakkaselsdal fyrir langa löngu. Lækurinn rann svo munað er þvert í gegnum gang, sem lá milli fjóss og bæjar á Bakka [001]. Var neyzluvatn í bæ og fjós tekið við tilbúin bunufoss í ganginum.", segir í örnefnaskrá. Um er að ræða kerfi áveitugarða sem bæði norður-suður og austur-vestur í mýrinni. Samtals kom skrásetjari auga á 7-8 garðspotta, flesta tengda hverjum öðrum og nokkrar skurði, m.a. langan skurð sem liggur til SV að sjó hjá Bakkagróf. Garðarnir eru flestir innan við 1 m á breidd og um 0,3 m á hæð. Þeir ná samtals yfir svæði sem er 500 X 270 m stórt. Við skráningu fundust 2 heystæði í mýrunum en fastlega má búast við að hey hafi verið sett upp á flestum þeirra holta sem standa upp úr mýrinni. Eitt þessara heystæða (A) er á lágu, þýfðu og grösugu holti í mýrinni. Það er á milli tveggja áveitugarða sem liggja til NNA. Heystæðið er 10 m neðan við efri áveitugarðinn en 40 m ofan við þann neðri. Það er UM 670 m norðan við bæ (001). Heystæðið er 4-5 X 2 m og snýr NNA-SSV. Annað heystæði (B) er um 360 m SSA við (A). Það er sunnan í lyngivöxnu holti, um 400 m norðan við bæ (001). Heystæðið er 4 X 3 m að stærð, 0,3 m á hæð og snýr NNV-SSV.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SB-312:022 Svarðgrafir heimild um mógrafir 66°04.784N 17°19.713V

"Vestan við Ytriflæði...er Stakholt. Þar norðan við er Kotsgróf, er gengur í bug á Reyðará, þar sem hún beygir í sjó. Snædalsstykki er milli grófarinnar og Reyðarár og nær austur undir Stóra-Dýjareit. Næst vegi eru Svarðgrafir.", segir í örnefnaskrá. Svarðargrafir eru fast norðan við norðurmerki og neðan við þjóðveg. Grafirnar eru innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Deiglent svæði og má sjá móta fyrir grónum grófum víða. Samtals er svæðið um 150 X 200 m.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 14; JÁM XI, 258

SB-312:023 heimild um skemmu 66°02.255N 17°20.821V

Skemma var niðri á vellinum í Bakka. Völlur er kallaður túnskiki þar sem 005 og 006 stóðu. Ekki man Jóhann Hermannsson eftir skemmu á þessum slóðum. Nákvæm staðsetning skemmunnar er ekki kunn en hún hefur verið í námunda við það svæði sem nú er skipulagt undir álver. Sléttuð tún.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymsluhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [sjá einnig 024] niðri á vellinum og tvær heima [025 og 026]."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 204

SB-312:024 heimild um skemmu 66°04.222N 17°20.771V

Skemma var niðri á vellinum í Bakka. Völlur er kallaður túnskiki þar sem 005 og 006 stóðu. Ekki man Jóhann Hermannsson eftir skemmu á þessum slóðum. Nákvæm staðsetning skemmunnar er ekki kunn en hún hefur verið í námunda við það svæði sem nú er skipulagt undir álver. Sléttuð tún.

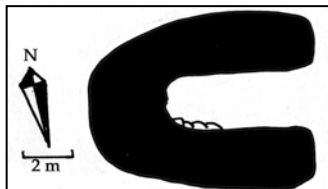
"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymsluhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [sjá einnig 023] niðri á vellinum og tvær heima [025 og 026]."SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 204

SB-312:025 fjárhústóft

66°04.235N 17°20.926V

Um 10 m sunnan við Bakká og 190 m austan við bæ 001 eru leifar af fjárhúsi. Fjárhústóftin er 80 m suðsuðaustan við 006. Það er 50 m austan við brún bakkans og 200 m norðaustan við garðlagið 028. Áætlaður

Fjárhústóft, horft til norðvesturs

vegslóði frá Húsavíkurhöfn að álver mun liggja innan við 50 m austan við tóftina.

Tóftin er í sléttuðu túni. Tóftin er 10 X 9 m að stærð og er mjög gróin. Op virðist sunnan í tóftinni en þar eru miklar timburleifar. Norðan við tóftina er dæld þar sem hugsanlegt er að heystæði hafi verið. Svæðið er 10 X 4 m að stærð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:026 heimild um skemmu 66°04.226N 17°20.651V

Skemma sem var heima við bæ í Bakka. Jóhann Hermannsson man einungis eftir einnig skemmu nálægt bænum. Ekki er því nákvæmlega vitað hvar hin skemman var en þar sem hún var í námunda við bæinn hefur hún líklegast verið rétt sunnan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Sléttuð tún í námunda við bæinn. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymsluhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [023 og 024] niðri á vellinum og tvær heima [sjá einnig 002]."SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 204

SP-312:027 heimild um hjall

66°04.255N 17°20.655V

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833...Annar hjall byggði hann heima á túninu út og niður frá bænum. Í þessum hjalli var loft. Geymdi Björn þar á loftinu brennivinsbauka sína og aðrar þær vörur, er hann hafði einn undir höndum. Sögðu kunnugir að líkast væri krambúð að koma í hjallloft Björns bónda."SH I. Ekki er nákvæm staðsetning hjallsins þekkt en líklegast að hann hafi verið rétt suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Sléttuð tún. Ekki er nákvæmlega vitað hvar hjallur Björns stóð en þó er vitað að hann var í túninu neðan og utan við bæ.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 204

SP-312:028 garðlag

66°04.132N 17°20.828V

Garðlag: "...sunnan við Bakkaána, suður að gömlum garði, sem þá var."SH I. Garður þessi lá áður frá bakkabrúninni við sjávarmálið og upp hlíðina. Hann hefur nú verið eyðilagður á löngum kafla en er fyrst merkjanlegur ofan við suðurjaðar túna. Vestasti hluti garðlagsins er innan við 50 m austan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að álveri.

Norðan við garðlagið eru tún en sunnan við það móar. "Sigurður S. Bjarklind var mjög hneigður fyrir búsfylgu og unni fjárrækt. Hann fékk

Garðlag, horft til austurs

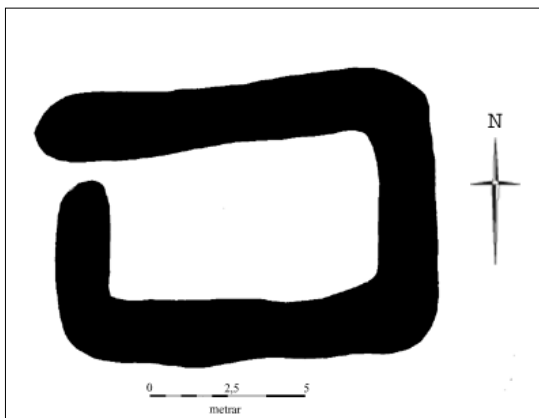
svo með erfðafestubræfi 10. desember 1924 svonefndan Bakkhúsvöll á Bakka til umráða. [...] Ennfremur fékk hann til umráða óræktað land, sunnan við Bakkaána, suður að gömlum garði og uppundir þjóðveginn, sem þá var."SH I. Garðurinn er mjög skýr þar sem hann sést. Hann er um 1,3 m á hæð en 1,5 m á breidd. Hann er greinanlegur á 75 m kafla þar sem hann endar til austurs liggur annað garðlag minna til norðurs í 15 m. Þetta garðlag er 0,3 m á hæð en 1 m á breidd.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 211

SP-312:029 útihústöft

66°04.727N 17°20.857V

"...loks er þriðja tóftin um 100 m vestar (en 311:007), ca. 4 x 9 m." HH, 143. Um 80 m norðaustan við norðausturhorn nyrstu stekkjartóftarinnar (013) er útihústöft. Hún er 5 m norðan við girðingu sem liggur samsíða fjöru. Tóftin er um 950 m norðnorðaustan við bæ (001). Tóftin er um 100 m suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

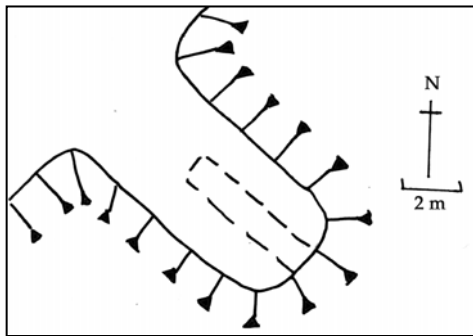
Tóftin er fremst á bakka, norðan við tekur við brött brekka niður að fjöru en sunnar sléttuð tún. Hún er er ferhyrnd, einföld og með opi nyrst á vesturvegg. Hún er 0,3 m á hæð en 11 X 6 m að stærð. Þarna byggði faðir Jóhanns Hermannsson útihús en lauk aldrei við það.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:HH 143

SP-312:030 fjárhústóft

6604.093N 17°21.040V

Fjárhús, horft til norðvesturs

Fjárhús var í brúninni milli Forvaðafjárhúsa (313:095) og 025. Húsið er um 320 m norðaustan við 313:095 m 280 m suðvestan við 025. Tóftin er um 100 m vestan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Fjárhúsið er í sléttu túni. Það er alveg í bakkabrúninni en vestan við vesturvegg þess tekur við snarbrótt brekka að sjávarmáli. Fjárhúsið er niðurgrafið þannig að engir útveggir eru greinilegir. Húsið er 7 X 9 m að innanmáli og verið getur að garði hafi gengið eftir því miðju. Op virðist hafa verið á því til norðvesturs og veggjarspotti hlaðinn fyrir vesturop.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-312:031 gata leið

66°03.941N 17°21.088V

Norðan við Forvaðafjárhús 313:095 eru tvö stór skörð í bakkann en neðar er þverhnipt brekka niður í fjöru. Fast norðan við nyrðra skarðið, tæpum 100 m norðaustan við 313:095 má greina nokkra samhliða slóða sem liggja til NNV. Göturnar virðast vera neðan við væntanlegt vegarstæði frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða.

Mói. Þar vex lyng og lágt gras. Líklega hafa slóðarnir verið gömul leið. Ekki er hægt að rekja hana samfleytt á löngum kafla en leiðin hefur sjálfsagt legið að Bakka.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-312:032 þúst

66°04.240N 17°20.803V

Í Bakkatúni, 10-20 m norðan við útihús 005 er fagurgrænn hóll í túni. Ekki er nú hægt að greina tóftir á hólnum en hann er mjög ræktarlegur og allt útlit hans bendir til að þar hafi áður verið hús. Hóllinn er 25-35 m sunnan við vegarslóða sem liggur á Bakkahöfða. Svo virðist sem fyrirhugaður vegur frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða komi til með að liggja yfir báða hólana, þ.e. bæði 032 og 005. Sléttað tún sem nú er komið í órækt.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:033 garðlag

66°04.496N 17°20.243V

Garðlag, fornlegra og signara en garðlögin í áveitukerfinu sem liggur um Bakkamýrar (021), er greinilegt frá garðlaginu sem liggur frá stekknunum (013) og til austurs. Garðlagið er fyrst greinilegt frá umræddu garðlagi (013) og svo virðist sem garðlögin tvö hafi komið saman í námunda við þar sem vegurinn er nú. Garðlagið liggur síðan áfram til austurs á lágu holti. Rúmlega 200 m

ofar tekur við mýri og hverfur garðlagið þá næstum alveg á um 250 m kafla. Það verður svo aftur greinilegt efst í mýrinni þar sem aftur taka við holt. Þar liggur garðurinn í tæpa 200 m þar til um 30 m austan við þjóðveg. Garðurinn er svo aftur merkjanlegur 30-40 m ofan við þjóðveg en

Garðlag, horft til ASA

8 m austan við slóða sem liggur samsíða þjóðvegi ofan hans. Þar liggur garðlagið í 15 m áður en 10 m skarð kemur í það. Hann liggur svo áfram í um 60 m til norðausturs upp á mel áður en hann hverfur alveg.

Garðurinn hefur legið um mýrar og mela. Hann er samtals um 900 m langur og liggur austur-vestur. Hann er víða mjög breiður, allt að 5 m á breidd en 0,3-0,4 m á hæð. Garðuinn er mun fornlegri en flest þau garðlög sem liggja um mýrina og virðist ekki vera hluti af áveitumannvirkjum. Austasti hluti garðlagsins er í landi Tröllakots. Ekki er vitað hvaða hlutverki garðurinn hefur gegnt. Stærstu hluti garðlagsins er á því svæði sem áætlað er undir álver.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:034 náma mógrafir

66°04.463N 17°20.413V

Greinilegar, stórar mógrafir eru ofarlega í Bakkamýrum. Grafirnar eru tæpum 500 m NNA við bæ (001) og tæpum 300 m neðan við þjóðveg. Grafirnar eru í mýri. Grafirnar eru um 50 m á lengd en 25 m á breidd. Þær eru grónar en greinilegar. Áætlað er að álver muni rísa þar sem grafirnar eru.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313 Húsavík

1712: Jarðardýrleiki óviss. Kirkjustaður. Verslunarstaður.

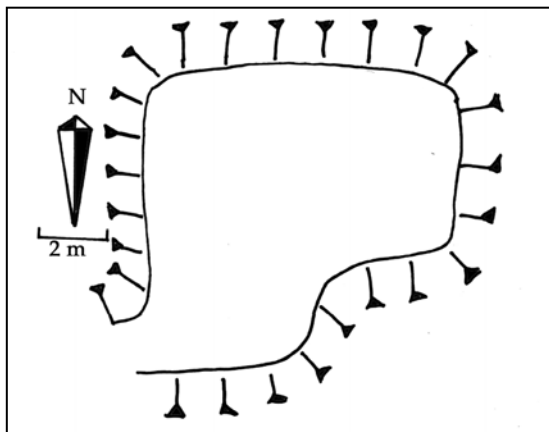
1870 : "...voru þar komin um tuttugu býli, svo þorp mátti kallast." LÞ I, 359.

1895: "...fer að draga mjög úr Vesturheimsferðum, en sjávarþorp taka að byggjast. Þessu er og svo farið með Húsavík. Frá 1890 til aldamóta tvöfaldast íbúatalan..." LÞ I, 363. Húsavíkurhreppur keypti jörðina Húsavík af ríkinu 12. apríl 1913. SH I, 82

"Útigángur í betra lagi og bregst sjaldan í meðalárum...Skógur til kolagjörðar er að kalla eyddur fyrir feyskju...Torfstúnga bjargleg, rista lök og laus...Rekavon í betra lagi...Túninu spillir nokkuð lítið bæjarlækurinn með grjótsáburði. Engjar öngvar, fyrir utan hvað slá má á einnri lág upp frá túninu fyrir fáeina hesta. Úthagar eru bjarglegir, ef þeir beittist ekki af hjeraðsmönnum sem sækja Húsavíkur kaupstað, hvörjir eð halda hjer til í landinu margar nætur fjölda fjár og hesta, hvar af staðarhaldarinn líður stóran skaða og hagabrest fyrir sitt kvikfje vetur og sumar." JÁM XI, 256. "Jörðin Húsavík átti að fornu land með sjó frá Kaldbaksleiti að Forvöðum, norðan við Laugardal. Suðurmörk stefna suðaustur heiði og skerast í odda við land Skarða í Reykjahverfi til austurs. Norðumörkin liggja hinsvegar norðvestur ofan við Bakkaland, og á Héðinshöfði þar land að Húsavíkurmerkjum. Landið er því miklu breiðara til heiðar en sjávar, og víðátta mikil. Húsavík var að fornu talin sauðjörð góð, beit til lands og sjávar ágæt, málnytja góð, en mjög engjasnautt. Reki, útræði, sel-og silungsveiði var til kosta talið, en óbærilegur árangur af hestum lestamanna talin ókostur. Landslagið er hér svipað og annarsstaðar á Tjörnesi, ávalir ásar og dældir hallandi til sjávar, smáar og lækir. Sunnarlega í landi jarðarinnar fellur Þorvaldsstaðaá...Sunnan við Húsavíkurfjall kemur Búðará og fellur niður í gegn um kaupstaðinn. Norðan við Húsavíkurhöfða er alldjúp lægð grasi gróin og nefnist Laugardalur." LÞ I, 353. Þorpsbúar um 1870: "Eigi voru þetta þó tómthúsmenn, heldur höfðu flestir jarðarnot nokkur, sumir kýr, en allir kindur, og áttu í bát eða voru fastráðnir hásetar. Þetta voru því raunar smábændur en eigi verkamenn nema að litlu leyti." LÞ I, 359-360.

SB-313:095 Forvaðafjánhús fjárhústóftir

66°03.936N 17°21.214V

Fjánhús, horft til norðvesturs

Leifar fjárhúss sjást enn í brúninni ofan við sjávarmál, í námunda við Forvaða. Tóftin er 450-500 m norðnorðvestan við Draugadys (106) og

um 500 m ofan við Þjóðveg. Fjánhúsið er um 100 m vestan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Tóftin er fram í bakkanum. Frá vesturenda hennar eru um 10 m fram á brúnina en vestar tekur við snarbrött brekka niður í sjávarmál. Fjánhúsið er sunnan við lækjardrag. Umhverfis eru grasi vaxin tún.

Tóftin er einföld. Hún er niðurgrafinn og byggð inn í brekkuna þannig að engir eiginlegir útveggir sjást. Innanmál tóftarinnar er 8 X 4,5 m og er hún opin til vesturs. Í tóftinni er þúfnabunki sem gæti verið leifar af garða en hann er nokkuð skakkur miðað við legu tóftarinnar. Þegar tóftin var skoðuð var hún hulin snjó að mestu þannig að erfitt er að gefa nákvæmar upplýsingar um útlit hennar.

Hættumat: hættu, vegna framkvæmda

SD-313:102 Pálsgarði gerði kálgarður

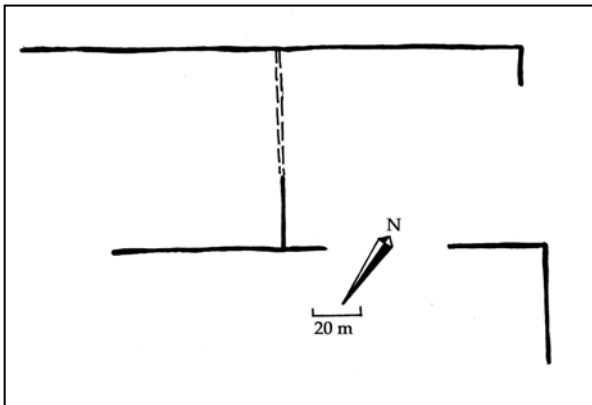
66°83.057N 17°21.449V

"Sunnan í háhöfðanum [Húsavíkurhöfðanum] var Pálsgarður, tún og matjurtagarður. Seinna íþróttavöllur.", segir í örnefnaskrá. Pálsgarður sést enn greinilega suðvestan í Húsavíkurhöfða, ofan við iðnaðarhverfið í höfðanum.

Kálgarðarnir, horft til VSV

Austasti hluti garðsins er 20-30 m vestan við Höfðaveg. Hluti garðsins er horfinn vegna mikilla framkvæmda á svæðinu. Þær leifar garðsins sem sjást eru í grasi grónum brekkum sem eru norðan og

austan við iðnaðarhverfið.

"Jakob Johnsen var lengi faktor fyrir og eftir miðja 19. öld. Hann var íslenzkur og giftur Hildi, systur sr. Magnúsar á Grenjaðarstöðum. Sonur hans var Páll, mikill framfaramaður...Jarðeplagarð gerði Páll úti á höfðanum, og sér þar enn marka fyrir girðingu." segir í Lýsingu Þingeyjasýslna. Gerðið fjarar út að norðvestan um 20 m norðaustan við háa girðingu sem girðir af klettabrún við sjóinn. Áætlaður vegarslóði frá Húsavíkurhöfn og að ráðgerðu álveri mun liggja yfir vestasta hluta gerðisins, nálega þar sem það fjarar út.

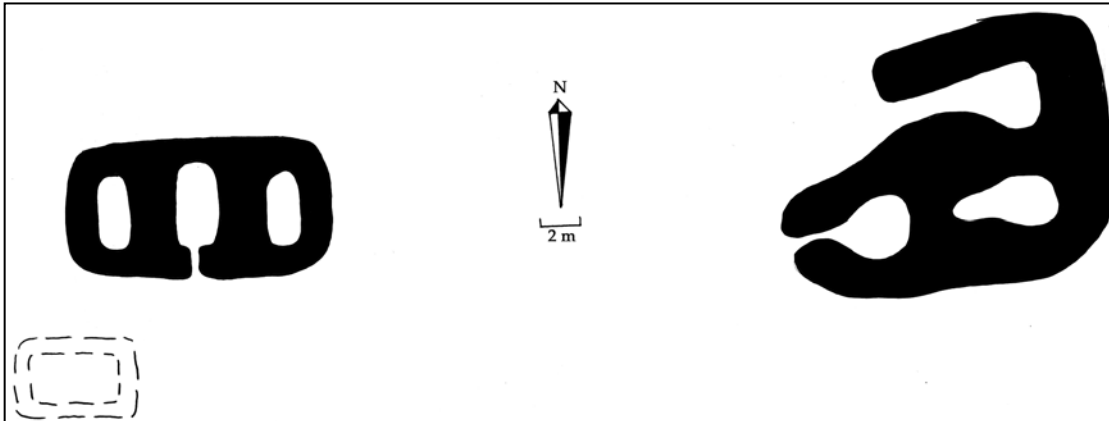
Þar er garðurinn rúmlega 1 m á breidd en 0,3 m á hæð. Hann er grasi gróinn.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík, Bakkaland, 11 og Lþ I, 354

SD-313:105 Laugardalshús beitarhúsatóftir

66°03.438N 17°21.302V

"Norðan við Húsavíkurhöfða er djúpt dalverpi, sem heitir Laugardalur. Laugardalshús stóð á bakkabrún sunnanvert við dalinn og voru beitarhús frá prestsetrinu á Húsavík.", segir í örnefnaskrá. Tvennar tóftir eru á suðurarmi Laugardals. Neðri tóftirnar eru um 100 m ofan við bakkann, neðar tekur við brött brekka niður að sjó. Beitarhúsín eru í námunda við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Smáþýft tún. Efri tóftin er alveg niðurgráfin. Hún skiptist í þrjú hólf og er 15 X 9 m að stærð. Engir útveggir eru greinilegir. 27 m neðan við þessa tóft er önnur tóft. Hún er 13 X 6,5 m og er þrískipt. Op er á suðurvegg miðjuhólfsins en önnur op eru ekki greinileg. Veggir eru 0,3 m á hæð. 3 m sunnan við er önnur tóft einföld, hún er 6 X 4 m að stærð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 12

SD-313:106 Draugadys dys draugur

66°03.690N 17°21.020V

"Frá Fjallshólum [sem eru melhólar norðvestan undir Húsavíkurfjalli, fast við það] alla leið niður að sjó liggur brekka, er Skjólbrekka heitir...Milli Laugardals og Skjólbrekku, heitir Krossleiti...Norðan við Krossleiti er dys eða grjóthrúga, sem heitir Draugadys.", segir í örnefnaskrá. 100 m neðan við bíslóða sem liggur neðan við

Draugadys, horft til norðvesturs

Þjóðveg og 10 m sunnan við uppþornaðan lækjarfarveg. 10 m suðvestan við Draugadysina er girðing og þar neðan við sléttuð tún. Draugadysið er rúmlega 100 m austan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Umhverfis eru móar. Draugadysin er á hæð, sem er 10 X 5 m að stærð. Á hæðinni er svo dysin sjálf sem er mynduð úr litlum steinvölum og er 6 X 3 m að stærð. Samtals eru dysin og hæðin um 1,8 m á hæð. "Sagnir herma að þar séu dysjaðir smalar tveir, frá Bakka og Húsavík. Hafi þeir orðið ósáttir og látið lífið."

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13 og Húsavíkurland, örnefni og söguminjar, 10

SD-313:113 heimild um verbúð

66°03.450N 17°21.147V

"Norðan við Húsavíkurhöfða er djúpt dalverpi, sem heitir Laugardalur...Laugardalsfjara heitir fjaran undir Laugardalnum.", segir í örnefnaskrá. "Verskálar hafa verið hjer tveir við heimalandínguna [079] og aðrir tveir í Laugardal, og bygðu skipeigendur þá upp, en staðarhaldarinn lagði við til." JÁM XI. Svæðið er nálæga þar sem áætlaður er vegslóði frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Laugardalur er grasi gróinn dalur, langur og mjór og snýr norðvestur-suðaustur. Dalurinn er umkringdur klettum. Engin ummerki sjást um verbúðir.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: JÁM XI, 256; Ö-Húsavík og Bakkaland, 11

SD-313:173 garðlag

65°03.347N 17°21.385V

Um 75 m norðaustan við Endurvinnsluna á Húsavík þá má greina garðlag. Garðlagið er nú óljóst og virðist ekki hafa verið mikið að vöxtum, e.t.v. einungis hlaðin undirstaða undir girðingu. Garðurinn virðist vera rétt ofan við (um 50 m) þar sem áætlaður vegarslóði mun liggja að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða.

Nýrst (efst) á móafláka milli tveggja túna.

Garðlagið liggur í um 45 m til norðurs en beygir þá til vesturs. Frá norðausturhorni er garðurinn fremur óskýr í um 20 m en þá verður hann aðeins skýrari í 10 m áður en hann virðist aftur beygja til suðurs. Einungis er hægt að greina garðinn í um 5 m til suðurs áður en hann fjarar út. Garðurinn er hæstur um 0,3 m en víðast einungis 0,1-0,2 m á hæð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313:174 tóft

66°03.493N 17°21.360V

Sunnan við Laugardal, um 270 m garðlag (173) er tóft. Hún er 10 m ofan (austan) við þar sem þverhníptur bakki tekur við niður í fjöru. Tóftin er um 65 m norðvestan við neðri tóftir Laugardalshúsa (105) og hugsanlegt að tóftin sé í samhengi við beitarhúsin. Tóftirnar eru innan við 50 m vestan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Umhverfis eru grasi vaxnar, aflíðandi brekkur að sjó, á suðurbarmi Laugardals.

Tóftin virðist lenda rétt neðan við áætlaðan veg frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða. Hún er á kafi í grasi. Tóftin er mest 0,5-0,6 m á hæð en víða 0,2-0,3 m. Veggir eru mjög hrundir og þykkir og allt að 3-4 m á þykkt. Þótt grasi gróið sé umhverfis tóftina er enn meiri vöxtur í henni en umhverfis og sker hún sig því úr umhverfinu. Sökum þess hversu hrúnn

tóftin er og einnig sökum mikils grasvaxtar var erfitt að greina nákvæmt lag tóftarinnar og teikna hana. Tóftin er 22 m á lengd en 18 m á breidd. Hún skiptist upp í 3-4 hólfi og er syðsta hólfið stærst (8 X 3 m að innanmáli) með opi á vesturhlið. Norðan við það er annað hólfi sem er öllu óljósara, þó um 10-11 m á lengd en 2-3 á breidd. Nyrst er svo hringlaga dæld (hólfi) um 2 m í þvermál. Í þessu hólfi er spýtnarusl, smíðað hefur verið hrörlegt hreysi og er beddi í því. Norðan þessa hólfs er óljós tota en ekki er víst hvort þar hefur verið hólfi. Tóftin er eingöngu úr torfi, hvergi sjást nokkur merki um grjóthleðslur.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313:175 hús

65°03.552N 17°21.257V

Um 135 m norðan við tóft í Laugardal (174) beint sunnan og neðan við öskuhauga Húsavíkur er lítill kofi, torfhlaðinn að hluta. Kofinn er norðan við mynni Laugardals, um 60 m ofan við þar sem þverhnípt brún tekur við að sjó. Svo virðist sem vegarslóði frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða komi til með að liggja nálega þar sem kofinn er.

Í mel í barmi Laugardals. Á þessum slóðum vex lyng og fingert gras. Kofinn er alveg torfhlaðinn að utan. Hann er 6,5 X 5 m að stærð og dyr eru á vesturhlið hans. Um 2 m svæði umhverfis kofann er rofið og virðist sem eitthvað af því hafi verið notað í byggingu kofans. Kofinn hefur einhvern tíma verið notaður sem kartöflugeymsla en ekki ólíklegt að hann sé upprunalega byggður í tengslum við hernámið.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313:176 garðlag

65°03.552N 17°21.257V

15 m langt garðlag liggur norður-suður innan túngirðingar sem girðir af túnblett norðan og neðan við öskuhauga Húsavíkinga. Efst í túninu er kindaskýli úr bárujárni en garðlagið er neðst í sama túni eða um 20 m ofan (austan) við vesturjaðar túnsins sem er 10 m ofan við þverhníptan bakka ofan í sjó. Áætlaður vegslóði sem mun liggja úr Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða mun liggja við/í garðinn. Í túninum sem eru fagurgræn og fremur slétt en virðast ekki slegin.

Garðlagið fjarar út um 5 m norðan við suðurhlið girðingar sem girðir af túnin. Lengd þess er einungis 15 m og breidd 1,2-1,3 m. Það er 0,3-0,4 m á hæð. Garðlagið er gróið grasi, engar grjóthleðslur sjást.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

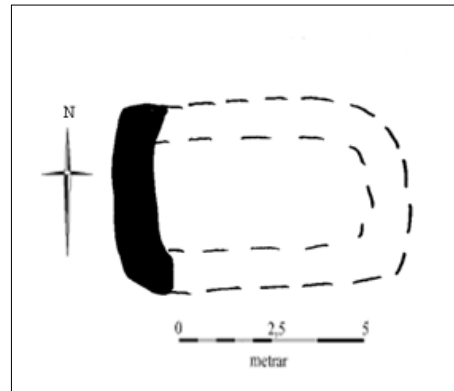
SP-313:177 þúst

65°03.765N 17°21.114V

Norðvestan við Draugadys (106), neðan við vegarslóða sem liggur samsíða þjóðvegi nokkru neðar eru tveir afgirtir túnblettir í órækt. 10-15 m neðan (vestan) við norðvesturhorn þess nyrðra er ógreinileg þúst. Um 25 m neðar tekur við brattur bakki niður að sjó. Þústin er nálega þar sem ráðgert er að leggja vegarslóða frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða.

Grasi gróin slétta í mjög aflíðandi halla. Sunnan við er ræktarlegt en norðar lægri gróður, líkari melagróðri. Þústin er mjög ógreinileg ef frá er talinn vesturveggurinn sem er umtalsvert hærri og greinilegri en aðrir veggir eða 0,4-0,5 m. Aðrir veggir eru vart greinanlegir og ekki hærri en 0,2 m á hæð. Þústin er 8 X 5-6 m að stærð. Ekki er greinilegt op á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-313:178 hleðsla

65°03.769N 17°21.066V

Norðvestan við Draugadys (106), neðan við vegarslóða sem liggur samsíða þjóðvegi nokkru neðar eru 2 afgirtir túnblettir í órækt. 30-40 m norðaustan við 177 er einhvers konar upphækkun. Hún hefst fast norðan við nyrðra túnstæðið. Ekki er ljóst hvers kyns mannvistarleifar eru á þessum stað en þó virðist öruggt að þarna hefur einhvers konar upphleðsla verið. Hún sker sig úr umhverfinu, sérstaklega að vestan (og svolítið að norðan). Svo virðist sem þessi staður lendi rétt ofan við ráðgerðan vegarslóða frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða. Gamalli, úr sér genginni dráttarvél hefur verið lagt ofan við svæðið en norðan þess er hús af Trader-pallbíl.

Utan við (norðan við) afgirtan túnblett. Grasi vaxið, aflíðandi svæði að sjó.

Svæðið er 13 X 13 m að stærð. Það er hærri en umhverfið og svo virðist helst sem þarna hafi verið hlaðið undir eitthvað.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-313:179 hleðsla

65°03.875N 17°21.061V

40-50 m neðan við vegslóða sem liggur samsíða þjóðvegi neðan hans er lítil upphækkun. Hún er í miðju túni, um 160 m suðaustan við Forvaðafjárhús 095. Upphækkunin virðist lenda rétt ofan við ráðgert vegarstæði sem nær frá Húsavíkurhöfn og að áætluðu álveri á Héðinshöfða. Hleðslan er á grasi grónum og aflíðandi bletti sem nær að sjávarbakkanum. Lág upphækkun eða hleðsla. Hún er um 2 m á lengd en 1 m á breidd og snýr norður-suður. Hæð 0,2 m. Upphækkunin er grasi gróin en tveir steinar eru þó á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

6. Minjar í hættu vegna framkvæmda

Við úttekt á minjum í hættu vegna hugsanlegra framkvæmda við álver á Tjörnesi var gengið eftir áætluðum vegarstæðum að álveri frá Húsavíkurhöfn og að álveri frá Héðinshöfða. Einnig var gengið um álversstæðið sjálft og leitast við að fá fulla yfirsýn yfir reitinn. Í ljós kom að um 80 fornleifar eru á áhrifasvæði framkvæmdanna, þ.e. innan eða í næsta nágrenni þess svæðis sem verður raskað. Af þessum fornleifum eru um 44 sem teljast í stórhættu.

Minjar sem gætu orðið fyrir áhrifum vegna ráðgerðra framkvæmda eru í landi Héðinshöfða, Tröllakots, Bakka og Húsavíkur. Flestum minjum er ógnað í landi Bakka, þar sem áætlað er að stærstur hluti álversins, rísi eða 32 minjastöðum. Í landi Héðinshöfða er 21 minjastaður í hættu vegna framkvæmdanna, 15 í landi Tröllakots en 12 í landi Húsavíkur. Í landi Bakka og Héðinshöfða eru flestar minjar í hættu vegna álversins en í landi Tröllakots og Húsavíkur stafar hættan af vegum að álverslóð. Alls eru 52 minjar í hættu vegna álversins en 32 í hættu vegna vegagerðar.

Umræddar minjar eru í mismikilli hættu eftir því hvort þær eru staðsettar þar í eða við jaðar framkvæmdanna (stórhætta vegna framkvæmda) eða nokkurn spöl frá þeim (hætta vegna framkvæmda). Megináhersla var lögð á að taka út það svæði sem framkvæmdir eru ráðgerðar á en þeir minjastaðir sem fundust í námunda við framkvæmdasvæðið voru einnig skráðir. Oft fylgir margvíslegt umrót framkvæmdum sem þessum og hætt við að vinna á skipulagssvæði geti haft áhrif á eða skemmt minjar í námunda við svæðið. Einnig ber að hafa í huga að stærð og nákvæm staðsetning bæði álvers og vega að því er breytingum háð og ekki endanlega ákveðin.

6.1 Minjastaðir í hættu vegna vegar frá Húsavíkurhöfn að álveri

Ráðgert er að leggja sérstakan veg fyrir þungaflutninga frá álveri að Húsavíkurhöfn. Vegurinn mun liggja nærri sjó, frá Húsavíkurhöfn og að álverinu í Bakkalandi. Á þessu svæði er þekkt 21 fornleif, þar af teljast 11 minjastaðir í stórhættu vegna vegarins. Við ráðgerðan veg frá Húsavíkurhöfn að álveri eftirtaldir staðir:

- SP-312:005 – útihús
- SP-312:011 – gerði
- SP-312:025 – fjárhús

- SP-312:028 – garðlag
- SP-312:030 – fjárhús
- SP-312:031 – leið
- SP-312:032 – þúst
- SP-312:033 – gerði
- SP-312:034 – mógrafir
- SP-313:095 – fjárhús
- SP-313:102 – Pálsgerði
- SP-313:105 – beitarhúsatóftir
- SP-313:106 – dys
- SP-313:113 – verbúðir
- SP-313:173 – garðlag
- SP-313:174 – tóft
- SP-313:175 – kofar
- SP-313:176 – garðlag
- SP-313:177 – þúst
- SP-313:178 – hleðsla
- SP-313:179 – hleðsla

6.2 Minjastaðir í hættu vegna álvers

Endanlegur álversreitur hefur ekki verið ákveðinn en það svæði sem tekið var út vegna álversbyggingar er um 1500 X 800 m stórt og náði sunnan frá Bakkakrók niður við sjó til norðurs að miðri Héðinsvík. Að austan náði svæðið inn í tún Tröllakots neðan bæjarhóls. Svæðið er að mestu í landi Bakka en nær einnig yfir í land Tröllakots og Héðinshöfða. Á svæðinu og í námunda við það eru 52 fornleifar. Þar af eru 27 minjastaðir í stórhættu. Á eða í námunda við álversreit eru eftirtaldar fornleifar:

- SP-310:008 – Sandholt
- SP-310:014 – Héðinsvík (lending)
- SP-310:015 – mógrafir
- SP-310:017 – tóft
- SP-310:020 – vegur
- SP-310:025 – fjárhústóft

- SP-310:045 – lending
- SP-310:052 – verbúð
- SP-310:054 – tóft
- SP-310:061 – öskuhaugur
- SP-310:062 – þúst
- SP-311:001 – bæjarhóll/bústaður
- SP-311:002 – útihús
- SP-311:003 – uppsátur
- SP-311:004 – rétt
- SP-311:005 - Gerðishóll
- SP-311:007 – beitarhúsatóftir
- SP-311:008 – túngarður
- SP-311:009 – kálgarður
- SP-311:010 – útihústóftir
- SP-311:011 – fjárhústóftir
- SP-311:012 – útihústóftir
- SP-311:013 – gerði
- SP-311:014 – leið
- SP-311:015 – tóft
- SP-311:016 – tóft
- SP-312:001 - bær
- SP-312:002 – skemma
- SP-312:003 – fjárhús
- SP-312:004 – útihús
- SP-312:005 – útihús
- SP-312:006 – útihús
- SP-312:007 – lending
- SP-312:008 – sjóbúð
- SP-312:009 – hjallur
- SP-312:010 – fjós
- SP-312:011 – gerði
- SP-312:013 – stekkur
- SP-312:015 – mógrafir
- SP-312:016 – túngarður

- SP-312:017 – útihús
- SP-312:018 – mótak
- SP-312:019 – fjárhús
- SP-312:020 – mógrafir
- SP-312:021 – áveitukerfi
- SP-312:022 – mógrafir
- SP-312:023 – skemma
- SP-312:024 – skemma
- SP-312:025 – fjárhústóft
- SP-312:026 – skemma
- SP-312:027 – hjallur
- SP-312:029 útihústóft

6.3 Minjastaðir í hættu vegna vegar frá Héðinshöfða að álveri

Hugmyndir eru uppi um að leggja veg frá álveri og áfram til norðurs að höfn við Héðinshöfða. Nákvæm staðsetning vegarins hefur ekki verið ákveðin, enda koma tvö hafnarstæði til greina. Annað er við suðaustanverðan Héðinshöfða en hitt þar sem höfðinn skagar lengst í norður. Alls eru 11 fornleifar í næsta nágrenni við vegastæðin. Af þessum 11 fornleifum teljast 5 í stórhættu vegna framkvæmdanna.

Eftirtaldar fornleifar eru í hættu eða stórhættu vegna vegarslóðans:

- SP-310:013 - Höfðagerði
- SP-310:016 – Geirshús
- SP-310:017 – tóft
- SP-310:018 – áveita
- SP-310:021 – skemmutóft
- SP-310:063 – tóft
- SP-310:064 – heystæði
- SP-310:065 – tóft
- SP-310:066 – tóft
- SP-310:067 – tóft
- SP-310:068 – tóft

7. Niðurlag

Samtals voru skráðar 80 fornleifar innan áhrifasvæðis álversframkvæmda eða í námunda við þær. Þær fornleifar sem eru í eða fast við áætlaðar framkvæmdir teljast í stórhættu en það eru um 44 minjar af stöðunum 80.

Meginreglan um dreifingu minjastaða er sú að þeir eru þéttastir í túni heim við bæi en fækkar eftir því sem fjær dregur frá byggð. Það þarf því kannski ekki að koma á óvart að álversframkvæmdir ógna flestum minjastöðum í túni Bakka og Tröllakots. Því mætti fækka minjastöðum í hættu og stórhættu umtalsvert með því að færa mörk álverslóðarinnar norður fyrir túnamörk Bakka og vestur fyrir túnamörk Tröllakots og gæta sérstaklega vel að öllum framkvæmdum sem eru í námunda við túnin. Slíkar breytingar myndu draga umtalsvert úr áhrifum framkvæmda á minjar en þó er ljóst að margar fornleifar yrðu enn inn á framkvæmdasvæðum eða í nágrenni þeirra. Eins og áður var bent á eru allar fornleifar á Íslandi friðhelgar og má enginn spilla þeim, granda né hylja nema að fengnu leyfi Fornleifaverndar ríkisins.

Í skýrslulok er rétt að geta þeirra takmarka sem eru á meðfylgjandi mati. Mat á áhrifum fyrirhugaðra framkvæmda á fornar mannvistarleifar er nýjung hér á landi. Engin viðurkennd aðferðafræði liggur fyrir og þróun aðferða er skammt á veg komin. Enn er langt í land að unnt verði að skera úr með fullri vissu að við tiltekna framkvæmd verði engin hættu á að minjar finnist þar við jarðrask. Þó miðar í þá átt að unnt verði að gera markvissa fornleifaleit í þágu framkvæmda.

Heimildaskrá

Fornleifastofnun Íslands

ÍSLEIF, gagnagrunnur um íslenskar fornleifar, Adolf Friðriksson og Orri Vésteinsson ritstj.

Þjóðminjasafn Íslands

Ágúst Ó. Georgsson, *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar*. Reykjavík 1990.

Þjóðskjalasafn Íslands

Jarðadeild. Tjörneshreppur, túnakort.

Örnefnastofnun

Ö-Héðinshöfði. Jóhannes Þ. Jóhannesson skráði.

Ö-Húsavík og Bakkaland ath. og viðb: Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Húsavíkur og Bakkalands. Þráinn Magnússon skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Húsavík og Bakkaland NN: Örnefnaskrá Húsavíkur og Bakkalands. [Án skrásetjara]. Örnefnastofnun.

Ö-Húsavík og Bakkaland: Örnefnaskrá Húsavíkur og Bakkalands. Björn H. Jónsson endursamdi skrá Ara Gíslasonar. Örnefnastofnun.

Bréf frá Guðmundi Ólafssyni fornleifafræðingi, 16. nóvember 2001.

Heimildamenn:

Indriði Úlfsson fæddur 1932

Jóhann Hermannsson fæddur 1921

Jónas Bjarnason fæddur 1932

Marteinn Steingrímsson fæddur 1913

Sigurjón Benediktsson fæddur 1951

Sigurjón Jóhannesson fæddur 1926

Valgerður Jónsdóttir fædd 1928

Prentaðar heimildir

Adolf Friðriksson & Orri Vésteinsson, *Fornleifaskráning í Eyjafirði I-*,

Fornleifastofnun Íslands & Minjasafnið á Akureyri, Akureyri 1994-.

- AÍ:** *Alþingisbækur Íslands I-XVII*, Reykjavík. 1912-1990.
- BBSÞ:** *Byggðir og bú Suður Þingeyinga 1985*, Reykjavík 1986.
- BBSÞ:** *Byggðir og bú Suður Þingeyinga 1963*, Reykjavík 1963.
- Bjarni Pálsson og Eggert Ólafsson : *Ferðabók*. Reykjavík, 1943.
- Björn Lárusson: *The Old Icelandic land Registers*, Lund 1967.
- DI:** *Íslenskt fornbréfasafn*. II-V, Kaupmannahöfn/ Reykjavík, 18
- Elín Ósk Hreiðarsdóttir. *Fornleifaskráning á Húsavík*. Fornleifastofnun Íslands. Fjölrit, FS166-011702. Reykjavík, 2002.
- FF:** *Frásögur um fornaldarleifar II*, Reykjavík 1983
- FÍ:** *Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík I*, Kaupmannahöfn, 1968
- Gríma hin nýja. Safn þjóðlegra fræða íslenskra I-V*, Þorsteinn M. Jónsson gaf út, Reykjavík 1979.
- HH:** Helgi Hallgrímsson ofl. *Skýrsla um könnun á náttúrufari og minjum í nágrenni Húsavíkur*. Unnið fyrir Staðarvalsnefnd um iðnrekstur. Náttúrugripasafnið á Akureyri, Akureyri.
- IA:** *Islandske annaler indtil 1578*, Gustav Storm gaf út, Chria 1888.
- ÍF:** *Íslensk fornrit (Landnámabók) I*, Reykjavík, 1933.
- Jarðabréf frá 16. og 17. öld*, Gunnar Guðmundsson gaf út, Reykjavík 1993.
- JÁM XI:** *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín 1-11*, Kh. 1913-43; 12-13 Rv. 1990.
- JJ:** J. Johnsen: *Jarðatal á Íslandi*, Kaupmannahöfn 1847.
- Jóhann Hermannsson og Sigurjón Jóhannesson. *Kortabók – Húsavíkurland: Örnefni og söguminjar*. Safnahúsið á Húsavík, Húsavík, 1994.
- KK:** Kålund, Kristian. *Íslenskir sögustaðir. Norðlendingafjórðungur III*. Reykjavík, Örn og Örlygur 1986.
- LÞ I:** Jón Sigurðsson. *Lýsing Þingeyjarsýslu I. Suður Þingeyjarsýsla*. Helgafell, Reykjavík, 1954.
- Oddgeir Hansson og Orri Vésteinsson. *Fornleifaskráning á Tjörnesi*. Fornleifastofnun Íslands. Fjölrit, FS117-99201. Reykjavík 2000.
- Orri Vésteinsson. *Fornleifakönnun: Jarðgöng milli Ólafsjarðar og Siglufjarðar*. Fornleifastofnun Íslands. FS141-01061. Reykjavík 2001.
- SH I:** Karl Kristjánsson. *Saga Húsavíkur*. I bindi. Húsavíkurkaupstaður, 1981.
- SSÞ:** *Þingeyjarsýslur. Sýslu- og sóknalýsingar Hins íslenska bókmenntafélags*

1839-1844, Rv. 1994.

Sturl: *Sturlunga saga*, Örnólfur Thorsson ritstj., Reykjavík 1988.

Þjóðtrú og þjóðsagnir. Oddur Björnsson safnaði. Bókaforlag Odds Björnssonar, Akureyri, 1977.

Viðauki

Fornleifaskrá fyrir Héðinshöfða, Tröllakot, Bakka og Húsavík

SP-310 Héðinshöfði

40 hdr. 1712. Bændaeign. Í Sturlubók segir: "Heðinn ok Höskuldr, synir Þorsteins þurs, fóru til Íslands ok námu fyrir innan Tunguheiði. Heðinn bjó at Héðinshöfða ok átti Guðrúnu." ÍF I, 275.

1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Jörundar biskups og Sigurðar lögmanns. DI II, 316.

1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318.

1403 er jörðin nefnd í sálugjafarbréfi Halldórs Loftssonar þegar hann gefur kirkjunni á Grund reka H. DI III, 685.

1430 er jörðinni skipt upp í tvíbýlisjörð milli bræðranna Halls og Finns Ásgrímssonar. DI IV, 436-437. 1433 lætur Jón biskup á Hólum Ólaf Eyjólfsson fá part Hólastaðar í Höfða í Höfðahverfi fyrir jörðin Héðinshöfða á Tjörnesi. DI IV, 526.

1471 selur Þorgerður Magnúsdóttir Finnboga Jónssyni hálfan Héðinshöfða með hálfri Lundey og eins mans öngulveiði í Botnsvatni fyrir 20 hdr. jörð. DI V, 616-617.

1518: Málfríður fær séra Jóni í Laufási umboð sitt yfir hálfum Héðinshöfða. DI VIII, 668-669.

1541 er Héðinshöfði seldur fyrir jörðina Haftralæk í Aðaldal og 10 hdr. að auki. DI X, 620.

1541 arfleiddir Jón Finnbogason prestur Málfríði dóttir sína að Héðinshöfða, sem er þá 40 hdr. jörð. DI X, 665-666.

1548 er jörðin nefnd í kaupmálabréfi Nikulásar Þorsteinssonar og Sigríðar Einarasdóttur. DI XI, 667-668.

1568 eru landamerki Héðinshöfða og Bakka " ... eignadi nefndri jodu Hiedinshaufdaland sudur j þann læk sem rennur fyrer utan sialft gierdit sem þar er aa mille og kallad er Asgistades. og hann hieilt adur Reydaraa runnit hafa. enn fader menn eignadi Backa land ut j Reydaraa sem nu rennur." DI XV, 75.

1569 var Héðinshöfði seldur. DI XV, 208. 1631 er Héðinshöfði seldur Nikulási Einarssyni. Jarðabréf, 243. **1667** lýsir Magnús Björnsson því að Nikulás Einarsson hafi lofað að selja sér Héðinshöfða - AÍ VII, 119. Haustið 1686 rak á reka Héðinshöfða franskt sluppskip, allt borað og sundur rifið, virt með bjarglaunum 16,5 álnir. - AÍ VIII, 158.

40 hdr 1712 með hjáleigum, heimajörðin með eyðihjáleigunni 32 hndr.

1712 3 hjáleigur Hólakot og Tröllakot í byggð en Gata í eyði.

1712: "Engjar öngvar, nema hvað henda má í útgöngum, sem þó er mjög lítið. Úthagarnir eru bjarglegir." JÁM XI, 259.

1842: "Héðinshöfði, 30 hundruð." SSP, 191. Jörðin lengi verið tvíbýlisjörð, HI og HII. "Heiðarlandið er breitt allt til merkja við Fjöll í Kelduhverfi, vel grónar lágheiðar austur að gróðurlitlum fjallgarðinum. ... Lundey tilheyrir báðum Héðinshöfðajörðunum. Þar er mikið lundavarp, og heyskapur var þar stundaður til skamms tíma. Nú er eyjan aðeins notuð til sumarbeitar sauðfjár." BBSÞ 1963, 633-634 "Héðinshöfðaland markast að sunnan af Reyðará, sem er landamerki jarðarinnar og Húsavíkur og jafnframt hreppamörk, frá sjó þar til áin beygir til suðurs neðan við Selmýri sem er í Húsavíkurlandi. Héðinsvík sem Reyðará rennur í, markast að sunnan af Bakkahöfða en að norðan Héðinshöfða." Ö-Héðinshöfði 1.

1471 er túninu skipt í tvennt og fær annar hlutinn "halft fios ok halfa hlauduna fyreR nedan kirkíuna ok lambhus ut a uellinum. vavll allan sudur j grof þa er liggvR ofan epteR vellinvm fyrer nedan ok sunan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ok Rettysne or grofine ofan j uallar garden ok suo langt ut fra ok austur sem uavllur uinzst ok uauull fyreR ofan been sudur ath gautu þeire eR liggur fyrer sunnan hvsin." DI V, 617-18.

11,5 ha 1917.

1963, 633. Engjar voru víðáttumiklar um mýrarnar en heldur snögglægt. LSB, 373

"Neðan við bæinn eru flatlendar mýrar, þar var engi víðlent, en snögglægt." BBSÞ

SP-310:001 Héðinshöfði bæjarhóll bústaður

66°05.082N 017°19.082V

"Þá er eftir að geta um hvar talið er að bærinn hefur staðið áður. Upp við vallargarð, efst í túni Úlfs, rétt norðan við þar sem nú er rabbabaragarður, voru miklar tættur, reyndar á fleiri stöðum. En þarna er giskað á að bærinn hafi staðið." segir í örnefnalýsingu. Gamla bæjarstæðið er um 100 m norður af yngra íbúðarhúsinu að Héðinshöfða II, og um 150 m norðaustur af íbúðarhúsinu á Héðinshöfða I. Í sléttuðu túni. Ekki sést til fornleifa. Bæjarústunum var ýtt út. Sunnan við þær var allstór garður. Þar er nú rabbabarabeð, sem er talsvert minna en garðurinn var.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:BBSÞ 1963, 633; Ö-Héðinshöfði, 6

SB-310:002 *Bænhúsbeð* heimild um bænhús 66°05.020N 017°19.011V

Í jarðaskipta bréfi frá 1471 er getið um "halft fíós ok halfa hlauduna fyrir nedan kirkjuna ok lambhus ut a uellinum." - "Hálfkirkja eður bænhús er hjer, og embættað þá heimafolk var til sacramentis inn til bólunnar, síðan ekki." segir í Jarðabók Árna og Páls frá 1712. 1842 sáust enn merki um bænhúsið samkvæmt sóknarlýsingu. "Þá er eftir að geta um hvar talið er að bærinn hefur staðið áður. Upp við vallargarð, efst í túni Úlfs, rétt norðan við þar sem nú er rabbabaragarður, voru miklar tættur, reyndar á fleiri stöðum. En þarna er giskað á að bærinn hafi staðið. Þar var Bænhús og blettur við, kallað Bænhúsbeð. Þar sást fyrir grafreit, en nú er allt komið í tún." Bænhús þetta mun hafa staðið 160-170 m norðaustur af bæjarhólnum. Indriði Úlfsson man vel eftir hringlaga gerði, á að giska um 10 m í þvermál og þúfum inni í, sem hann telur að gætu hafa verið leiði. Faðir hans, Úlfur Indriðason er fluttist að Héðinshöfða árið 1927, var vantrúður á þetta.

Í sléttuðu túni

Ekki sést til fornleifa. Gerðið var sléttað á þann hátt að veggirnir voru felldir inn í það. Heimildamenn muna hvorugur eftir sögum um að bein hafi komið upp á þessum stað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:DI V, 617; JÁM XI, 258; SSÞ, 191; Ö-Héðinshöfði, 6;

SB-310:003 *Hornhús* heimild um útihús 66°04.924N 017°18.960V

"Suðaustur af bæ í horni gömlu túngirðingarinnar [014?] (grjótgarður) voru útihús, kölluð Hornhús." segir í örnefnalýsingu. Hornhús voru á hól rúmlega 100 m suðaustur af gamla steinhúsinu (eldra íbúðarhúsið á Héðinshöfða II). Í túni.

Nýrra íbúðarhúsið á Héðinshöfða II stendur á þessum stað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1917, Ö-Héðinshöfði, 5

SB-310:004 *Garðshorn* heimild um fjárhús 66°04.908N 017°19.152V

"Gata, eyðihjáleiga. Bygð fyrir manna minni í heimatúninu, en hefur nú í eyði legið næstu 2 ár. Fyrst stóð hjáleigan nokkuð ofar, og var þá kolluð Garðs Horn." segir í jarðabók Árna og Páls. "Þar sunnan við er stór hóll er nýja húsið stendur á, kallast Háhóll. Þar neðan við, syðst og neðst í gamla túninu, var býlið Gata [005]. Þar var síðast búið 1921. ... Annars er sagt að býlið hafi verið ofar í túninu og þá nefnt Garðshorn. Nú er búið að slétta yfir." segir í örnefnalýsingu. Þar sem hjáleigan stóð var síðast fjárhús sem sýnt er á túnakorti frá 1917, um 100 m austur og ofar en Gata 005. Í sléttuðu túni.

Ekki sést til fornleifa. Á þessum stað var mikill túngarður sem nú hefur verið sléttður og tóft í horninu á honum. Segir heimildamaður að sér hafi verið sagt að það hafi verið fjárhús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1917, JÁM XI, 260; Ö-Héðinshöfði, 5,

SB-310:005 *Gata* heimild um býli 66°04.883N 017°19.268V

"Gata, eyðihjáleiga. Bygð fyrir manna minni í heimatúninu, en hefur nú í eyði legið næstu 2 ár. Fyrst stóð hjáleigan nokkuð ofar, og var þá kölluð Garðs Horn." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. "Gata, í landi Héðinshöfða í heimatúni, óvíst hvenær byggt, í eyði síðan 1916." segir í Byggðum og búum. "Þar sunnan við er stór hóll er nýja húsið stendur á, kallast Háhóll. Þar neðan við, syðst og neðst í gamla túninu, var býlið Gata. Þar var síðast búið 1921. ... Nú er búið að slétta yfir." Gata var um 150 m suðvestur af íbúðarhúsi á Héðinshöfða II, um 80 m austur frá þjóðvegi og um 40 m norðvestur frá heimreið.

Í sléttuðu túni. Ekki sést til fornleifa. "Gata var gömul hjáleiga í heimatúni. Hún fór í eyði 1710, og ekki vitað um byggð þar síðan fyrr en á dögum Benedikts Sveinssonar. Hann byggði þar yfir ráðsmann sinn Stefán Halldórsson að nafni. Gata hlaut með nokkrum hætti heimsfrægð, því Einar Benediktsson vitanð til þess í erlendu riti, hve bóndinn þar gat lifað við lítinn bústofn, og vildi þar með sanna gæði landsins." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:JÁM XI, 260; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 5; LSÞ, 374, Túnakort 1917

SB-310:006 *Bensahús* heimild um útihús 66°05.054N 017°19.096V

Norðarlega í túni, 70-80 m austur af íbúðarhúsi Indriða, Héðinshöfða I., var tóftarbot. Það var kallað Bensahús.

Í sléttuðu túni. Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1917

SB-310:007 garðlag túngarður 66°04.998N 017°19.060V
Norðan við íbúðarhúsið á Héðinshöfða II er suðurendi túngarðs. Sundpollurinn 038 er útbúinn við þennan túngarð. Túngarðurinn er ofan, eða austan við ræktað tún upp af þjóðvegi, og nokkru austar en gamla bæjarstæðið 001, sem er ofarlega í túni
Túngarðurinn er um 130 m langur og um 0,8 m breiður. Er hann mishár, þó mest um 1,5 m
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

SB-310:008 Sandholt heimild um býli 66°04.945N 017°20.348V
"Um aldamótin síðustu voru reist nokkur býli í Héðinsvík og stundaður útvegur þaðan, en öll voru þau skamma hríð í byggð." segir í Byggðum og búum frá 1963. "Sandholt, í landi Héðinshöfða við Héðinsvík, byggt 1904, fór í eyði 1930." segir í Byggðum og búum frá 1985. Í örnefnalýsingu segir "Sunnantil við víkina, um 200 metra norðan ár, voru tvö hús, annað á bakkabrún er nefndist Héðinsvík. ... Litlu utar og ofar var annað hús, Sandholt. Þar var grasbýli, túnblettur í kring, Sandholtstún." Sandholt var 40-50 m austur frá sjó og 20-30 m sunnan við sjávarveg frá Héðinshöfða. Í sléttuðu túni. Í Sandholti var búið á sumrum í allmörg ár eftir að heilsársbúskapur lagðist af, en nú hefur verið sléttað yfir hússtæðið. Þar vottar ekki fyrir mannvistarleifum á yfirborði. Sandholt er inni á fyrirhugaðri álverslóð við Héðinsvík.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:BBSÞ 1963, 634; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 1; Túnakort 1917

SB-310:009 Fjóslóð heimild um fjós 66°04.973N 017°19.056V
"Austan við [hús Benedikts Sveinssonar] var smábeð, Snúrubeð. Neðan við var fjós og hlaða, bletturinn að læk kallast Fjóslóð." Fjósið var um 30 m norðvestur af gamla íbúðarhúsinu á Héðinshöfða II. Sléttað land, heima undir bæ. Ekki sést til fornleifa. Fjósið var rífið og sléttað yfir skömmu fyrir 1960.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 4

SB-310:010 Héðinshöfði II hús bústaður 66°04.960N 017°18.974V
"Bærinn stendur hátt, ofarlega á gamla túninu." segir í Byggðum og búum. Benedikt Sveinsson sýslumaður byggði steinhús á Héðinshöfða 1880 sem enn stendur og tilheyrir það nú Héðinshöfða II. Þar sem húsið stendur hafði verið bær frá 1859 a.m.k. Ofan við tún. Hér er um að ræða hús úr hlöðnum steini, kjallara hæð og ris. Vestur- og austur- gafl eru úr timbri. Húsið er bárujárnsklætt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:BBSÞ 1963, 634

SB-310:011 Hólkot býlistóftir 66°05.184N 017°18.274V
Árið 1431 skiptu bræðurnir Hallur og Finnur Ásgrímssynir milli sín jörðinni. Sá sem hafði ytri völlin fékk Hólkot til slæгна ásamt Krossteigum suður við á. "Hólkot, önnur hjáleiga. Bygt fyrir manna minni út frá heimajörðunni, afdeilt einasta að túni, en öðrum landsnyttjum óskift." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712 og var kotið þá metið á 3 hdr. "Hólkot, í landi Héðinshöfða austur frá túni, óvíst um fyrstu byggð, fór í eyði um eða eftir 1712." segir í Byggðum og búum. "Enn sér fyrir garði í kringum Hólkot og Kárhól. Á Hólkoti hefur verið skilarétt, sér fyrir 2 stórum hólfum og 8 minni í kringum." segir í örnefnalýsingu Héðinshöfða. "Hólkot nefnist forn eyðihjáleiga frá Héðinshöfða, og var það nefnt eyðikot á 15. öld, en í byggð aftur 1712. Það var austur frá túni og átti afdeildan kýrfóðursvöll, en aðrir landsnyttjar sameiginlegar." segir í örnefnalýsingu fyrir Hólkot. "Hólkot: Rétt er, að það sé talið eyðikot á 15. öld, í byggð 1712. 1760 er það metið sér, svo að trúlega hefur þá verið búseta þar." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu. Hólkot er NA af bæ, um 6-700 m.
Í móum sem hallar móti vestri, vaxnir grasi, lyngi og lágu kjarri.

Rétt úr torfi með 2 stórum hólfum og 8 minni. Réttin er um 37x25 m að utanmáli og er hleðsluhæðin um 0,8 m. Norðan og austan við réttina eru óglöggar tóftir og vestan hennar og neðar í brekkunni 3 tóftir sem allar eru innan túngarðs sem umlykur svæðið. Tóftin norðan við réttina er um 15x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Tóftin sunnan við réttina er um 15x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Austasta tóftin af þeim þrem er standa vestar og neðar í brekkunni og innan túngarðsins, er um 17x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Sú vestasta af þessum, er hringlaga, um 6 m í þvermál og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Loks er syðsta tóftin af þessum þremur um 7x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Utan túngarðsins eru 3 tóftir áfatar honum. Er ein þeirra við hann vestarlega á suðurhlíð og er hún um 5x5 m að stærð með hleðsluhæð 0,4 m. Tvær eru síðan

norðarlega við vesturhlið og er sú nyrðri um 5x5 m að stærð, hleðsluhæð um 0,4 m. Sú syðri er um 10x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Úr túngarðinum norðvestanverðum liggur garðlag til norðurs að Maríugerði 033. Um 80 m suðaustur frá suðausturhorni réttarinnar og utan túngarðs, er óljós tóft sem er um 12x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,8. Er hún tvískipt. Svæðið sem túngarðurinn afmarkar er um 130x90 m að stærð. Hleðsluhæð hans er um 0,4 m, en breidd hans er um 1 m. Túngarðurinn er mjög óglöggur á köflum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:DI IV, 436-437; JÁM XI, 260; BBSþ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 4; Ö-Hólkot ath og viðb, 1; LSB, 374

SB-310:012 tóft

66°05.440N 017°19.799V

Tóft er á lágu holti skammt norðvestur af Langholti, sem er 400-500 m NV af bæ. Á lágu holti.

Tóftin virðist vera um 6x3,5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Hún gæti hafa verið lengri, en það er þó óljóst.

Hættumat: engin hætta

SB-310:013 Höfðagerði heimild um beitarhús

66°05.627N 017°20.342V

"Nokkru austan við Höfðanef á bakkabrún voru beitarhús, kölluð Höfðagerði. Túnið í kring, Höfðagerðistún ..." segir í örnefnalýsingu, Beitarhúsin voru í norðausturhorni túnsins. Í Fornbréfasafni er talað um stekki á þessum stað 1431: "so ok skylldv bader hafa stecka aa hofdagierdi." Sléttað tún.

Svæðið sjálft er um 40x25 m að stærð. Voru þar 4 hús sem hvert um sig rúmaði um 60 kindur. Snéru þau austur-vestur. Hafði Bjarni, faðir Jónasar eitt, Óskar bróðir hans eitt og Úlfur, faðir Indriða tvö. Húsið sem tilheyrði Bjarna var með grindum og görðum sem mátti draga upp á milli gjafa. Grindur voru allar úr rekaviði. Húsin voru frá tíð Benedikts Sveinssonar. Nú sjást engar mannvistarleifar á yfirborði á Höfðagerði. Höfðagerði er skammt sunnan við mögulegt vegarstæði sem liggur út á nyrsta odda Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 2; Túnakort 1917,DI IV, 436

SB-310:014 Héðinsvík tóft bústaður

66°04.937N 017°20.373V

"Um aldamótin síðustu voru reist nokkur býli í Héðinsvík og stundaður útvegur þaðan, en öll voru þau skamma hríð í byggð." segir í Byggðum og búum frá 1963. "Héðinsvík, í landi Héðinshöfða við Héðinsvík, byggt upp úr aldamótunum 1900, fór í eyði 1930." segir í Byggðum og búum frá 1985. Í örnefnalýsingu segir "Sunnantil við víkina, um 200 metra norðan ár, voru tvö hús, annað á bakkabrún er nefndist Héðinsvík. Þar voru þrjár íbúðir, ekki fylgdi grasnyt, voru þar aðallega sjómenn." Húsin voru 50-60 m sunnan við sjávarveginn, þar sem hann liggur að sjónum. Leifar byggingarinnar eru á sjávarbakka og er vesturhlið hrunin fram af bakkanum að mestu.

Kjallaragrunnur. Leifar af steypuveggjum með miklu af smáum ferköntuðum steinum í steypunni. Grunnurinn er um 14x4 m að stærð og er hann um 1 m dýpri en yfirborðið umhverfis. Norðan við grunninn eru undirstöður um 4x6 m stórrar viðbyggingar. Jónas Bjarnason hefur heyrt að viðbygging þessi hafi verið geymslustaður fyrir veiðarfæri o.fl. Héðinsvík er inni á fyrirhugaðri álverslód.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:BBSþ 1963, 634; BBSþ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 1

SB-310:015 Svarðarholt náma mógrafir

66°04.874N 017°19.974V

"Skammt sunnan og ofan við Sandholt, suður við ána, er lítið holt, Svarðarholt. Þar var breiddur svörður. Rétt ofan við eru miklar Svarðargrafir. Voru tvær stungur af jarðvegi, síðan 14 stungur svörður með tveim leirlögum. Tekið var upp fram að 1957." segir í örnefnalýsingu, Svarðargrafir eru austan við Svarðarholt. Gamlar og grónar svarðargrafir. Grafirnar eru á svæði sem er um 40x40 m að stærð. Þær eru inni á svæði því sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 1

SB-310:016 Geirhús tóft+garðlag fjárhús

66°05.127N 017°20.347V

"Nokkru utar í vikinni [en 008], var fjárhús og hlaða, nefndist Geirhús, eftir þeim er byggði." segir í örnefnalýsingu, Fjárhústóftin er um 200 m norður af sjávarvegi frá Héðinshöfða.

Nú í afgirtu landi en óræktuðu. Harðlendum sjávarbakki er næst sjó en mýrar þegar fjær dregur.

Tóftin er glögg, vestast lítið hólf, stærra í miðju og annað lítið austast. Í miðhólfinu mótast óljóst fyrir garða en hvergi sjást dyr. Tóftin er um 15.5x7.5 m að stærð og snýr austur-vestur. Hleðsluhæð er allt

að 1 m. Frá norðausturhorni tóftarinnar liggur garðlag til austurs, lítur út fyrir að vera gamalt en er býsna mikið um sig. Það fjarar út eftir því sem fjær dregur tóftinni og hverfur alveg eftir um 130 m. Garðurinn er um 1 m breiður og allt að 0,8 m hár næst rústinni en lækkar svo til austurs. Þar er hann þó mjög reglulegur og þráðbeinn. Líklega er hann hluti af miklu kerfi áveitugarða og skurða, sjá 018. Norðan við tóftina rennur lækur til sjávar í gilskorningi. Norðan við skorninginn, um 15 m norður af austurenda tóftarinnar, liggur garðlag í sveig til norðvesturs, alls rúma 30 m. Hugsanlegt er að garður þessi tengist áveitu 018 en þó virðist líklegra að dálítill túnskiki hafi verið girtur af í tengslum við beitarhúsin. Við norðurenda garðsins er grösugt og mishæðótt svæði, allt að 40 x 30 m stórt og er ekki útilokað að þar leynist eldri mannvistarleifar þótt ekki sjáist veggjaskil. Gæti þá bogadregni garðurinn jafnvel verið gamall túngarður. Geirshús eru skammt vestan við fyrirhugað vegarstæði norður á Héðinshöfða og ljóst er að vegur á þessum stað myndi skera sundur áveitugarðana sem liggja til austurs frá húsinu.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1

SP-310:017 tóft

66°04.844N 17°19.404V

Ferhyrnd tóft er um 30 m sunnan við heimreið að Héðinshöfða II og um 30 m neðan við lágan mel. Tóftin er 60 m ofan við bíslóða sem liggur samsíða þjóðvegi ofan hans. Lítill lækur rennur 10-20 m ofar og beygir svo til vesturs og rennur 5 m vestan við tóftina. Tóftin er inni á því svæði sem ráðgert er að byggja álver á. Fremur slétt svæði, vaxið grasi og lyngi. Tóftin er 6 x 6 m að stærð og er op á miðjum suðurvegg hennar. Hún er grasi gróin og er mest 0,3-0,4 m á hæð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-310:018 Flæðiengi garðlag áveita

66°05.123N 017°20.351V

Í örnefnalýsingu segir: "Mýrin frá Geirhúslæk að Breiðaskurði, nefnist Geirhúsflæði, sem er syðsti hluti mikilli Flæðiengja, sem Benedikt Sveinsson lét gera og veitti Reyðaránni á engin. Breiðaskurður er hluti af því skurðakerfi, veitti vatninu burt." Síðar í sömu lýsingu segir: "Hér [eftir 015] er komið að víðlendum mýrum, sem skiptast eftir áveituskurðum eða gördum. Næst Hólfum og túni, Húsflæði þá Ystaflæði, Miðflæði og Syðstaflæði og er þá komið að Breiðaskurði. Þar sem Breiðiskurður og áveitugarður koma saman, utan og ofan við Krók, heitir tungan Görn." segir í örnefnalýsingu. "Reyðará veitti hann á hinar flötu mýrar og hlóð þar flóðgarða ..." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu. Allar þessar lýsingar eiga við gríðarmikið áveitukerfi sem er norðan og austan við krikann þar sem Héðinshöfði mætir landi að sunnanverðu. Slétt grasi vaxið land, víða mjög mýrlent.

Áveitukerfið er mjög heillegt. Syðsti hluti þess er norðan og austan við Geirshús 016 og er garður, sem líklega er einn áveitugarðanna, sambyggður austurenda hússins. Alls nær áveitan allt að 500-600 m til norðurs og allt að 600 m til austurs eða allt að þjóðvegi. Hún samanstendur af a.m.k. fjórum garðlögum sem liggja hér um bil austur-vestur eftir mýrinni og hafa sýnilega átt að stýra rennsli frá ánni inn á ákveðin svæði. Við vesturenda þeirra, í kriknum þar sem höfðinn mætir landi, er svo hlaðinn garður þvert á garðana, væntanlega uppistöðugarður til að koma í veg fyrir að vatn rynni til sjávar. Hann er alls tæplega 400 m langur en nokkuð hlykkjóttur, fer lega hans líklega eftir giljum og lækjum sem renna úr mýrinni og til vesturs. Nálægt norðurenda garðsins er skurður, Breiðiskurður, og hefur mátt hleypa vatni af áveitunni um hann. Áveitugarðarnir eru yfirleitt fremur litlir um sig, þó allt að 0,7 m breiðir og sumir allt að 1 m háir. Garður sem ekki er ljóst hvort tilheyrir áveitunni, liggur í sveig til norðurs um 10 m norðan við austurenda Geirhúss 016. Hann er breiðari og fornlegri en nokkur hinna garðanna, allt að 1,5 -2 m. Hugsanlegt er að lítill túnskiki hafi verið girtur af við húsin. Hluti áveitunnar er á svæði þar sem er ráðgert vegarstæði frá álveri að höfn á Héðinshöfða. Ljóst er að vegurinn kæmi til með að skera í sundur a.m.k 4 garðlög og færi þar að auki yfir Breiðaskurð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1; LSP, 374; Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:019 frásögn heystæði

66°05.053N 017°18.988V

Heystæði var á hól norðarlega í túni, rétt norðan við 002, og um 100 m austur af íbúðarhúsinu á Héðinshöfða I. Það er nú horfið undir tún.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

SP-310:020 hleðsla leið

66°04.814N 17°19.508V

Innan við 10 m ofan við þjóðveg en um 15 m norðan við Reyðará sjást merki um veg. Vegurinn hefur legið til austurs frá núverandi þjóðvegi (hefst ofan við skurð sem er samsíða þjóðvegi ofan hans) og beint yfir svæði sem nú er orðið að túni (fer 1 m norðan við rafmagnsstaur í túninu). Þar virðist

vegurinn liggja á annan veg sem liggur norður-suður.

Gamli vegurinn hefur nú verið sléttaður í tún að hluta þó að vel megi enn sjá móta fyrir honum.

Vegurinn liggur í um 50 m til austurs en hefur þá legið á annan veg sem legið hefur norður suður. Á þeim spotta má greina hlaðið ræsi. Vegurinn hefur verið upphlaðinn. Hann er sjálfsagt ekki mjög gamall, e.t.v. gerður 1930-40. Vegurinn er á því svæði sem ætlað er að fari undir álver.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:021 skemmutóft 66°05.669N 17°20.827V

Rúst af kartöflukofa er norðaustarlega á Héðinshöfða, 430 m norður af tóft 067. Grösugur bakki. Húsið hefur verið grafið inn í bakka. Tóftin er opin mót suðri, veggir þykkir og allt að 1 m háir, eingöngu úr torfi að því er virðist. Þeir eru eilítið rofnir að framanverðu og ekki loku fyrir það skotið að hrúnið hafi úr fremsta hluta þeirra. Tóftin er um 5 x 5 m stór og líklega byggð um miðbik 20. aldar. Hún er líklega innan við 10 m vestan við fyrirhugað vegarstæði frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-310:022 heimild um leið 66°06.00N 017°23.00V

"Á norðausturhorni horni [Lundeyjar] er leið sem kirndur eru reknar niður í fjöru." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 2

SB-310:023 garðlag túngarður 66°05.561N 017°20.289V

"Sunnan við austurhluta Höfðagerðistúns [013], eða Gamlatúns sem kallað var, er blettur báðum megin við lækinn er kallast Hólfin. Fyrirstöðugarðar vegna áveitu að sunnan og austan, en túngarður að norðan, svo garðarnir mætast við lækinn." segir í örnefnalýsingu. Landi hallar austur af höfðanum, en er fremur slétt.

Garðlag var umhverfis Höfðagerðistúnið og annar sem skipti því. Hluti stendur eftir af honum, 150-200 m langur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:024 frásögn öskuhaugur 66°04.981N 017°19.119V

Um 20 m suðvestur af gamla bæjarstæðinu var hóll sem nú hefur verið sléttaður. Í sléttu túni. Þar gróf Indriði Úlfsson gryfju og kom þá niður á þykk öskulög. Nú er búið að taka um 1 m ofan af hólnum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

SB-310:025 fjárhústóftir 66°04.997N 017°20.412V

Vegur er niður að sjó milli túns að sunnan og lands þar sem nú er tún tún að norðan. Á sjávarbakka örskammt sunnan við vesturenda vegarins er tóft. Hún er nánast í hásuður frá bæjarhúsum. Á grasi vöxnum sjávarbakka

Tóftin snýr norður-suður, er 8x4,5 m að stærð og hleðsluhæð 0,4 m. Hún er talsvert sokkin og grasi vaxin, en þó sést vel móta fyrir henni. Tóftin var skoðuð við aðalskráningu fornleifa á Tjörnesi 1999 en fannst ekki á ný þegar athugun var gerð fyrir deiliskipulag. Samkvæmt minjakorti frá 1999 hefur hún verið skammt vestan við býlið Sandholt 008. Hún er því fast við jaðar þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:026 Hólfin heimild um áveitu 66°05.541N 017°20.253V

"Sunnan við austurhluta Höfðagerðistúns [016], eða Gamlatúns sem kallað var, er blettur báðum megin við lækinn er kallast Hólfin. Fyrirstöðugarðar vegna áveitu að sunnan og austan, en túngarður að norðan, svo garðarnir mætast við lækinn." segir í örnefnalýsingu. Grasi vaxið land og nokkuð slétt.

Hólfið er um 150x80 m að stærð, og er afmarkað af gördum.. Túngarður að norðan er tileyrir Höfðagerðistúninu, en garðarnir á hinar hliðarnar tilheyra áveitumannvirkjunum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:027 náma mógrafir 66°05.081N 017°19.490V

"Austan við Götulæk nær vegi er stórt svæði, sundurgrafið, Svarðargrafir. Tekin var upp svörður fram að 1954 og var svörðurinn þurrkaður á túni rétt norðan við, nefnd Grundargerðistún." segir í örnefnalýsingu. Mógrafir eru á svæði ca 200 m SV við íbúðarhúsið að Héðinshöfða I. Flatlendi,

mýrlent.

Hér er um að ræða allstórt svæði, og hafa verið mógrafir þar víða, margar litlar. Svæðið í heild er um 100x150 m. Eru mógrafir greinilegastar á um 10x30 m stóru svæði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:028 Grundargerðishús/Grundargerði heimild um fjárhús 66°05.152N 017°19.397V

"Austan við Götulæk nær vegi er stórt svæði, sundurgrafið, Svarðargrafir. Tekin var upp svörður fram að 1954 og var svörðurinn þurrkaður á túni rétt norðan við, nefnd Grundargerðistún. Þar voru útihús er kölluðust Grundargerðishús eða Grundargerði." segir í örnefnalýsingu. Þetta er vestan við íbúðarhús Indriða Úlfssonar, Héðinshöfða I, og vestan við þjóðveginn.

Aðeins má sjá ummerki þess að á þessum stað hafi verið sléttað úr byggingu, en án þess að hægt sé að greina stærð eða lögun. Grundargerðishús voru fjárhús, hesthús, og rétt sem Úlfur, faðir Indriða reisti.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:029 Torfsund heimild um rist 66°05.444N 017°19.811V

"Frá Grundargerði [028] út að Langholtsbökkum, sem er út við sjó, er samfelld mýri, Langholtsmýri. Spöl neðan við veg, er allmikið holt nokkuð samfelld út á Bakka, kallast Langholt. Út að því nær Norðurmýri. Vestan við Langholt er lítið holt, kallað Litla-Langholt. Frá því út að Bökkum er sléttlendi, áður deiglent, kallast Torfsund. Þar var rist torf meðan engja heyskapur var mestur og hey sett saman á staðnum." segir í örnefnalýsingu. Slétt mýrlendi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:030 7 tóftir heygarður 66°05.369N 017°19.670V

"Frá Grundargerði [028] út að Langholtsbökkum, sem er út við sjó, er samfelld mýri, Langholtsmýri. Spöl neðan við veg, er allmikið holt nokkuð samfelld út á Bakka, kallast Langholt. Út að því nær Norðurmýri. Vestan við Langholt er lítið holt, kallað Litla-Langholt. Frá því út að Bökkum er sléttlendi, áður deiglent, kallast Torfsund. Þar var rist torf meðan engja heyskapur var mestur og hey sett saman á staðnum." segir í örnefnalýsingu. Á Langholti má sjá leifar af einum 6 eða 7 heygörðum. Lágt grasi vaxið holt. Fimm af þessum heygörðum eru vel greinilegir, og eru hleðslur allra mjög signar. Tvær þústir eru þar til viðbótar sem gætu verið leifar heygarða. Svæðið sem þessar tættur eru á er ca 30 x 30 m. Um 20 m norðvestur af heygörðunum er um 30 m langt garðlag. Er það um 1 m á breidd og er hleðsluhæð þess um 0,3 m. Garðlagið liggur austur-vestur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:031 Tryggvahús fjárhústóftir 66°05.509N 017°19.560V

"Norðan við Langholt [sjá 030], út við fjöru er smá melbunga, kallast Langholtsmelur. Þar sem melur og Langholt mætast byggði maður að nafni Tryggvi fjárhús og hlöðu, Tryggvahús." segir í örnefnalýsingu.

Á grasi vöxnum bakka, um 30 m frá fjörunni. Tóftin er um 14x5,5 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,3 m Tóftin er útflött. Sér fyrir garða í miðju.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:032 Tryggvabrunnur brunnur vatnsból 66°05.516N 017°19.530V

"Norðan við Langholt [sjá 030], út við fjöru er smá melbunga, kallast Langholtsmelur. Þar sem melur og Langholt mætast byggði maður að nafni Tryggvi fjárhús og hlöðu, Tryggvahús. Rétt austan við var grafinn brunnur, Tryggvabrunnur, er sést enn." segir í örnefnalýsingu.

Grasi vaxinn bakki, 30-50 m frá sjó.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:033 Maríugerði tóftir 66°05.513N 017°18.221V

"Frá Héðinshöfða heita þeir Hnefadalshólar. ... Beint í austur frá Hnefadalshólum eru tveir litlir malarhólar, Efri-Hólar. Neðan við þann ytri eru tættur með hringlaga garði, um það bil 100 m. Þvert yfir, kallast Maríugerði, að mestu eða alveg í Eyvíkurlandi." segir í örnefnalýsingu.

Í lyngi vöxnum móum. Malarnám þar sem tekið er efni í Tjörnesveg er um 50 m fyrir norðan

rústirnar.

Mariugerðistóftir eru á hól sem er um 25 m frá norðri til suðurs en um 15-20 m frá austri til vestur. Hólinn er suðaustarlega á svæðis sem afmarkast af túngarði og er um 105x68 m að stærð. Hleðsluhæð túngarðsins 0,4 m og er breidd hans um 0,8 m. Nyrst á hólnum er glögg tóft, um 12x9 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,5. Nyrst í tóftinni er eitt skýrt hólf en sunnar er stærra hólf tvískípt, en ekki eins glögg. Þar er hóllinn hæstur. Nokkru sunnar eru leifar af annari tóft og sjást suður- og austurveggur glögglega. Tóftin virðist hafa verið um 10x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Þar er talsvert þýfi, sem gerir erfiðara að ákvarða hleðsluhæð. Um 20 m sunnan við túngarðinn ery tvær tóftir. Sú vestari er um 7x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,6 m. Eystri tóftin er um 5x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,6 m. Í hana vantar austurgöfl. Þar má líka sjá garðlag er gengur út frá túngarðinum suðaustanverðum og liggur það að Hólkoti 011, og tengist túngarði sem þar er.

Hættumat: hætta, vegna grjótnáms

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 4

SB-310:034 frásögn fjárhús

66°04.971N 017°20.351V

Fjárhús voru í túninu hjá Sandholti 008, 20-30 m frá sjó, suðaustur af 056. Þau hafa verið sléttuð undir tún.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

SB-310:035 Einbúi heimild um legstað

66°05.117N 017°17.742V

"J Utmörk edur Landeign Gardsins Hiedinshöfda er einn hóll, og líkast sem Gardur hladdinn um kríng af Jördu þó miög Slitinn og Sundurlaus hóll þessi kallast Einbúi, og er haldinn fyrir Leidi Hiedins þess er fyrst nam land a Tiörnesi og Hiedinshöfði er líklegast við kenndur ..." segir í fornleifaskýrslu frá 1817. "Ofarlega á mýrinni, upp af Hólkoti [011], er stakur hóll með grjóti í, heitir hann Einbúi og stendur upp úr sléttir mýrinni. Þar á Héðinn landnámsmaður að vera heygður. Grafið hefur verið í hólinn, en óhöpp stöðvuðu verkið. Er sagt að boði ógæfu að róta í haugnum." segir í örnefnalýsingu. " 1865: Stór KOPARRHRINGUR fornescjulegur. Hann er allt í kring með eins og perlusettum hálfmánamyndum ... Hríngurinn fannst uppblásinn í haug þeim, er EINBÚI heitir á Tjörnesi, og sáust þar engi merki þess, að það væri dys, að sögn þess, er Jón [Sigurðsson á Gautlöndum, gefandi] fékk hringinn hjá." segir í skýrslu um Forngripasafn Íslands frá 1863-1866. Ef gengið er nánast beint í austur frá réttinni í Hólkoti er komið að Einbúa eftir 400-500 m. Hóll sem er mun hærri en mýrin umhverfis, eða a.m.k 2 m.

Hóllinn er um 9-10 m frá austri til vesturs og um 8 frá norðri til suðurs. Hóla er í hann efst, nálega tígullaga, og um 2,5x2 m að stærð (lengri í austur-vestur). Grjót sést í vestari enda holunnar og víða í hlíðum hólins. Þúfnakragi er umhverfis hólinn en óvíst er hvort þar er um mannvirkjaleifar að ræða. Rétt vestan við hólinn má hinsvegar sjá leifar garðlags sem liggur sem næst NNA-SSV. Sagt er að það hafi verið Einar Benediktsson sem hefði látið grafa í hólinn. Það gekk þó ekki átakalaust því menn voru smeykir við ógæfuna sem átti að fylgja því að róta í haugnum. Einar brá á endanum á það ráð að hella vinnumennina á Héðinshöfða fulla til þess að eiga auðveldara með að fá þá til að vinna verkið. Þetta tókst þó einungis upp að vissu marki því er honum hafði loksins tekist að koma þeim upp á hólinn, þá voru þeir orðnir svo ölvaðir að þeir lognuðust allir út af hver á fætur öðrum eftir að hafa stungið upp nokkra hnausa. Mun hólann sem enn sést á hólnum vera til vitnis um þetta.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 4; FF, 609. Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík I, 228

SB-310:036 Eyvíkursvörður náma mógrafir

66°05.193N 017°17.464V

"Utan við Einbúa [035] kemur lækur undan Ásnum, rennur yfir Hólkotsmýri og í Hnefadal. Í gömlu skránni er hann kallaður Svarðarlækur. Spöl norðar er Eyvíkursvörður, norðan og austan við svörðinn er Svarðarmýri." Um 200 m norðaustur af Einbúa 036. Um 20-30 m norðan við mógrafirnar er nú girðing. Í sléttu, hallandi mýri, um 50 m frá brekkurótum Áss.

Allt svæðið er um 45x20 m að stærð. Syðst eru djúpar grafir, vatnsfylltar sem eru um 10x20 m að stærð. Ef til vill eru eldri grafir austar, þannig að heildarstærð kann að vera meiri.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 4

SB-310:037 frásögn fjárhús

66°05.620N 017°20.411V

Fjárhús eða beitarhús voru í svonefndu Höfðagerðistúni. Jónas Bjarnason vísaði á stað, ca 30 m vestan við 013, þar sem yngri fjárhús höfðu staðið, en sléttað hefur verið yfir þessa staði báða.

Svæðið er ekki meira en um 20x30 m að stærð. Hér var um að ræða tvö hús sem bæði snéru norður-suður. Bjarni, faðir Jónasar, og Óskar bróðir hans, reistu þessi hús fyrir 1932.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

SP-310:038 *Sundpollur* stífla sundlaug 66°04.998N 017°19.060V

"Norðan við Fjóslóð [031] var stíflaður pollur við túngarðinn, Sundpollur." segir í örnefnalýsingu. Sundpollurinn er þannig gerður að túngarðurinn myndar vesturhlið hans, en norður og suðurhlið hans eru myndaðar af tveimur garðlögum sem koma hornrétt á túngarðinn. Gróíð land utan túns.

Tveir lágir garðar liggja því sem næst hornrétt á túngarðinn. Hæð þeirra er mest um 0,4 m og eru þeir um 0,6 m breiðir. Túngarðurinn sjálfur er mun hærri og þykkari, eða um 2 m á breidd og um 1 m á hæð. Heildarstærð sundpollsins er um 33x13 m. Börn Jónasar Bjarnasonar léku sér hér, en þó meira við að sigla á pollinum en synda.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:039 *Ullarsteinn* heimild um þvottastað 66°04.993N 017°19.009V

"Við [Bæjar]lækinn norðan við hús er steinn, er kallast Ullarsteinn. Þar var ull þvegin." segir í örnefnalýsingu. Ullarsteinn er aðeins sunnar en sundpollur 038, norður af gamla íbúðarhúsinu á Héðinshöfða II. Á austurbakka lækjar. Alltór steinn sem er talsvert sokkinn, en einnig er gróíð yfir hann.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:040 *Kvíaból* kvíatóft 66°04.988N 017°18.899V

"Um 150 m. norðaustan við bæ eru tættur, Kvíaból. Ekki eru sagnir um fráfærur." segir í örnefnalýsingu.

Ofar í brekku og norðar en gamla íbúðarhúsið steinhlaðna. Ílöng tóft. Veggir eru nokkuð greinilegir en þó signir. Í tóftinni er nú bárujárnsskúr sem notaður er sem reykkofti og er nýlegur. Tóftin var tvískipt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:041 *tóft* 66°05.193N 017°18.441V

Lítill tóft er við lækinn sunnan við Hólkot (004), um 100 m suðvestur af réttinni. Á norðurbakka lækjar. Tóftin er 5x2 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

SP-310:042 *Geithústóft* heimild um geitakofa 66°04.960N 017°19.628V

"Mýrin norðan við Grund neðan við Götulæk kallaðist Fit. Þar á móti, neðan vegar, er holt, Geitholt. Þar stendur nú minnismerki um Einar Benediktsson. Sunnan í holtinu var tóft er nefndist Geithústóft." segir í örnefnalýsingu. Tóftin var neðan við þjóðveg en fast upp við hann. Nú sléttað tún og er girðing um það. Vik eða útskot er í girðinguna til vesturs, þar sem minnismerki um Einar Benediktsson er. Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:043 *Gíslahúshóll* heimild um útihús 66°04.948N 017°19.307V

"Norðan við Götu, í vestur frá gamla húsinu er smáhóll, Gíslahúshóll og voru útihús er kölluðust Gíslahús." segir í örnefnalýsingu. Gíslahúshóll er 100-150 m í hávestur frá gamla steinhúsinu á Héðinshöfða II. Í sléttuðu túni. Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:044 *Jónshús* heimild um útihús 66°05.118N 017°19.302V

"Og enn norður er hóll í túninu, þar sem hús Úlfs standa, hét hóllinn Jónshúshóll en húsin Jónshús." segir í örnefnalýsingu. Jónshúshóll er skammt austan við þjóðveg. Lágur hóll. Norðan til á honum stendur steyppt útihús, en íbúðarhúsið á Héðinshöfða I að sunnanverðu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:045 *Héðinsvík* heimild um lendingu 66°04.937N 017°20.373V

"Héðinsvík er sunnan höfðans, talin þrautalending smábáta." segir í Byggðum og búum. Þetta er fyrir neðan staðinn þar sem býlið Héðinsvík 014 var. Jónas Bjarnason taldi að þetta væri nálægt því sem

Héðinsvíkurhúsið stóð. Hann hefur haft bát sinn á þessum stað, rétt sunnan við Héðinsvík. Ekki eru þar sýnileg mannvirki. Notaði Jónas yfirleitt bíl til þess að draga bátinn upp þegar þörf var á. Lendingin er fast vestan þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:BBSÞ 1963, 633

SP-310:046 *Heygarður* heimild um heygarð 66°05.012N 017°19.025V

"Kringum rabbabarágarðinn [sjá 001] var stór fjárheldur garður á að giska 40x40 metrar, þar voru hey geymd. Var kallaður Heygarður." segir í örnefnalýsingu. Sléttað tún.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 6

SP-310:047 *Duggþúfa* varða 66°04.606N 017°17.332V

"Þar sem Bæjargil er að eyðast á háásnum er sérkennilegur melhóll og varða sunnan við gilið, kallast Duggþúfa. Engin skýring á nafni, en góð yfirsýn er af þúfunni." segir í örnefnalýsingu. Þúfan er um 80 m sunnan við gilið.

Þúfan er vaxin lyngi en ber melur er þó næst henni. Hún er vestan til í ásnum. Græn þúfa og grjót í henni.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 6

SP-310:048 *Seltungur* heimild um sel

"Þá er komið upp að Selhólalæk, sem kemur fyrst að sunnan, en síðan suðaustan frá Gyðuhnjúk, er nefnist Gyðuhnjúkakista, eða Kista í daglegu máli. ... Austan við læk eru 2 stórir hólur, heita Selhólur. Annar lækur kemur að suðaustan og mundar tungu við Selhólalæk. ... Tungan milli áðurnefndra lækja heitir Seltungur, neðst Tungusporður. Þarna er talið að Selið hafi verið og benda nöfnin til þess. Sér fyrir mörgum tóftarbrotum ... Þarna var heyjað og það sett saman á staðnum, síðan drógu karlarnir heyið heim á sleða yfir veturinn ..." segir í örnefnalýsingu. "Sel á Héðinshöfða var í Seltungum upp undir Búrfelli ..." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu. Í fornbréfasafni segir: "hier med skylldi annar hafa selfor j reyðaraarbugym enn annar j burfelstungu"

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 7; LSP, 374, DI IV, 436

SP-310:049 *Smalabyrgisflötur* heimild um smalakofa

"Spöl í norðaustri frá Selhólum [048] er harðvellir sléttlendi með grafningum, Smalabyrgisflötur. Út við ána sést fyrir Byrgi, að sumir telja, en aðrir segja að þarna hafi verið sel."

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 7

SP-310:050 garðlag landamerki 66°05.617N 017°18.877V

"Norðar, austan við Héðinshöfðamýrar, er svo Hnefadalslækur, sem rennur í sjó. Skammt norðan hans eru merkin milli Eyvíkur og Héðinshöfða, um gamalt garðsslitur." segir í örnefnalýsingu. Sjá má leifar garðlags frá því þar sem malarvegurinn á landamerkjum beygir að útihúsum frá Eyvík og uppundir þjóðveg.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Héðinshöfði, 1051-1052

SP-310:051 heimild um lendingu 66°06.00N 017°23.00V

Slæm lending var við suðurenda Lundeyjar.

Heimildir:Jóhannes Björnsson: "Lundey á Skjálfanda" Árb. Þing 1985, 122

SP-310:052 heimild um verbúð

"Verskálur hafa hjer verið 12 eður 13, sem nú eru niður fallnir nema 2, og bygðu skipaeigendur þá upp af rekanum og brúkuðu landið til ristú og stúngu." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. Staðsetning ekki þekkt, en tilgáta Jónasar Bjarnasonar er að verbúðirnar hafi líklega verið á svipuðum slóðum og Héðinsvík 014. Allléttur grasi vaxinn bakki við sjó, vestan túns.

Heimildamaður hefur það eftir sér eldri mönnum að bátar hefðu verið hafðir á víkinni. Þær verbúðir sem hann man eftir voru svo líkar skepnuhúsum að ekki verður séður munur á. Þær hafa verið fast við vesturjaðar þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:JÁM XI, 259

SB-310:053 heimild um áveitu

"Þá vildi [Benedikt Sveinsson] taka upp Köldukvísl á heiðum uppi og veita í Reyðará til að auka vatnið og fá þangað fiskgengd meiri. Byrjað var á því mannvirki, sem enn sér merki til, en aldrei lokið." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu.

Heimildir:LSÞ, 374

SB-310:054 tóft

66°04.966N 017°20.449V

Tóft er frammi á sjávarbakka sunnan við sjávarveginn sbr. 025 og skammt norðvestan við staðinn þar sem áður var býlið Sandholt. Á grasi vöxnum sjávarbakka. Sjór hefur gengið upp á bakkann, einkum eftir að mól var tekin á þessum slóðum vegna hafnargerðar á Húsavík.

Tóftin er fremst á sjávarbakkanum. Hún er tvískipt og alls 8 x 8 m stór. Vestara hólfið er glegggra. Ekki sést með vissu hvar dyr hafa verið inn í húsið. Tóftin er fast við vesturjaðar þess svæðis sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:055 heimild um fjós

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrer nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum." Þessi staður er líklega í túninu austur af Héðinshöfða I en verður ekki staðsett með neinni nákvæmni.

Í sléttuðu túni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: DI V, 617

SB-310:056 heimild um lambhús

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrer nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum." Ekki verður sagt um með neinni vissu hvar húsin "úti á vellinum" hafa verið 1471, en gæti verið á túninu austan við Héðinshöfða 1, þ.e. vestan gamla bæjarstæðisins, 001. Hugsanlegt er að þau hafi verið nálægt því sem íbúðarhúsið Héðinshöfða I stendur, þar voru áður Jónshús 044, eða þar sem Bensahús 006 stóðu.

Heimildir: DI V, 617

SB-310:057

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrer nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum. vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ..."

Hér er nú sléttað tún.

Heimildir: DI V, 617-618

SB-310:058 heimild um leið

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrer nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum. vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ..."

Hér er nú sléttað tún.

Heimildir: DI V, 617-618

SB-310:059 heimild um túngarð

"vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ok Rettsyne or grofine ofan j uallar garden ..."

Í sléttuðu túni.

Heimildir: DI V, 617-618

SB-310:060 heimild um leið

"vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ok rettsyne or grofine ofan j uallar garden ok suo langt ut fra ok austur sem uavllur uinzt ok uavll fyrer ofan beek sudur ath gautu þeire er upp liggur fyrir sunnan hvsin."

Hér er nú sléttað tún.

Heimildir: DI V, 617-618

SP-310:061 þúst öskuhaugur 66°04.886N 17°20.379V

150-200 m norður af ósi Reyðarár og 40-50 m suður af steiptum kjallara sem eru síðustu leifar býlisins Héðinsvíkur 013, sjást greinileg móöskulög í rofi í sjávarbakkanum. Á þessum stað er bakkin um 1 m hár, grösugur og harðlendur að ofan en rofinn af sjávar völdum að vestanverðu.

Greinileg móöskulög sjást á um 5 m löngum kafla og eru þau þykkust um miðbikið, allt að 10-15 sm en fjara út til beggja enda. Lagskipting er greinileg en þó er eitt lagið áberandi þykkast, líklega allt að 7-8 sm. Undir því sést mjög dökkt gjóskulag sem gæti verið V-1477. Yfir móöskulaginu er hins vegar allt að 10 sm þykkt lag af dökkbrúnni fokmold. Á stöku stað sjást viðarkolaleifar og brennd bein, lítur helst út fyrir að um sé að ræða ruslalög. Sjór hefur borið grjót fast upp að rofinu og gerir það vettvangsskoðun erfiða. Ekki eru húsamerki á yfirborðinu en þar er hátt gras og smápýfi. Vegarslóði liggur þar 1,5 - 2 m frá bakkanum. Hugsanlegt er að öskuhaugur þessi tengist byggð í Héðinsvík. Hann er inni á því svæði sem fyrirhugað er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-310:062 þúst 66°04.995N 17°20.370V

Greinileg, iðagræn þúst er á sjávarbakka við Héðinsvík, rúma 100 m norður af býlinu Héðinsvík 014, um 20 norðan við sjávargötuna frá bæ og að sjó og 30-40 m sunnan við bárujárnsskúr sem er við víkina. Grösugur og harðlendur sjávarbakki. Hann er rofinn að norðvestanverðu og er þar allt að 4-5 m hár bakki. 10-15 m austan við þústina er fóðurkálsrækt.

Þústin sker sig úr, er allt að 1 m há og 5 x 15 m stór norður-suður. Lítið rústarlag er á henni en þó smáðæld fremst á bakkanum þar sem hún rís hæst. Sjór hefur brotið mikið af henni og er þverhníptur sjávarbakki að norðvestan, 4-5 m hár. Nokkuð erfitt var að skoða mannvistarlög í rofinu, enda mikill þurrkur og erfitt að komast að sniðinu. Þó eru þar greinileg merki um mannvist allt að 0,7-0,8 m þykk. Þar er töluvert af heillegu torfi en erfitt að meta hvort það er í hleðslum. Ennfremur sjást víða brennd bein og viðarkol og á einum stað grillir í stórt hvalbein en hvalbein voru stundum notuð sem byggingarefni í húsum. Í sniðinu fannst mjög illa varðveittur hnífur, líklega vasahnífur, úr tré og járn og sjást greinilega koparnabbar þar sem blað og skaft hafa mæst. Þústin er 50-70 m vestan þess svæðis sem ráðgert er að reisa álver á.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-310:063 tóft 66°05.333N 17°20.881V

Tóft er 100 m suður af tóft 068. Stallur í gróinni, aflíðandi brekku sem hallar mót austri. 15-20 m eru frá tóftinni til suðurs fram á háan sjávarbakka.

Tóftin er alls 18 x 7 m, sigin en þó dálítill gróska í veggjum hennar. Hún snýr norður-suður en dyr eru ekki greinilegar og ekkert grjót sést í veggjum. Veggirnir eru aðeins 0,2-0,3 m háir en allt að 1,5 - 2 m breiðir. Tóftin er líklega hátt í 100 m sunnan við fyrirhugað vegarstæði frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-310:064 heystæðistöft 66°05.263N 17°20.509V

Tóft af heystæði er í krika milli tveggja áveitugarða (sjá 018) rúma 300 m NNV af Geirshúsi 016. Mýrlendi. Tóftin er nánast hringlaga upphækkun, mjög regluleg en engin dæld í miðju hennar. Hleðsluhæð er 0,6-0,7 m og er tóftin um 5 m í þvermál, algróin. Tóftin er líklega innan við 50 m vestan við vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-310:065 tóft 66°05.323N 17°20.717V

Tóft er á Héðinshöfða, 200 m norðvestur af heystæði 064 og rúma 100 m norður af unglefum kálgörðum við sjóinn. Hún er á mörkum mýrar og mólendis, utan í þurru holti.

Tóftin er einföld, 4 x 7 m stór og snýr norður-suður með dyr í suður. Hún er einföld en gróskumikil og býsna stæðileg, veggir allt að 0,6 - 0,7 m háir. Ekki sér í grjót í þeim. Hugsanlega er tóftin af heystæði. Hún er 50-100 m suður af vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-310:066 tóft 66°05.402N 17°20.628V

Tóft er um 160 m norður af tóft 065. Hún er byggð utan í austurjaðar á lágu holti, á mörkum mýrar og móa.

Tóftin er alls 8 x 5 m, snýr austur-vestur og er austurendinn heldur mjórri en sá vestari eða um 4 m. Hún sýnist tvískipt en hvergi mótar þó fyrir dyrum. Gróska er í veggjum og grjót sést ekki. Tóftin er fast sunnan við vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:067 tóft

66°05.440N 17°20.712V

Lítill tóft er 95 m VNV af tóft 066. Hún er ofar í sama holti og tóft 066, á barmi viks VIKS?sem gengur inn í holtið til vesturs. Sléttur botn er í vikinu en annars grasþýfi umhverfis. Tóftin er einföld, um 2,5 x 2 m og engar dyr sjást á henni. Bakkinn sem hún er byggð utan í þjónar að mestu hlutverki norðurveggjar. Veggir eru grjóskumiklir en litlir um sig, 0,2 - 0,4 m háir og algrónir. Tóftin virðist ekki gömul. Hún er fast sunnan við vegarstæði sem ráðgert er að liggi frá álveri að höfn á Héðinshöfða.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-310:068 tóft

66°05.387N 17°20.898V

Tóft er á sunnanverðum Héðinshöfða, 170 m suðvestur af tóft 067 og 180 m norðvestur af tóft 065. Harðlend brekka, aflíðandi og smáþýfð, snýr mót suðaustri. Tóftin er fornleg og sigin, 17 x 7 m stór og snýr suðaustur-norðvestur. Veggir hennar eru útflattir og allt að 2 m breiðir. Tóftin er einföld og virðist sem dyr hafi verið vestarlega á suðurskammhlið. Gróska í veggjum er engin. 30-40 m austar er græn hundapúfa á óljósum þústum, hugsanlegt að þar leynist eldri rústir en það er ekki greinilegt. Tóftin er um eða rúma 50 m sunnan við fyrirhugað vegarstæði frá álveri að tóft á Héðinshöfða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-311 Tröllakot

1712: Jarðardýrleiki 5 hdr. er partur og hjáleiga frá Héðinshöfða...og reiknast áttungur allrar jarðarinnar að dýrleika. Kallaðist áður Tröllagilsgærði. JÁM XI, 260. Hefur fylgt Bakka frá því um miðja 19. öld. Fór í eyði eftir aldamótin 1900. Lþ I, 370. Húsavíkurhreppur keypti Tröllakot, 2. júlí 1915. SH I, 82.

1919: Tún 1,5 ha. þar af sléttað um 1/2. "Útigangur góður bæði í f<j>örunni og á landi og bregst sjaldan í meðalárum...Torfrista og stúnga næg. Mósukurður hefur að fornu verið, en meinast enn nokkur...Engjar öngvar, nema hvað henda má í úthögum, sem þó er mjög lítið. Úthagar eru bjarglegir..."JÁM XI, 258-260. "Afkoma virðist hafa verið bjargleg, enda sjór til uppbótar landi."SH I, 213. "Tröllakotsland er talið til heiðar milli Tröllagils og Reyðarár. Túnið og bærinn voru á lágum hæðarhring undir heiðarási, en mýri neðan túns allt til sjávar. Útræði allgott..."Lþ I, 370

SB-311:001 Tröllakot bæjarhóll bústaður

66°04.624N 17°19.557V

"Í suður frá fossinum [í Reyðará], nálægt vegi, er eyðibýlið Tröllakot. Tröllagilið er sunnan og ofan við bæjartættur.", segir í örnefnaskrá. Um 100 m ofan við þjóðveg og 60 m ofan við vegarslóða sem liggur samhliða þjóðvegi á þessum slóðum eru leifar Tröllakotsbæjar. Bærinn og bæjarhóllinn er rétt austan þess svæðis sem áætlað er undir álver.

Tóftin stendur norðarlega á grösugum hólrana. Umhverfis eru sléttuð tún sem nú eru smáþýfð.

"Í Tröllakoti var oft þröngt í bæjarhúsum.", segir í örnefnaskrá. Tóftir Tröllakotsbæjar hafa fallið saman og gróið á síðustu árum. Þær eru óskýrar á kafla og er bílkerra í þeim miðjum. Tóftin er mjög misgreinileg. Hún er um 25-26 m á lengd en 16 m á breidd. Skýrast er hólfið syðst í tóftinni en það er grjóthlaðið að innan 8,5 X 2 m. Óljóst má greina 2-3 önnur hólfi í tóftinni, þ.á.m. eitt austan við (að baki). Bæjartóftin er aðeins blásin.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Húsavík og Bakkaland, 15

SB-311:002 fjárhústóftir

66°04.624N 17°19.485V

Rúmum 30 m (30-40 m) norðaustan við bæ 001 og 10 m ofan við túngarð 008 eru leifar fjárhúss sem merkt er inn á túnakort frá 1919. Útihúsið er um 100 m austan þess svæðis sem áætlað er undir álver. Tóftin er á hæð. 5 m ofar er girðing og þar ofan við taka við lyngivaxnir móar. Umhverfis eru annars sléttuð tún sem nú eru smáþýfð.

Tóftin er 13 X 7 m að stærð. Hún er tvískipt. Sunnar er sjálft fjárhúsið með garða eftir miðju en norðar er hlaða að baki. Frá norðvesturhorni tóftarinnar liggur garðlag í samtals um 35 m í sikk-sakk til norðvesturs. Á 5 m svæði fyrir sunnan tóftina er þýft og hugsanlegt að þar hafi verið heystæði.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Túnakort 1919

SB-311:003 *Veturliðabæli* heimild um uppsátur 66°04.761N 17°20.770V

"Milli [Kotshúss] og Stekkjar [312:013] við sjó er Veturliðabæli, sem kennt er við skipið Veturliða, er þar var settur upp.", segir í örnefnaskrá. 35-40 m vestan við 007 er Veturliðabæli. Lágir, sæsorfnir klettur eru fjöruborðinu á þessum stað. 20 m ofar og örlítið austan við þá er svo skarð í bakkann sem tekur við ofan við fjöru. Sæsorfnir klettur og sendin fjara upp af þeim. Ofan við hana tekur við grasi gróinn bakki og er skarð í hann þar sem uppsátrið var. Uppsátrið var minna en 50 m frá fyrirhuguðu álveri.

"Lending er hjer og sæmileg, og gengur hjer nú eitt skip hjáleigumannsins." JÁM XI. "Af honum [Veturliða] fórust 6 menn, þegar hann var settur fram til veiða í fyrsta sinn 12. apríl 1870, og fórst hann svo með allri áhöfn, 12 manns, 29. maí 1872 út af Þorgeirsfirði eða, eins og sums staðar stendur: "undan Blæjuhorni."", segir í örnefnaskrá. Skarðið er 4-5 m breitt neðst en mjókkar upp. Það er 12-14 m langt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 14 og JÁM XI, 260

SB-311:004 *Tröllarétt* rétt 66°04.475N 17°19.621V

"Í túninu sunnan ár er hóll, sem heitir Réttarhóll...Sunnan og neðan við Tröllagil, á flöt ofan við Réttarhól, var Tröllarétt.", segir í örnefnaskrá. "Fast við enda Tröllagils að sunnanverðu, eru svo rústir af Tröllarétt, sem svo var kölluð, ofan við Réttarhól, og hefur verið skilarétt með 8 dilkum og almenningi, líklega að mestu byggð úr torfi. Fast við réttina er smátóft, sem gæti verið af stekk eða litlu fjárhúsi." HH, 143. Fast ofan við Réttarhól og göturnar 014 er girðing sem liggur yfir vestasta hluta Tröllaréttar. Réttin er um 260 m ofan við þjóðveg en 280 m sunnan við bæ 001. Réttin er um 160 m NA þess svæðis sem ætlað er undir álver.

Allt umhverfis réttina eru lyngivaxnir móar, nema neðan við en þar eru sléttuð en smáþýfð tún.

Réttinn er enn mjög stæðileg og mest 1 m á hæð. Hún er nær alveg hlaðin úr torfi, þó má greina grjóthleðslur í norðurvegg. Réttin er 44 m á lengd en 38 m á breidd. Hún samanstendur af 8 hólfum og almenningi en rekið var inn í réttina í gegnum op á miðjum norðurvegg. Hólfin eru meðfram öllum hliðum nema norðurhlið. Þau eru misstór. Ofan við réttina er svæði þar sem tóftir virðast hafa verið en þær eru nú nær alveg útflattar. 13 m norðaustan við norðausturhorn réttarinnar er þó greinileg tóft 12 X 8 m að stærð, tvískipt. Frá henni gengur garðlag niður bakka að læk, samtals 30-40 m langt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík, Bakkaland, 15 og HH, 143

SB-311:005 *Gerðishóll* örnefni 66°04.757N 17°19.531V

"Norðan við túnið er Gerðishóll.", segir í örnefnaskrá. Hann var nálægt því sem gatnamót eru á veginum sem liggur samhliða þjóðvegi, austan hans. Gerðishóll er inn á því svæði sem ætlað er undir álver. Þar sem Gerðishóll var áður er nú malarnám.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 15

SB-311:006 *Selmýri* örnefni sel 66°04.212N 17°17.089V

"...Bugás [er]...skammt frá bugðunni á Reyðará, þar sem Efri-fossarnir eru...Austur af Bugás er Sjónarhóll. Af Sjónarhóli sést austur yfir Selmýrarnar, sem kallaðar eru Neðri-og Efri-Selmýri án aðgreindra marka.", segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað um sel í Selmýrunum eða í kring. Selmýrar eru tæpum 3 km ofan við þjóðveg og fast sunnan við norðurmerki. Mýri.

Einu mannvistaleifarnar sem greinanlegar eru á þessum slóðum eru austan við Reyðará. Þær eru mjög óljósar og er hugsanlegt er að þar sé um löngu signar og útflattar leifar selsins að ræða en allt eins líklegt er að það séu leifar af heystæði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 15

SB-311:007 *Kotshús* fjárhústóftir 66°04.782N 17°20.657V

"Kotsvík heitir frá [Bakka]Höfða að Reyðará. Skammt sunnan ár er Kotshús.", segir í örnefnaskrá. "Austasta tóftin er líklega af fjárhúsum frá Tröllakoti, er nefndust Kotshús, um 9 x 8 m, tvískipt, virðist fremur nýleg. Spölkorn vestar er önnur tóft, um 8 x 5 m, óskýrari...." HH, 143. Um 150 m austan við 030 eru tóftir og 20 m austan þeirra eru aðrar tóftir. Austari tóftin er 40-50 m norðvestan við merki. Báðar tóftirnar eru fast norðan við girðingu sem girðir af fjöru. Þær eru rétt vestan við það áætlaðan

álversreit. Tóftirnar standa á grasi gróinn sléttu. Fast norðan við tekur við brattur bakki að fjöru. "Kotshús, fjárhústættur frá Tröllakoti.", segir í örnefnaskrá. Austar er tóft sem samanstendur af tveimur samhliða hólum sem snúa norður-suður og eru samtals 15 X 11 m að stærð. Samfast hólfunum er svo þriðja hólflið til austurs. Það er 6 X 5 m að stærð og snýr austur vestur. Op er á miðjum austurvegg þess. 20 m vestan við þessa tóft er önnur, 18 X 6 m að stærð. Hún skiptist í 3 hólf, misskýr. Ekki er greinilegt hvar opið hefur verið á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, XI og HH, 143

SB-311:008 garðlag túngarður 66°04.671N 17°19.656V

Túngarður lá umhverfis tún á Tröllakoti og sést hann enn víða. Garðurinn sést t.d. greinilega um 40 m norðan og neðan við bæjarhól. Áætlaðar framkvæmdir við álver koma til með að skemma vesturhlið túngarðsins. Garðurinn liggur umhverfis tún sem eru sléttuð en nú orðin nokkuð smáþýfð.

Garðurinn er fyrst merkjanlegur fyrir ofan útihús í túni (010 og 011) og liggur þaðan, ofan við tún til norðurs en beygir svo til vesturs niður með bæjarhól, meðfram honum norðanverðum, milli hólans og annars hól norðar. Á þessum slóðum liggur garðurinn í miklum bugðum. Þegar komið er niður fyrir nyrðri hólinn greinist túngarðurinn í tvennt. Annar hluti hans heldur áfram meðfram hólnum til norðurs en hinn liggur í sveig til vesturs og svo suðurs og endar um 30 m norðan við lítinn bárujárnskofa sem er neðst í túninu. Garðurinn er samtals um 450 m á lengd. Hann er um 1 m á hæð en 1,5 m á breidd og er hlaðinn úr torfi.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-311:009 gerði kálgarður 66°04.690N 17°19.530V

Hlaðið gerði, líklega kálgarður er í hól sem er norðan við bæjarhólinn. Norðarlega í sama hól eru 3 kofar sem byggðir eru inn í brekkuna, líklega kartöflugeymslur. Syðsti kartöflukofinn er 35 m norðaustan við túngarðshorn 009. Suðaustast eru tvær tóftir byggðar við kálgarðinn. Minjarnar eru í jaðri þess svæðis þar sem áætlað er að byggja álver. Líklega eru kofarnir 3 og hluti kálgarðsins innan þess svæðis sem ráðgert er fyrir álver en tóftirnar tvær sem eru við kálgarðinn austast utan þess. Kálgarðurinn og geymslurnar eru sunnan og vestan í grasi gróinni brekku.

Kálgarðurinn er mjög óskýr, hann er um 30 X 16-18 m að stærð og snýr austur-vestur. 15 m norðan við hann eru kofarnir þrír. Fast upp við norðausturhlið kálgarðsins hefur verið byggður kofi, 6 X 5 m að stærð með opi á suðurvegg. Ofan við tóftina er þýft svæði, 5 X 5 m þar sem mannvistarleifar leynast vísast. 7 m norðaustan við horn þessa svæðis er svo enn önnur tóft, mjög ógreinileg. Svo virðist sem tóftin hafi verið um 7 X 5 m að stærð og op hafi líklega verið á austurhlið.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-311:010 útihústóft 66°04.622N 17°19.582V

10 m suðvestan við bæjartóftirnar (001) er einföld útihústóft á bæjarhólnum. Útihúsið er rétt austan þess svæðis sem skipulagt er fyrir álver.

Tóftin er norðarlega á grösugum hólrana. Umhverfis eru sléttuð tún sem nú eru smáþýfð. Alveg hrunin tóft. Hún er einföld og er op norðarlega á austurvegg hennar. Tóftin er 7 X 5-6 m að stærð. Grjóthleðslu má greina í suðurvegg hennar innanverðum. Norðan við tóftina er 4 X 5 m svæði þar sem þýft er og hugsanlegt að þar hafi verið heystæði.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-311:011 fjárhústóftir 66°04.598N 17°19.545V

40 m suðaustan við bæinn (001) og 40-50 m suðsuðaustan við 010 er fjárhústóft á sama hólrana og bærinn. Tóftin er innan við 10 m neðan við túngarð. Útihúsið er um 100 m austan þess svæðis sem skipulagt er fyrir álver.

Tóftin er á grösugum hólrana. Umhverfis eru sléttuð tún sem nú eru smáþýfð. Tvískipt fjárhús, 16 X 6-7 m að stærð. Vestar er sjálft fjárhúsið, með garða í miðju, austar er annað hólf, líklega hlaðan. Þetta síðarnefnda hólf virðist hafa verið niðurgrafið, hæð innan frá er 0,8-0,9 m.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-311:012 útihústóft 66°04.576N 17°19.564V

45 m sunnan við 011, 10 m norðaustan við bæjarlækin og 15 m suðvestan við suðurenda túngarðs (008) er einföld útihústóft. Tóftin er fast sunnan í suðurenda bæjarhólansins. Útihúsið er um 100 m austan við það svæði sem skipulagt er undir álver.

Tóftin er sunnan í hól sem hefur verið sléttaður. Umhverfis eru sléttuð, en smáþýfð tún. Tóftin er einföld, 8,5 X 4 m að stærð. Op er austarlega á suðurveg.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-311:013 gerði 66°04.571N 17°19.545V
8 m austan við 011 og fast sunnan við suðurenda túngarðs 008 er gerði. Gerðið er um 150 m austan við það svæði sem skipulagt er undir álver.

Gerðið er á grasi gróinni hæð. Ofan við (5 m ofar) eru lyngivaxnir móar en annars eru sléttuð tún umhverfis. Gerðið er 13 X 13 m að stærð. Það er sigið og gróið og veggir eru nær alveg hlaupnir í þúfur.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-311:014 gata leið 66°04.489N 17°19.647V
"Gamlar reiðgötur liggja framhjá réttinni, og ofanvert við við bæjarhólinn í Tröllakoti. " HH, 143. Fast neðan við réttina (004) sjást hvar götur hafa legið norður-suður um hliðina í átt að Tröllakoti 001. Göturnar eru milli 100-150 m austan þess svæðis sem skipulagt er undir álver. Réttarhóllinn var sléttaður en ofan við hann tekur við lyngivaxin hlið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:HH, 143

SP-311:015 tóft 66°04.527N 17°19.747V
Um 140 m ofan við þjóðveg er hringlaga tóft, fast sunnan við neðsta hluta Réttarhóls 004. Tóftin er 130-140 suðvestan við réttina en 230 m suðsuðaustan við bæ 001. Tóftin er fast sunnan við girðingu sem liggur austur-vestur. Gerðið er innan við 50 m austan þess svæðið sem ráðgert er að reisa álver á.

Tóftin er í smápýfðu túni. Hún er hringlaga og 12 m í þvermál að utanmáli en ekki nema 6 m í þvermál að innanverðu. Ekkert op er greinilegt en veggir eru hrundir og grónir.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-311:016 útihústóft 66°04.676N 17°19.555V
Um 30 m suðaustan við norðvesturhorn túngarðs 008 er tóft fast við garðinn. Tóftin er rétt utan þess svæðis sem nú skipulagt er undir álver.

Túngarður liggur um sléttuð tún umhverfis bæjarhólinn. Tóftin er 8 X 5 m að stærð, einföld og ekki er greinanlegt op á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-312 Bakki

1712: Jarðardýrleiki 20 hdr. Eign Hólastóls. JÁM XI, 258. Snemma á 19. öld komst hann í sameign með Héðinshöfða. Lþ I, 369. Húsavíkurhreppur keypti Bakka, 2. júlí 1915. SH I, 82.

1919: Tún 4,5 ha. þar af sléttað um 1/2. "Útigangur góður bæði í f<jö>runni og á landi og bregst sjaldan í meðalárum...Torfrísta og stúnga næg. Móskurður hefur að fornu verið, finst nú enginn nýtilegur, þó til sje reynt...Engjar öngvar. Úthagarnir eru mjög litlir, og nýtur ábúandi góðvilja nábúa sinna..."JÁM XI, 258. "Á Bakka búnaðist mörgum fremur vel. Þar mun hafa miklu valdið sjávargagn og létt fóðrun sauðfjár. Sjór var jafnan mikið stundaður frá Bakka, ekki aðeins fiskveiðar, heldur líka hákarlaveiðar og selveiðar."SH I, 204.

SP-312:001 Bakki bæjarhóll bústaður 66°04.224N 17°20.678V
"Bærinn Bakki stendur ofarlega í túni skammt norður við ána.", segir í örnefnaskrá. "Bærinn á Bakka stendur að austanverðu við vík eina litla, sem gengur sunnan í [Bakka]höfðann og nefnd er Bakkakrókur."Lþ I. Bakkabærinn var um 300 m neðan við þjóðveg. Hann var fast norðan við vegarstöða sem liggur frá þjóðvegi, að Bakka og áfram niður og síðan út höfðann. Bærinn var fast norðan við þar sem hlið er á girðingu og slóðinn fer í gegn. Hann er 30-40 m norðan við Bakkaá. Einu ummerkin sem nú sjást um bæinn er hæðin þar sem hann hefur staðið. Bærinn er nálægt 70 m sunnan við það svæði sem nú er skipulagt undir álver. Dældótt hæð í sléttuðu túni. Bærinn var rifinn á síðasta áratug 20. aldar. Hæðin sem bærinn stóð á er um 30 m í þvermál og um 0,5 m á hæð. "Lækurinn rann svo munað er þvert í gegnum gang, sem lá milli fjóss og bæjar á Bakka. Var neyzluvatn í bæ og fjós tekið við tilbúinn bunufoss í ganginum [sjá einnig áveitu, 021].", segir í örnefnaskrá. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833. Í búskapartíð hans voru mikil selveiðiár, og komst hann brátt í góð efni. Bæinn byggði hann allan upp og vandaði mjög að viðum. Einnig byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný." SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Túnakort 1919; Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; SH I, 204; Lþ I, 369

SB-312:002 heimild um skemmu 66°04.210N 17°20.708V

Um 20 m sunnan við 001 er merkt útihús inn á túnkort frá 1919. Þetta var skemma sem stóð nálægt bakka Bakkaár. Útihúsið hefur verið innan við 100 m sunnan við það svæði sem nú skipulagt undir álver.

Skemman stóð þar sem nú er grasi vaxin flöt milli bíslóða og lækjar.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymslúhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [023 og 024] niðri á vellinum og tvær heima [sjá einnig 026]."

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 204 og túnakort 1919

SB-312:003 Gerðishús heimild um fjárhús 66°04.277N 17°20.527V

"Fjárhús stóðu í [Bakka]túni, Gerðishús í norður frá bæ....", segir í örnefnaskrá. Um 140 m utan við bæ (001) var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsin voru á Gerðishól og voru kölluð Gerðishús. Þau hafa verið staðsett innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Hæð í sléttuðu túni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14 og túnakort 1919

SB-312:004 heimild um útihús 66°04.254N 17°20.735V

Rúmum 90 m neðan (suð) vestan við bæ og aðeins sunnar var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Tóftin er innan við 50 m sunnan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Nú eru sléttuð tún á þessum stað. Þar er lág hæð í túni.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný." SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919; SH I, 204

SB-312:005 heimild um útihús 66°20.239N 17°20.840V

Um 160 m sunnan og neðan við bæ 001 var áður úthús samkvæmt túnakorti frá 1919. Í 312:032. Hóllinn er nálægt því sem vegur frá Húsavíkurböfn að álveri mun liggja, skammt frá álversreit. Þar sem húsin hafa staðið er hæð í sléttuðu túni og á henni er dæld þar sem síðustu útihúsin hafa verið.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný." SH I. Dæld er þar sem síðustu útihúsin á hólnum hafa staðið. Dældin er um 26 m á lengd en 6 m á breidd.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919; SH I, 204

SB-312:006 Bakkahús heimild um útihús 66°04.275N 17°20.884V

"Frá Forvaða [SB-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending [007] er sunnan við ána." "Þar stóð á torfu í fjörunni Sjóbúð [008], er tók af í briminu 1934. Hjallur var upp af Sjóbúðinni, og uppi í túni var Bakkhús og Bakkhúsvöllur.", segir í örnefnaskrá. 90 m utan og neðan við 005 var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Þetta hús var samkvæmt Jóhanni Hermannssyni nefnt Bakkahús. Útihúsið var rétt utan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver, nálægt fyrirhuguðum vegslóða frá Húsavíkurböfn. Ekki sjást lengur merki hússins en það hefur verið fast suðaustan við 011 þar sem nú er skýli fyrir kindur.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13 og túnakort 1919

SB-312:007 Bakkalending heimild um lendingu 66°04.332N 17°21.056V

"Frá Forvaða [SB-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending er sunnan við ána.", segir í örnefnaskrá. Bakkalending var rétt sunnan við þar sem Bakkaá rennur til sjávar. Uppsátrið var nálægt 50 m suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Smágrýtt fjara er þar sem lendingin var en engin merki sjást um hvar hún hefur verið.

"Heimræði er hjer, lending sámileg og skipsuppsátur gott, en leiðin óhrein og skerjótt. Eitt skip ábúandans gengur hjer nú." JÁM XI

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: JÁM XI, 258; Ö-Húsavík og Bakkaland, 13

SP-312:008 Sjóbúð heimild um sjóbúð 66°04.315N 17°21.036V
"Frá Forvaða [SP-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending [007] er sunnan við ána. Þar stóð á torfu í fjörunni Sjóbúð, er tók af í briminu 1934.", segir í örnefnaskrá. Sjóbúðin var beint niður af hjallinum 009 sem enn sjást leifar af. Engar leifar sjást um sjóbúðina. Sjóbúðin innan við 50 m suðvestan við það svæði sem nú er skipulagt undir álver.

Smágrýtt fjara, 40-50 m sunnan við þar sem Bakkaá rennur til sjávar.

"...og eru tættarnar þar enn [ekki víst hvaða ár þetta er ritað, líklega um 1950]", segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833...Sjóbúð byggði hann niðri í fjörunni og hjall."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; Ö-Húsavík og Bakkaland ath. og viðb., 7; SH I, 204

SP-312:009 tóft hjallur 66°04.318N 17°21.022V
"Frá Forvaða [SP-313:095] að Bakkaá, sem kemur ofan úr Bakkaseldal norðan við Húsavíkurfjall, heitir Bakkafjara. Bakkalending [007] er sunnan við ána. Þar stóð á torfu í fjörunni Sjóbúð [008], er tók af í briminu 1934. Hjallur var upp af Sjóbúðinni...", segir í örnefnaskrá. Bakkaá rennur í beygju til norðurs rétt áður en hún rennur til sjávar. Hjallurinn er fast ofan við fjöruna, 30-40 m sunnan við ána. Tóftin sést um 20-30 m suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Tóftir sjást enn eftir hjallinn. Þær eru á grasflöt sem er fast ofan við fjöru en neðan við grösuga brekku.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833...Sjóbúð byggði hann niðri í fjörunni og hjall."SH I Tóftin er ferhyrnd, 23 X 8 m að stærð. Vestur- og norðurveggir er sæmilega skýrir en suðurveggur er óskýr. Austurhlíð er mynduð af brekkunni.

Hættumat: hætta, vegna ágangs sjávar

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; SH I; 204

SP-312:010 frásögn fjós 66°04.223N 17°20.646V
10-20 m norðan við bæ 001 og örlítið austur var fjós og hlaða samkvæmt Jóhanni Hermannssyni. Fjósið hefur verið rétt sunnan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Sléttað tún er nú á þessum stað og engin ummerki sjást eftir fjósið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-312:011 Kirkjugarður gerði 66°04.287N 17°20.916V
"Austan við bugðu á [Bakka]ánni er gamall Kirkjugarður.", segir í örnefnaskrá. "Kirkjugarður, neðst í Bakkatúni.", segir í örnefnaskrá NN. Enn sjást nokkrar leifar um garðinn, um 500 m neðan við þjóðveg en 200 m frá bæ. Vegarslóði frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri virðist eiga að liggja rétt austan við gerðið.

Garðurinn er á grasi vaxinni brún, neðar tekur við grösug dæld sem Bakkaá rennur eftir til sjávar. Umhverfis eru annars sléttuð tún.

"Mótur þar fyrir 30 leiðum, og snýr aðeins eitt austur og vestur.", segir í örnefnaskrá. Garðurinn snýr austur-

vestur og er ferningslaga ef frá er talið útskot sem liggur frá suðurhlíð hans. Hann er um 13 m á breidd en 30 m á lengd. Meintar grafir liggja alveg meðfram norðurhlíð hans en eru ógreinilegri annars staðar. Skrásetjari greindi um 25 slíkar "grafir" en nokkrar þeirra voru fremur óljósar og ljóst að fleiri voru í garðinum en orðnar ógreinilegar. Að innanmáli var garðurinn um 28 X 10 m. Suðaustast í garðinum er "gröf" sem snýr austur-

vestur en aðrar slíkar þústir snúa norður-suður. Leifar garðsins sjálfs eru víðast um 0,3 m á hæð en 1,5 m á breidd. Nú eru kindur á beit í hólfinu þar sem garðurinn er og hefur verið byggt skýli alveg við garðinn. Er hann rofinn sunnarlega, líklega sökum þessara framkvæmda. Í bréfi frá Guðmundi Ólafssyni fornleifafræðingi segir: "Ég kom að svonefndum kirkjugarði á Bakka þann 3. júní árið 2000. Ég teiknaði upp lauslega skissu af staðnum og skoðaði þar jarðlagaskipan í rofabarði sem var í suðausturhorni garðhleðslunnar. Mér sýndist að þar væri a-lagið í torfhleðslu og taldi því að garðurinn gæti vart verið eldri en frá síðari hluta 15. aldar. Ég dreg mjög í efa að þetta sé kirkjugarður, enda snúa "leiðin" í N-S."

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, XI

SP-312:012 Arnarbæli 66°04.572N 17°21.472V
"Fram af [Bakka]Höfðanum, sem er rúmlega 20 m hár, eru Bakkasker. Þar sem hæst ber á Höfðanum, heitir Arnarbæli. Þar eru tættur.", segir í örnefnaskrá. Arnarbæli var austan í háhöfðanum, 880 m

norðaustan við bæ 001 og 1,1 km neðan við Þjóðveg.

Höfðinn er grösugur en nokkrir klettatoppar standa upp úr honum.

"Þaðan er mikið víðsýni. Gömul sögn hermir, að þar hafi sekur maður, sem Örn nefndist, gjört sér vígi." LÞ I. Austan í Arnarbælinu er steinadreif sem virðist benda til þess að þar hafi eitthvert mannvirki verið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13; LÞ I

SB-312:013 Stekkur stekkjartóftir

66°04.692N 17°20.968V

"Norðan við [Bakka]Höfðann er Stekkur og Stekkjarhóll...", segir í örnefnaskrá. Stekkjartóftirnar eru við Stekkjarhól sem er ofan við Kotsvík. Þær eru 900 m norðnorðvestan við bæ en 800-900 m neðan við Þjóðveg. Sjálfur stekkurinn er rúmlega 100 m vestan þess svæðis sem nú skipulagt er undir álver en garðlag liggur frá honum og til SSA í um 1 km og er um helmingur garðlagsins innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Tóftirnar eru á grasi grónu svæði ofan við fjöru. Þær eru í aflíðandi brekku mót austri. Norðan við er fjaran en sunnar tekur við mýrlendi.

Vestast er einföld tóft (A) 7 X 6 m að stærð. Veggir hennar eru alveg grónir og signir og ekki er hægt að greina hvar op hefur verið. Svo virðist sem óljóst garðlag gangi í boga til austurs frá henni og síðar til norðurs fram á brúnina. Garðlagið er um 30 m langt en nokkuð óljóst. 5 m neðan við (A) er önnur tóft (B) sem er niðurgrafin. Hún er 19 X 12 m að stærð, snýr austur-vestur og er tvískipt. Hún er nær alveg niðurgrafinn, engir ytri veggir eru greinilegir nema vesturveggur en þar sjást grjóthleðslur. Fast sunnan við vesturhluta tóftarinnar er þriðja tóftin (C) sem er mjög óljós. Hún er um 13 X 6 m að stærð og snýr norður-suður. 20 m austan við (C) er fjórða og síðasta tóftin. Hún er einnig tvískipt, 17 X 9 m að stærð og snýr norður-suður. Op er á miðjum norðurvegg hennar og einnig sunnarlega á austurvegg. Frá suðvesturhorni tóftarinnar liggur mikið garðlag til suðvesturs, yfir veginn og eftir Bakkamýrum. Það er samtals um 1 km á lengd en 2 m á breidd.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13

SB-312:014 Bakkasel heimild um sel

66°03.799N 17°17.678V

"...upp með Bakkagili...Í giliinu við efri jaðar Flatamós er Bakkárfoss. Nú held ég upp Vallmóinn ytri og þangað, sem lækurinn beygir í Bakkaselsdal...Bakkaselsdalurinn byrjar norður af Fjallshólum og breikkar upp með Jörunnarhæð og liggur í suðaustur með Húsavíkurfjalli. Í austur frá Fjallshólum er smálægð í Bakkaselsdal, þar má sjá merki eftir athafnir manna, og heitir þar Bakkasel.", segir í örnefnaskrá. Bakkasel var ofarlega í Bakkaselsdal sunnanverðum. Það er um 3 km ofan við Þjóðveg, norðan við Húsavíkurfjall.

Engin seltóft er á þessum slóðum samkvæmt heimildamanni.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 16

SB-312:015 náma mógrafir

66°04.757N 17°20.555V

Innan við 100 m sunnan við norðurmerki og 200 m austan við sjávarbakkann eru svarðargrafir sín hvoru megin við vegarslóða sem liggur um höfðann en endar til norðurs þarna. Grafirnar eru um 1 km norðan við bæ. Grafirnar eru innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Deiglendi. Greina má grónar svarðargrafir í því. Austan við veg eru grafir, 30-35 X 15 m að stærð og vestan vegar eru grafirnar svipaðar að stærð. Dýpt er 0,8 m.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:016 garðlag túngarður

66°04.291N 17°20.485V

Rétt utan við 003 er greinilegt garðlag, líklega túngarður. Það er 150-170 m utan við bæ 001 og liggur upp sléttu tún, að endimörkum þess. Garðurinn er innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Sunnan við túngarðinn eru sléttu tún en norðan hans er mó- og mýrlendi. Garðurinn má greina á 25 m kafla austur-vestur en þar virðist hann þó aðallega vera uppmokstur úr mýrinni ofar. Síðar má greina hvar hinn eiginlegi garður hefst og liggur hann austur-vestur upp túnið. Hann er rúmlega 1 m á breidd en 0,8 m á breidd, torfhlaðinn. Garðurinn er um 112 m en endar 50 m neðan við veg sem liggur skammt neðan Þjóðvegar, samhliða honum. Samtals má því segja að garðurinn sé tæplega 140 m.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:017 Jónshús heimild um fjárhús

66°04.224N 17°20.550V

"Fjárhús stóðu í [Bakka]túni, Gerðishús [003] í norður frá bæ og Jónshús í austur frá Gerðishúsum,

austur undir Torfmýri [018].", segir í örnefnaskrá. Jónshús voru 70-80 m ofan og utan við bæ 001, á hól sem enn er greinilegur í sléttuðu túninu. Hóllinn er fast neðan við girðingu sem girðir af tún og veg sem liggur samsíða þjóðvegi ofan girðingar. Hóllinn er um 50 m norðan við vegaslóða sem liggur niður að Bakka og Bakkahöfða. Hann er í jaðri þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Grasi vaxinn, sléttaður hóll, engin ummerki eru lengur sjáanleg um húsið.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SB-312:018 Torfmýri heimild um rist 66°04.296N 17°20.248V

"Fjárhús stóðu í [Bakka]túni, Gerðishús [003] í norður frá bæ og Jónshús [017] í austur frá Gerðishúsum, austur undir Torfmýri... Næst Bakka neðan vegar er Torfmýrin.", segir í örnefnaskrá. Torfmýrin tekur við norðan Gerðishóls 003. Svæðið er innan þess reits sem nú er skipulagður undir álver. Deiglendi neðan við vegslóða sem liggur samsíða þjóðvegi. Nokkrir smálækir renna um svæðið en ekki eru greinileg merki um torfristu.

"Torfrista og stúnga næg." JÁM XI. "Þar var heytorfið rist.", segir í örnefnaskrá.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14; JÁM XI, 258

SB-312:019 heimild um fjárhús 66°04.352N 17°21.038V

"Bakkagróf liggur upp úr Bakkakrök rétt norðan við fjárhús, er enn sjást, en sunnan við Svörð eða Svarðargrafir [020], mýrlendi norðan og vestan við Bakkatún.", segir í örnefnaskrá. Jóhann Hermannsson man eftir fjárhúsum á þessum stað. Þau voru á brún 30-40 m norðan við Bakkaá. Húsin eru um 70 m neðan við vegslóða sem liggur að Bakka og Bakkahöfða. Fjárhúsið hefur staðið nálega í jaðri þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Þar sem fjárhúsið var eru nú sléttuð tún.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SB-312:020 Svörður heimild um mógrafir 66°04.784N 17°19.713V

"Bakkagróf liggur upp úr Bakkakrök rétt norðan við fjárhús [019], er enn sjást, en sunnan við Svörð eða Svarðargrafir, mýrlendi norðan og vestan við Bakkatún.", segir í örnefnaskrá. Svarðargrafirnar eru enn mjög greinilegar um 520 m norðaustan við bæ 001. Þær eru merkjanlegar neðan (vestan) við vegslóða sem liggur niður að Bakka og Bakkahöfða. Grafirnar eru flennistórar og ná frá því svæði þar sem vegurinn beygir til norðurs og að vegaslóða sem liggur frá veginum að Bakkahöfða. Grafirnar eru í suðvestur jaðri þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Deiglent svæði og má sjá móta fyrir grónum gröfum. Svarðargrafirnar hefjast nokkru neðan við veg (40 m) þær eru 0,8 m á dýpt en rakar en vel grónar. Svæðið í heild sinni er um 100 X 150 m.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SB-312:021 garðlag áveita 66°04.417N 17°20.740V

"Norðan við Svörð [020] er Langholt eða Svarðarholt. Um holtið liggur vegur frá Bakka út að fjöru. Er Bakkamýrin austan holtsins. Stór hluti af vestanverðri mýrinni var votlendur mjög, og auk þess var áður fyrr veitt á mýrina vatni á vorin úr Bakkalæknum. Vatninu var veitt í drag uppi í hallinu, er heitir Grafningur.", segir í örnefnaskrá. Mikil garðlög, sem mynda stórfellt áveitukerfi, eru greinileg í Bakkamýri. Garðlögin eru enn greinileg og liggja um Bakkamýrar. Garðlag sést fast ofan við veginn sem liggur að Bakka og Bakkahöfða og liggur það austur-vestur í mýrinni langleiðina upp að þjóðvegi. Þetta garðlag skiptir mýrinni í Ytri- og Syðri-Flæður. Áveitukerfið er allt innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Garðlögin liggja um mýrarsvæði. "Kringum mýrina var á þrjá vegu hlaðinn allmikill aðhaldsgarður með afhleypubúnaði, og þvergarður skipti mýrinni í tvennt, og nefndust hólfir Syðri- og Ytriflæður. Svo virðist sem Bakkalækurinn hafi verið tekinn út úr Bakkaá í Bakkaselsdal fyrir langa löngu. Lækurinn rann svo munað er þvert í gegnum gang, sem lá milli fjóss og bæjar á Bakka [001]. Var neyzluvatn í bæ og fjós tekið við tilbúin bunufoss í ganginum.", segir í örnefnaskrá. Um er að ræða kerfi áveitugarða sem bæði norður-suður og austur-vestur í mýrinni. Samtals kom skrásetjari auga á 7-8 garðspotta, flesta tengda hverjum öðrum og nokkrar skurði, m.a. langan skurð sem liggur til SV að sjó hjá Bakkagróf. Garðarnir eru flestir innan við 1 m á breidd og um 0,3 m á hæð. Þeir ná samtals yfir svæði sem er 500 X 270 m stórt. Við skráningu fundust 2 heystæði í mýrunum en fastlega má búast við að hey hafi verið sett upp á flestum þeirra holta sem standa upp úr mýrinni. Eitt þessara heystæða (A) er á lágu, þýfðu og grösugu holti í mýrinni. Það er á milli tveggja áveitugarða sem liggja til NNA.

Heystæðið er 10 m neðan við efri áveitugarðinn en 40 m ofan við þann neðri. Það er UM 670 m norðan við bæ (001). Heystæðið er 4-5 X 2 m og snýr NNA-SSV. Annað heystæði (B) er um 360 m SSA við (A). Það er sunnan í lyngivöxnu holti, um 400 m norðan við bæ (001). Heystæðið er 4 X 3 m að stærð, 0,3 m á hæð og snýr NNV-SSV.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14

SP-312:022 Svarðgrafir heimild um mógrafir 66°04.784N 17°19.713V

"Vestan við Ytriflæði...er Stakholt. Þar norðan við er Kotsgróf, er gengur í bug á Reyðará, þar sem hún beygir í sjó. Snædalsstykki er milli grófarinnar og Reyðarár og nær austur undir Stóra-Dýjareit. Næst vegi eru Svarðgrafir.", segir í örnefnaskrá. Svarðargrafir eru fast norðan við norðurmerki og neðan við þjóðveg. Grafirnar eru innan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver. Deiglent svæði og má sjá móta fyrir grónum grófum víða.

Samtals er svæðið um 150 X 200 m.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 14; JÁM XI, 258

SP-312:023 heimild um skemmu 66°02.255N 17°20.821V

Skemma var niðri á vellinum í Bakka. Völlur er kallaður túnskiki þar sem 005 og 006 stóðu. Ekki man Jóhann Hermannsson eftir skemmu á þessum slóðum. Nákvæm staðsetning skemmunnar er ekki kunn en hún hefur verið í námunda við það svæði sem nú er skipulagt undir álver. Sléttuð tún.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymslúhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [sjá einnig 024] niðri á vellinum og tvær heima [025 og 026]."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 204

SP-312:024 heimild um skemmu 66°04.222N 17°20.771V

Skemma var niðri á vellinum í Bakka. Völlur er kallaður túnskiki þar sem 005 og 006 stóðu. Ekki man Jóhann Hermannsson eftir skemmu á þessum slóðum. Nákvæm staðsetning skemmunnar er ekki kunn en hún hefur verið í námunda við það svæði sem nú er skipulagt undir álver. Sléttuð tún.

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymslúhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [sjá einnig 023] niðri á vellinum og tvær heima [025 og 026]."SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 204

SP-312:025 fjárhústóft 66°04.235N 17°20.926V

Um 10 m sunnan við Bakká og 190 m austan við bæ 001 eru leifar af fjárhúsi. Fjárhústóftin er 80 m suðsuðaustan við 006. Það er 50 m austan við brún bakkans og 200 m norðaustan við garðlagið 028. Áætlaður vegslóði frá Húsavíkurhöfn að álver mun liggja innan við 50 m austan við tóftina.

Tóftin er í sléttuðu túni. Tóftin er 10 X 9 m að stærð og er mjög gróin. Op virðist sunnan í tóftinni en þar eru miklar timburleifar. Norðan við tóftina er dæld þar sem hugsanlegt er að heystæði hafi verið. Svæðið er 10 X 4 m að stærð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-312:026 heimild um skemmu 66°04.226N 17°20.651V

Skemma sem var heima við bæ í Bakka. Jóhann Hermannsson man einungis eftir einnig skemmu nálægt bænum. Ekki er því nákvæmlega vitað hvar hin skemman var en þar sem hún var í námunda við bæinn hefur hún líklegast verið rétt sunnan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Sléttuð tún í námunda við bæinn. "Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833... byggði hann upp öll útihús og lét reisa ný. Geymslúhús lét hann öll súða með óflettum borðum. Voru það tvær skemmur [023 og 024] niðri á vellinum og tvær heima [sjá einnig 002]."SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 204

SP-312:027 heimild um hjall 66°04.255N 17°20.655V

"Björn Pálsson fluttist...í Bakka og hóf þar búskap árið 1833...Annan hjall byggði hann heima á túninu út og niður frá bænum. Í þessum hjalli var loft. Geymdi Björn þar á loftinu brennivinsbauka sína og aðrar þær vörur, er hann hafði einn undir höndum. Sögðu kunnugir að líkast væri krambúð að koma í

hjalld loft Björns bónda."SH I. Ekki er nákvæm staðsetning hjallsins þekkt en líklegast að hann hafi verið rétt suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Sléttuð tún. Ekki er nákvæmlega vitað hvar hjallur Björns stóð en þó er vitað að hann var í túninu neðan og utan við bæ.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 204

SB-312:028 garðlag

66°04.132N 17°20.828V

Garðlag: "...sunnan við Bakkaána, suður að gömlum garði, sem þá var."SH I. Garður þessi lá áður frá bakkabrúninni við sjávarmálið og upp hlíðina. Hann hefur nú verið eyðilagður á löngum kafla en er fyrst merkjanlegur ofan við suðurjaðar túna. Vestasti hluti garðlagsins er innan við 50 m austan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að álveri.

Norðan við garðlagið eru tún en sunnan við það móar. "Sigurður S. Bjarklind var mjög hneigður fyrir búsyslu og unni fjárrækt. Hann fékk svo með erfðafesturbréfi 10. desember 1924 svonefndan Bakkhúsvöll á Bakka til umráða. [...] Ennfremur fékk hann til umráða óræktað land, sunnan við Bakkaána, suður að gömlum garði og uppundir þjóðveginn, sem þá var."SH I. Garðurinn er mjög skýr þar sem hann sést. Hann er um 1,3 m á hæð en 1,5 m á breidd. Hann er greinanlegur á 75 m kafla þar sem hann endar til austurs liggur annað garðlag minna til norðurs í 15 m. Þetta garðlag er 0,3 m á hæð en 1 m á breidd.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:SH I, 211

SB-312:029 útihústóft

66°04.727N 17°20.857V

"...loks er þriðja tóftin um 100 m vestar (en 311:007), ca. 4 x 9 m." HH, 143. Um 80 m norðaustan við norðausturhorn nyrstu stekkjartóftarinnar (013) er útihústóft. Hún er 5 m norðan við girðingu sem liggur samsíða fjöru. Tóftin er um 950 m norðnorðaustan við bæ (001). Tóftin er um 100 m suðvestan þess svæðis sem nú er skipulagt undir álver.

Tóftin er fremst á bakka, norðan við tekur við brött brekka niður að fjöru en sunnar sléttuð tún. Hún er ferhyrnd, einföld og með opi nyrst á vesturvegg. Hún er 0,3 m á hæð en 11 X 6 m að stærð. Þarna byggði faðir Jóhanns Hermannsson útihús en lauk aldrei við það.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:HH 143

SB-312:030 fjárhústóft

66°04.093N 17°21.040V

Fjárhús var í brúninni milli Forvaðafjárhúsa (313:095) og 025. Húsið er um 320 m norðaustan við 313:095 m 280 m suðvestan við 025. Tóftin er um 100 m vestan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Fjárhúsið er í sléttu túni. Það er alveg í bakkabrúninni en vestan við vesturvegg þess tekur við snarbrött brekka að sjávarmáli. Fjárhúsið er niðurgrafið þannig að engir útveggir eru greinilegir. Húsið er 7 X 9 m að innanmáli og verið getur að garði hafi gengið eftir því miðju. Op virðist hafa verið á því til norðvesturs og veggjarspotti hlaðinn fyrir vesturop.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-312:031 gata leið

66°03.941N 17°21.088V

Norðan við Forvaðafjárhús 313:095 eru tvö stór skörð í bakkann en neðar er þverhnipt brekka niður í fjöru. Fast norðan við nyrðra skarðið, tæpum 100 m norðaustan við 313:095 má greina nokkra samhliða slóða sem liggja til NNV. Göturnar virðast vera neðan við væntanlegt vegarstæði frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða.

Mói. Þar vex lyng og lágt gras. Líklega hafa slóðarnir verið gömul leið. Ekki er hægt að rekja hana samfleytt á löngum kafla en leiðin hefur sjálfsagt legið að Bakka.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:032 útihúspúst

66°04.240N 17°20.803V

Í Bakkatúni, 10-20 m norðan við útihús 005 er fagurgrænn hóll í túni. Ekki er nú hægt að greina tóftir á hólnum en hann er mjög ræktarlegur og allt útlit hans bendir til að þar hafi áður verið hús. Hóllinn er 25-35 m sunnan við vegarslóða sem liggur á Bakkahöfða. Svo virðist sem fyrirhugaður vegur frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða komi til með að liggja yfir báða hólana, þ.e. bæði 032 og 005. Sléttuð tún sem nú er komið í órækt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-312:033 garðlag

66°04.496N 17°20.243V

Garðlag, fornlegra og signara en garðlögin í áveitukerfinu sem liggur um Bakkamýrar (021), er greinilegt frá garðlaginu sem liggur frá steknum (013) og til austurs. Garðlagið er fyrst greinilegt frá umræddu garðlagi (013) og svo virðist sem garðlögin tvö hafi komið saman í námunda við þar sem vegurinn er nú. Garðlagið liggur síðan áfram til austurs á lágu holti. Rúmlega 200 m ofar tekur við mýri og hverfur garðlagið þá næstum alveg á um 250 m kafla. Það verður svo aftur greinilegt efst í mýrinni þar sem aftur taka við holt. Þar liggur garðurinn í tæpa 200 m þar til um 30 m austan við þjóðveg. Garðurinn er svo aftur merkjanlegur 30-40 m ofan við þjóðveg en 8 m austan við slóða sem liggur samsíða þjóðvegi ofan hans. Þar liggur garðlagið í 15 m áður en 10 m skarð kemur í það. Hann liggur svo áfram í um 60 m til norðausturs upp á mel áður en hann hverfur alveg.

Garðurinn hefur legið um mýrar og mela. Hann er samtals um 900 m langur og liggur austur-vestur. Hann er víða mjög breiður, allt að 5 m á breidd en 0,3-0,4 m á hæð. Garðurinn er mun fornlegri en flest þau garðlög sem liggja um mýrina og virðist ekki vera hluti af áveitumannvirkjum. Austasti hluti garðlagsins er í landi Tröllakots. Ekki er vitað hvaða hlutverki garðurinn hefur gegnt. Stærstu hluti garðlagsins er á því svæði sem áætlað er undir álver.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-312:034 náma mógrafir

66°04.463N 17°20.413V

Greinilegar, stórar mógrafir eru ofarlega í Bakkamýrum. Grafirnar eru tæpum 500 m NNA við bæ (001) og tæpum 300 m neðan við þjóðveg. Grafirnar eru í mýri. Grafirnar eru um 50 m á lengd en 25 m á breidd. Þær eru grónar en greinilegar. Áætlað er að álver muni rísa þar sem grafirnar eru.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313 Húsavík

1712: Jarðardýrleiki óviss. Kirkjustaður. Verslunarstaður.

1870 : "...voru þar komin um tuttugu býli, svo þorp mátti kallast."LÞ I, 359.

1895: "...fer að draga mjög úr Vesturheimsferðum, en sjávarþorp taka að byggjast. Þessu er og svo farið með Húsavík. Frá 1890 til aldamóta tvöfaldast íbúatalan..."LÞ I, 363. Húsavíkurhreppur keypti jörðina Húsavík af ríkinu 12. apríl 1913. SH I, 82

"Útígangur í betra lagi og bregst sjaldan í meðalárum...Skógur til kolagjörðar er að kalla eyddur fyrir feyskju...Torfstunga bjargleg, rista lök og laus...Rekavon í betra lagi...Túninu spillir nokkuð lítið bæjarlækurinn með grjótsáburði. Engjar öngvar, fyrir utan hvað slá má á einnri lág upp frá túninu fyrir fáeina hesta. Úthagar eru bjarglegir, ef þeir beittist ekki af hjerðsmönnum sem sækja Húsavíkur kaupstað, hvörjir eð halda hjer til í landinu margar nætur fjölda fjár og hesta, hvar af staðarhaldarinn líður stóran skaða og hagabrest fyrir sitt kvikfje vetur og sumar."JÁM XI, 256. "Jörðin Húsavík átti að fornu land með sjó frá Kaldbaksleiti að Forvöðum, norðan við Laugardal. Suðurmörk stefna suðaustur heiði og skerast í odda við land Skarða í Reykjahverfi til austurs. Norðumörkin liggja hinsvegar norðvestur ofan við Bakkaland, og á Héðinshöfði þar land að Húsavíkurmerkjum. Landið er því miklu breiðara til heiðar en sjávar, og víðátta mikil. Húsavík var að fornu talin sauðjörð góð, beit til lands og sjávar ágæt, málnytja góð, en mjög engjasnautt. Reki, útræði, sel-og silungsveiði var til kosta talið, en óbærilegur árangur af hestum lestamanna talin ókostur. Landslagið er hér svipað og annarsstaðar á Tjörnesi, ávalir ásar og dældir hallandi til sjávar, smáar og lækir. Sunnarlega í landi jarðarinnar fellur Þorvaldsstaðaá...Sunnan við Húsavíkurfjall kemur Búðará og fellur niður í gegn um kaupstaðinn. Norðan við Húsavíkurhöfða er alldjúp lægð grasi gróin og nefnist Laugardalur."LÞ I, 353. Þorpsbúar um 1870: "Eigi voru þetta þó tómthúsmenn, heldur höfðu flestir jarðarnot nokkur, sumir kýr, en allir kindur, og áttu í bát eða voru fastráðnir hásetar. Þetta voru því raunar smábændur en eigi verkamenn nema að litlu leyti."LÞ I, 359-360.

SB-313:001 Húsavík bæjarstæði bústaður

66°03.013N 17°20.499V

"...stóðu kirkja og prestsetur nyrzt og efst á láglendi víkurinnar."LÞ I. "Húsavík. Leifar af prestsetursbænum gamla, sem Kjartan prófastur Einarsson endurbyggði að stofni laust eftir 1880. Aðalefni var timbur og torf en nú timbur og járn...Húsavíkurkaupstaður er nú eigandi gamla bæjarins."SH I.

Síðasti bærinn sem þarna stóð var byggður 1880 af Kjartani Einarssyni prófasti. Húsavíkurbærinn er nú horfinn af yfirborði jarðar. Hann stóð 10-15 m sunnan (suðsuðaustan) við suðurvegg kirkjugarðs. Þar sem bærinn stóð er nú sléttuð grasflöt og malarvegur upp að hest- og fjárhúsahverfi.

Fast ofan við vegaslóða sést horn 9 X 5 m að stærð, úr torfi. Hefur það að öllum líkindum tilheyrt bæjarhúsunum. Ekki eru frekari menjar um bæinn merkjanlegar og ekki er greinilegur

bæjarhóll.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919; SH I, 130-131; LÞ I, 357

SP-313:002 Húsavíkurkirkja kirkjugarður kirkja 66°03.032N 17°20.532V

"Telja verður nokkuð víst að kirkja og prestsetur hafi alla tíð verið á sama stað á Húsavík þaðan sem kirkjan var flutt árið 1907 þegar hún var reist niðri í bænum. Kirkjan og prestsetrið stóðu því norðarlega og ofarlega þar sem gamli kirkjugarðurinn er nú." SH I. "...stóðu kirkja og prestsetur nyrzt og efst á láglendi vikunnar." LÞ I Kirkjan var flutt 1907 inn í miðjan bæ. Gamli garðurinn er enn greinilegur og stóð kirkjan í honum miðjum en engar leifar sjást um hana nú.

Garðurinn er afgirtur með steinsteypum vegg að sunnan, girðingu og runnum að vestan, girðingu að norðan og vegg sem er sambland af grjóthleðslu, steypu og torfi að austan. Sléttað hefur verið inn í garðinum og þar er nokkur trjágróður. Greinilega hefur verið grafið í garðinum fram eftir 20.öld

HÚSAVÍK (SP) Magnúsi

1318: VII. Huusavíjkur kyrkia.

Kyrckia j Husa uijk ä heimaland. x. kýr.

stockakier. og ork. käleykar. ij. ij. messuklädi forn. sloppar. iij. alltarisklädi. iij. kluckur. iiij. kross smeltur. ein messingar stika. ij. jarnstykur. paxblad sæmiligt. munnlaugar. ij. kyrckiu sär. lijka äbreysl. vond kantara kapa. stolar. ij. messukläda kista. skrijn. mariu lijkneski. magnus lijkneski sæmiligt. og dukur veigadur yfer audru. Texti. messubok. per Anni circulum. sequentiu Bok. Gradall ad nafne, songbok vm fostu. ad skipudu. Aspiciens Bok. de sanctis vm sumarid. viij adrar Bækur ad tolu. kyrckiu kola. fontur. merki. ij. tiolld vm alla kyrckiu.

fimtän lamba eldi liggur hier til. skulu þeir bændur ala. oc äbyrgiast er sä vill er hier býr. ä millum Biarnar är og Bikläkjar. Enn þeir adrer Bændur er þingfararkaupi eigu ad giegna. þa skulu giallda presti fiordung vættar fiska huort haust. þeir Bændur er minna fie eiga fäe presti fiordung

Kyrckia ä og siettung hualreka og fluttningar fyrer kalldbaks landi. milli suarthamars og foruada. þridiungur j Backa Reka. og suo fluttningur. milli Backa gardz oc Reydar ar j hualreka. skal ey minna til kyrkiu skrautz vera af þessum hual huorum tueggia enn hinn fimte hlutur.

Þar er tueggia presta skyllda af tveymur halfkyrckium. iiij. merkur af. vj. Bæhusum. lysitollur oc heytollur af. xvij. Bæium

flutning halfa a Ringuere.; Máld DI II 428

1394: a allt heimaland.

xv. lamba elde [+hvalaflutning] skvlv bændr abyrgiazt lavmb vit þann er aa stad byr j millvm bildzlækjar oc biarnaraar. en þeir adrer bændr er þingfararkavpi eigv ath gegna. þa skvlv giallda presti fiordvng vættar fiska hvert havst. þeir bændr er minna fie eigv. fæe preste fiordvng [+hvalreka og flutninga]

þar er tveggia presta skylld. tekr j leigv heima oc vtan gardz tolf merkr.

Lysestollr oc heytollr af. xvij. bæivm.

Ecclesia non dedikata.

Kirkiutivnd aa þui are. xij. avra; Máld DI III 582 584

[1429]: ij prestar; DI IV 380

1425: ecclesiam husauyk spoliauerunt et spoliata cremauerunt; [Skýrsla Hannesar Pálssonar um yfirgang Englendinga] DI IV 328

1461: Máld DI V 273 275

[1461] 2 prestar DI V 359

3.12.1493: Jörðin Tunga er í Húsavíkurkirkjusókn. DI VII, 197.

18.3.1549: Máld DI XI 698 699

[1590 (1535)]: Þjsks. Bps. B, III, 2, s. 3. Garðurinn er um 30 m á breidd en 75 m á lengd.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: DI; SH I, 67; LÞ I, 357

SP-313:003 heimild um útihús

66°03.020N 17°20.490V

10 m ofan við suðausturhorn kirkjugarðs var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsið hefur verið á mörkum vegaslóða sem liggur upp að hest- og fjárhúsahverfi og grasbletti ofan við. Húsið hefur verið nálægt þar sem nú er heimreið að íbúðarhúsi sem stendur beint ofan við kirkjugarðinn.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:004 heimild um útihús

66°02.957N 17°20.406V

Um 160 m sunnan (suðsuðaustan) við kirkjugarðinn var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Þar sem húsið stóð eru nú byggingar sjúkrahússins. Steinsteypar byggingar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:005 Höfði hús býli 66°02.910N 17°20.770V

"Héðinsbraut 11. Íbúðarhús, timbur, ein hæð. Byggt í "móabletti". Byggingarár talið 1895...Húsið var nefnt Höfði og fylgdi því túnlóð til ræktunar tímabundin. Hjónin Margrét Ásmundsdóttir og Benedikt Björnsson, skólastjóri, áttu Höfða um skeið og bjuggu þar frá 1919-1926. Þau stækkuðu húsið og endurbættu."SH I

Býlið Höfði er merkt inn á túnakort frá 1919. Það stendur enn að Héðinsbraut 11. Húsið hefur þó verið stækkað í mörgum áföngum og endurgert. Húsið stendur nokkuð frá Héðinsbraut, á baklóð. Húsið stendur enn, að nokkru uppgert. Það er efst í brekku, nokkuð frá götunni.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 117 og Túnakort 1919

SP-313:006 heimild um útihús 66°02.904N 17°20.759V

Um 10 m sunnan við Höfða (005) var áður fjárhús samkvæmt túnakorti frá 1919. Fjárhúsið hefur staðið á lóðarmörkum Höfða og næsta húss norðan við (sem er nr. 009). Þar sem fjárhúsið hefur staðið er nú baklóð milli húsa.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:007 Ólafsbær heimild um býli 66°02.866N 17°20.752V

"Höfðavegur 5... [heimild um] bæjarkofa sem á lóðinni stóð, Ólafsbæ..."SH I. "Höfðavegur 5. Íbúðarhús, timbur, tvær hæðir (fyrir Hliðskjálfi). Byggingarár talið 1906. Byggiendur voru hjónin Helga Ísaksdóttir og Vilhjálmur Guðmundsson, kaupmaður. Munu þau hafa keypt bæjarkofa, sem á lóðinni stóð, Ólafsbæ, en bjuggu þar aldrei..."SH I

Svo virðist sem Ólafsbær hafi staðið þar sem Höfðavegur 5 er nú, en húsið hafi vikið fyrir þeirri byggingu árið 1906. Bárújárnsklætt timburhús sem byggt var 1906 stendur á þessum stað.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmdar

Heimildir: SH I, 119 og Túnakort 1919.

SP-313:008 Móberg hús bústaður 66°02.853N 17°20.732V

"Íbúðarhús, timbur, hæð og ris. Byggt "sunnan og vestan" á Beinabakka. Byggingarár talið 1903." SHI, 119.

Móberg er merkt inn á túnakort frá 1919 og stendur enn. Þar heitir nú Höfðavegur 5a. Húsið stendur sunnan í brekku en sunnan við hana liggur vegur að norðurhöfn Húsavíkur. Íbúðarhús með kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919 og SHI, 119

SP-313:009 Hallandi hús bústaður 66°02.859N 17°20.759V

Hallandi er merktur inn á túnakort frá 1919, húsið stendur enn. "Höfðavegur 5B. Íbúðarhús, timbur, tvær hæðir (nefnt Hallandi)."SH I. Húsið var byggt 1909. Það stendur á bakkabrún, bak við Höfðaveg 5. "Hús þetta byggði Vilhjálmur Guðmundsson árið 1909, vestan í Beinabakkanum, vestur af Hliðskjálfi. Gengið var inn á loft af hlaði á bakkabrún, en á neðri hæð voru dyr á suðurstafni, er vissu að umferðarsneiðingi [144] hjá Móbergi upp úr fjörunni. Húsið var grafið á stall inn í bakkann. Bakkamegin var hliðin tengd við bergið, en að vestan var undirstaðan styrkt með því að hlaða úr grjóti skávegg niður á fasta undirstöðu í bakkarótunum. Þessi hleðsla var fallett mannvirki, sem enn lofar meistara sinn. Hleðslustjóri var Jón Snorri Jónsson...Hús þetta mun Vilhjálmur Guðmundsson hafa hugsað sér aðallega í þágu verslunar og útgerðar, er hann hafði hug á að reka. Á neðri hæð var hátt undir loft, en lítið um skilveggi...Innréttað var á loftinu til íbúðar."SH I

Heimildir: SH I, 119-120 og túnakort 1919

SP-313:010 Höfðabrekka heimild um býli 66°02.932N 17°20.896V

Höfðabrekka er merkt inn á túnakort frá 1919. "Höfðabrekka 9...Þarna nálægt stóð áður bærinn Höfðabrekka."SH I. "Byggingarár talið 1902...Samkvæmt lóðarsamningi fengu bæirnir Höfðabrekka og Garður til umráða næstu 50 ár "móablett í kring um sig" "að stærð nálægt 4 dagsláttum" gegn 12 kr. árgjaldi. Aukaskilyrði voru: "1. Að slétta og girða blettinn og halda honum vel við. 2. Að endurreisa ekki úr torfi."SH I. Þar sem bærinn Höfðabrekka stóð áður er nú steinsteypit íbúðarhús með kjallara og

bakgarði

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 108 og Túnakort 1919

SP-313:011 *Garður* heimild um býli 66°02.954N 17°20.940V

Bærinn Garður er merktur inn á túnakort frá 1919. "Laugarbrekka 10...Þarna rétt hjá stóð bærinn Garður."SH I.

"Bærinn Garður var 1902, venjulegur torfbær með innanþiljum...Samkvæmt lóðarsamningi fengu bæirnir Höfðabrekka og Garður til umráða næstu 50 ár "móablett í kring um sig" "að stærð nálægt 4 dagsláttum" gegn 12 kr. árgjaldi. Aukaskilyrði voru: "1. Að slétta og girða blettinn og halda honum vel við. 2. Að endurreisa ekki úr torfi"SH I Þar sem Garður var áður (í nágrenni) er nú steinsteypt íbúðarhús með kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 108-109 og Túnakort 1919

SP-313:012 *Traðargerði* heimild um býli 66°03.170N 17°20.363V

Traðargerði er merkt inn á túnakort frá 1919. "Traðargerði...stóð á hjallanum utan og ofan við Hvol."SH "...gott timburhús [byggt] 1904. Traðargerði var fallett bæjarstæði og ekki meiri útsýn frá öðru húsi í þorpinu...Var aflagt 1974."SH I.

Um 230 m norðaustan við norðausturhorn kirkjugarðsins var Traðargerði áður. Bærinn var á svipuðum slóðum og hesthús eru nú. Húsið var ofan við þar sem nú eru austustu hesthúsin. Engin merki sjást um húsið en garðlag austan við má enn greina. Svæðið er nú hesthúsahverfi og hefur því alveg verið umturnað. Í austurjaðri þessi má sjá garðlag sem liggur NNA-SSV. Garðlagið er um 65 m að lengd. Það er grasi gróið en 0,8 m á hæð. Það er 1,2 m á breidd en mjókkar upp það virðist einnig hafa verið nokkru vestar en er nú ógreinilegra þar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 130; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, VIII og Túnakort 1919

SP-313:013 heimild um útihús 66°33.102N 17°20.601V

140 m norður af kirkjugarði 002 (í sömu stefnu og garðurinn) er merkt útihús inn á túnakort frá 1919. Húsið mun hafa staðið þar sem nú er tjaldstæði. Útihúsið hefur staðið þar sem efsti hluti tjaldstæðisins er.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-313:014 heimild um útihús 66°02.601N 17°19.965V

Tæpum 30 m austan við Túnsberg 034 var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Fjárhús stóð á þessum stað en þar sem það stóð er nú sléttuð grasflöt í skrudgarði Húsvíkinga. Göngustígur liggur að ánni á svipuðum stað og húsið hefur staðið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:015 heimild um útihús 66°02.865N 17°20.632V

Um 60 m norðaustur við Naust (Garðarsbraut 2) 314:001 var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Útihúsið hefur staðið nálega þar sem söluskáli Esso er nú (aðeins sunnar). Þar sem útihúsið var eru nú bensíndælur og söluskáli.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:016 *Prestsholt* heimild um býli 66°02.864N 17°20.485V

Prestsholt er merkt inn á túnakort frá 1919. "Vallholtsvegur 9...Byggt þar sem áður stóð bærinn Prestsholt, enda húsið nefnt Prestsholt."SH I. Þar sem Prestsholtsbærinn stóð áður er nú steinsteypt íbúðarhús með kjallara, byggt árið 1927. Gamli bærinn stóð þó vestar en íbúðarhúsið gerir nú, fjær Vallholtsgötunni. Steinsteypt íbúðarhús og bakgarður.

1912: "Eignir hins gamla Húsavíkurhrepps eru þessar: Bæjarhúskofar í Prestsholti upphaflega metið á kr. 54.00...Ekki eru tiltækar upplýsingar um hvenær bærinn "Gamla" Prestsholt var byggður og af hverjum. Af búendum þar framan af fara ekki miklar sögur."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 91, 123 og Túnakort 1919

SP-313:017 *Vallholt* hús býli 66°02.870N 17°20.442V

Vallholt er merkt inn á túnakort frá 1919. "Vallholtsvegur 11. Íbúðarhús úr timbri, kjallari, hæð, rishæð, járnklætt að miklu leyti."SH I. "Byggingarár talin 1902-1903. Byggt í túni. Túnlóð, svonefnt Vallholtstún hafði umsamist 1900. Húsið hét Vallholt....Auk þess að þetta hús rúmar margt fólk til íbúðar, hefir þar margvísleg starfsemi átt sér stað. María Guðmundsdóttir rak þar sjúkraskýli um allan skeið...Þar setti Grímur Bjarnason, sonur Maríu, á laggir brauðgerð um tíma...Mikið töðufall var löngum í Vallholti og mjólkurframleiðsla - og mjólkursala, er kom sér vel fyrir þorpsbúa. Hænsnabú rak Pétur Sigfússon og fjölskylda hans til gagnsemdar fyrir þorpið um leið og heimilið."SH I. Vallholt stendur enn, nýuppgert timburhús.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 123-124 og Túnakort 1919

SP-313:018 heimild um fjárhús

66°02.866N 17°20.446V

"Vallholtsvegur 11."SH I. Fjárhús og hlaða voru, samkvæmt túnakorti frá 1919, 5-10 m austan við Vallholtsbýlið en ekki sjást lengur leifar þeirra. Sléttaður bakgarður og raðhúsibúðir fyrir aldraða eru í nágrenninu. "Fjárhús og hlaða hjá Vallholti. Gamlar byggingar úr steini, timbri og járn."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 124 og Túnakort frá 1919

SP-313:019 heimild um útihús

66°02.788N 17.20.390V

Inn á túnakort frá 1919 eru merkt þrjú útihús nálægt Keldu 132, þar sem nú er steinsteyppt bygging, Héraðsnefnd Þingeyinga og fleiri stofnanir. Þetta hús stóð nyrst, 5-10 m norðan við 023. Steinsteyppt hús með kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:020 Auðbrekka heimild um býli

66°02.996N 17°20.378V

Bærinn Auðbrekka er merktur inn á túnakort frá 1919. Auðbrekku- eða Brekkubær stóð nálægt því þar sem nú stendur steinsteyppt íbúðarhús á tveimur hæðum. Húsið var byggt 1949 á svipuðum stað og eldri torfbærinn stóð.

"...hjónin María Indriðadóttir og Óli Jónatansson byggðu samkvæmt samningi við prestinn í Húsavík árið 1905. Bærinn var byggður úr torfi og timbri. Rúmlega 2 1/2 vallardagsláttu fylgdi úr landi prestsetursins. Þessi hjón voru fátæk, áttu margt barna og hrökkluðust frá þessum bæ sínum eftir 5 ára dvöl þar. Reyndar mun Óli hafa kallað bæinn Brekku og undir því nafni mun hann hafa gengið þangað til 1915, að þangað fluttist Baldvin Jónatansson skáld, bróðir Óla...Nefndi hann bæinn Auðbrekku eftir frændsetri sínu í Hörgárdal, enda skáldlegra nafn. Dyttuði Baldvin talsvert að bænum, því hann hafði dálítill fjárráð, þegar hann kom, og kona hans [Elenóra Símonardóttir] var dugleg og vann úti. Dvöldust þau Baldvin og Elenóra í Auðbrekku til 1932. Bærinn var hafður til íbúðar allengi eftir þetta, en var síðast peningshús."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 132 og Túnakort 1919

SP-313:021 heimild um útihús

66°02.974N 17°20.268V

60-70 m suðaustan við Auðbrekku 020 var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Steinsteyppt íbúðarhús stendur nú á svipuðum slóðum og Auðbrekkubærinn var. 60-70 sunnan við hann er þúst þar sem útihúsið var. Sunnan við Auðbrekku, þar sem útihúsið stóð áður, er nú hafin skógrækt sem verður þéttari eftir því sem sunnar dregur. Húsið hefur staðið í grasi gróinni brekku á móts vestri. Hæð eða þúst er á svipuðum slóðum og útihúsið hefur staðið. 10 m ofan við þústina sjást garðsleifar 157.

Hættumat: hætta, vegna skógræktar

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:022 heimild um útihús

66°02.683N 17°20.430V

110 m norðnorðvestan við Læknishúsið 025 (sem enn stendur) er merkt útihús inn á túnakort frá 1919. Útihúsið hefur staðið þar sem Garðarsbraut er nú, nálægt samkomuhúsi Húsavíkinga. Þar sem húsið stóð er nú malbikuð gata og bílplan.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:023 heimild um útihús

66°02.782N 17.20.388V

Inn á túnakort frá 1919 eru merkt þrjú útihús nálægt Keldu 132, þar sem nú er steinsteyppt bygging, Héraðsnefnd Þingeyinga og fleiri stofnanir. Þetta hús var á milli 019 og 024. Steinsteyppt hús með

kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:024 heimild um útihús

66°02.776N 17°20.384V

Inn á túnakort frá 1919 eru merkt þrjú útihús nálægt Keldu 132, þar sem nú er steinsteypt bygging, Héraðsnefnd Þingeyinga og fleiri stofnanir. Umrætt hús stóð syðst, fast sunnan við 023. Steinsteypt hús með kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:025 Písa hús býli

66°02.715N 17°20.289V

Bærinn Písa var merktur inn á túnakort frá 1919. "Skólastígur 7." SH I. Húsið stendur enn. Það er nú múrað með garði umhverfis. Það var síðar nefnt Borgarhóll eftir bænum sem stóð norðaustar 028. Íbúðarhúsið stendur enn.

Árið 1866 byggði Jón Sigurðsson (Johnsen), fyrsti búsetti lækinnirinn í Húsavík, timburhús það á Borgarhóli, er enn stendur." LÞ I. "Húsið nr. 7 við Skólastíg byggðu að stofni til Jón Sigurðsson, lækinnir, og kona hans Guðrún B. Gísladóttir. Byggingarár er talið 1885...Margir hafa búið í þessu húsi. Það hefur verið hækkað og lengt og múrað að utan, innréttingum breytt. Fyrst var það kallað Læknishús (1885-1890); næst heitir það í íbúatali Grímshús (1890); 1892 hefir það hlotið nafnið Písa, af því að það virtist hallast nokkuð eins og vitað var um frægan turn á Ítalíu. Árið 1905 hefir það með vissu hlotið nafnið Borgarhóll, eftir gamla bænum [163]." SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 142; LÞ I, 361 og Túnakort 1919

SP-313:026 heimild um útihús

66°02.738N 17°20.325V

50 m norðnorðaustan við Læknishúsið 025 sem enn stendur var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Útihúsið hefur staðið nálægt gatnamótum Miðgarðs og götu (ómerkt) sem liggur milli Stóra- og Miðgarðs í boga. Það hefur verið á svipuðum slóðum og hornhús á þessum slóðum, númer 3. Þar sem útihúsið stóð er nú íbúðarhús og bílaplan fyrir framan það.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:027 heimild um útihús

66°02.739N 17°20.219V

70 m suðaustan við Læknishúsið 025 sem enn stendur var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsið var á svipuðum stað og Barnaskólahús er nú, líklega þar sem port er bak við húsið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:028 Borgarhóll heimild um býli

66°02.718N 17°20.268V

Bærinn Borgarhóll er merktur inn á túnakort frá 1919. "Skólastígur 7. Þetta hús hét lengi Borgarhóll, eftir bæ sem stóð lítið eitt sunnar." SH I. "Sá bær var byggður fyrir 1870 og stóð þar, sem nú er barnaskóli Húsavíkur." LÞ I. "Getgátur eru til um að Garðar Svavarsson hafi reist vetursetuhús sín að Borgarhóli. Eru þær getgátur ekki byggðar á sannindamerkjum, svo vitað sé, heldur líkum. Landslag - dálítil hæð - mælir með því og ýmisleg aðstaða, svo sem öruggt vatnsból í Búðará. Þegar Húsavík fór að byggjast, hefir án efa þessi "hóll" fljótlega verið valinn sem bæjarstæði. Víkur hér fyrst að "gamla" Borgarhóli, bæ sem stóð fram yfir aldamót á þeim stað sem barnaskólahúsið var reist árið 1908... Þar var [árið 1883] annar snotrasti torfbærinn, sem til var í þorpinu og stóð í miðju girtu túni. Engin þúfa hafði þar enn verið sködduð." SH I. 20-30 m suðaustan við Læknishúsið 025 sem enn stendur nálægt Barnaskólanum á Húsavík var bærinn Borgarhóll. Borgarhóll var þar sem nú er plan framan við barnaskólann. Eftir að bærinn var rifinn færðist heitið Borgarhóll yfir á Læknabústaðinn.

Heimildir: SH I, 141-142; LÞ I, 361 og Túnakort 1919

SP-313:029 Grundarhóll býlistóft 66°02.716N 17°19.826V

Um 350 m suðaustan við Læknishúsið 025 sem enn stendur var býli samkvæmt túnakorti frá 1919. Enn sjást merki um hvar bærinn hefur staðið. Hann hefur verið um 30 m neðan við veg sem liggur að Strandbergi og um 100 m sunnan við skíðaskúr sem er neðst á skíðasvæði Húsvíkinga. Leifarnar eru í grasi gróinni óræktarbrekku sem hallar lítilllega til vesturs.

Bæjarleifarnar eru sambland af torfi, grjóti og steypu. Um er að ræða ferhyrnda tóft sem er u.þ.b. 14 X 9 m að stærð. Við norðvesturhorn bæjarins er önnur tóft minni eða 5 X 4 m að stærð.

Leifarnar eru á kafi í gróðri (og snjór var yfir þeim þegar skrásetjari skoðaði þær) og því var op ekki greinilegt og erfitt að segja til um nákvæmt lag.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:030 heimild um útihús

66°02.710N 17°19.813V

Um 10 m sunnan við 029 var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Það hefur verið 20-30 m neðan við veg.

Útihúsið hefur staðið í grasi gróinni óræktarbrekku sem hallar lítillega til vesturs.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:031 Ásgarður heimild um býli

66°02.580N 17°19.596V

Býlið Ásgarður er merkt inn á túnakort frá 1919. "Ásgarðsvegur 47, efsta hús norðan vegarins; áður Ásgarður."SH I. "Hér reistu hús 1902 hjónin Sigríður Tómasdóttir og Jón Snorri Jónsson, talinn þurrabúðarmaður. Aðalhúsið tvílyft..." Nú stendur steinsteypt íbúðarhús með kjallara á þessum stað. Húsið stendur á hæð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 171 og Túnakort 1919

SP-313:032 Gröf heimild um býli

66°02.705N 17°20.147V

Gröf er merkt inn á túnakort frá 1919. "Um svæðið austantil á lóðamörkum Skólagarðs nr. 10 og 12."SH I. Gröf mun hafa verið þar sem nú eru lóðamörk Skólagarðs 10 og 12. Einungis eru um 15-20 m á milli húsanna. Nú er samfelld grasflöt milli húsanna, trjáreitir er á merkjum. "Árið 1901 var þarna byggt býlið Gröf. Byggjendur þess voru hjónin Hólmfríður Þorgrímsdóttir frá Nesi og Einar Jónsson frá Breiðuvík; bjuggu þar lengi. Þar var Theódór Friðriksson, rithöfundur, og hans fólk í allmörg ár, svo sem greinir frá í bók hans "Í verum"...Bæirnir Gröf (stundum nefndur Grafir) og Grafarbakki munu hafa dregið nöfn sín af nálægð mógrafreitsins. Bæir þessir eru nú allir horfnir."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 167, 168 og Túnakort 1919

SP-313:033 heimild um býli

66°02.648N 17°20.232V

Um 80 m suðvestan við 032 (Grafir) er merkt býli inn á túnakort frá 1919. Býlið hefur staðið nálægt gatnamótum Skólagarðs og Ásgarðsvegar. Þar sem Ásgarðsvegur 11 er nú. Steinsteypt íbúðarhús með lóð umhverfis.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:034 Foss heimild um býli

66°02.541N 17°19.827V

Bærinn Foss er merktur inn á túnakort frá 1919. Hann var um 30 m neðan við Fossberg 036 þar sem lítill foss er á Búðaránni. Grösugur árbakki, en ekki sjást merki um húsið. "Litlu ofar við [Búðar]ána en Fossberg er stóð Foss sem Kristbjörg Sigurðardóttir og Jón Ármann Árnason múrari og smiður reistu 1896...Jón Ármann var mikill smiður og fjölhæfur; hann hafði vatnshjól [035] í ánni til að drífa smíðavélar sínar. Sonur hans Árni vélvirki keypti húsið upp úr 1920 og hafði litla rafstöð [035] við ána. Foss var rifinn um 1970."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919 og SHI, 172

SP-313:035 rafstöð heimild um 66°02.542N 17°19.828V

Foss var um 30 m neðan við Grund 036 þar sem lítill foss er á Búðaránni. Við Foss var rafstöð sem merkt er inn á túnakort frá 1919. Grösugur árbakki, en ekki sjást merki um húsið.

Vatnshjól: "...sem Kristbjörg Sigurðardóttir og Jón Ármann Árnason múrari og smiður reistu 1896...Jón Ármann var mikill smiður og fjölhæfur; hann hafði vatnshjól í ánni til að drífa smíðavélar sínar."SH I Rafstöð: "...sem Kristbjörg Sigurðardóttir og Jón Ármann Árnason múrari og smiður reistu 1896...Sonur hans Árni vélvirki keypti húsið upp úr 1920 og hafði litla rafstöð við ána."SH I

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:036 Grund heimild um býli

66°02.595N 17°19.124V

Bærinn Grund er merktur inn á túnakort frá 1919. "Grund, torfbær, í valllendismó, norðan við Búðará,

neðan við þar sem Fossberg stendur nú."SH I. "Byggingarár talið 1897. Byggjendur þess voru hjónin Jóhanna Elíasdóttir og Jóhannes Jóhannesson komin nokkrum árum áður búferlum frá Flatey á Skjálfanda...Ekki mun Jóhannes skipstjóri og hans fólk hafa átt heima á Grund nema 2-3 ár...Engin virðist hafa átt þar heima eftir 1932. Grund endaði sína sögu sem peningshús og heygemysla - og er fyrir nokkru horfin með öllu."SH I Grundarbærinn var 60-70 m austan við Ásgarðsveg 26 (Túnsberg). Nú er skrudgarður Húsvíkinga á þessum stað. Þar sem býlið stóð er sléttuð grasflöt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 172 og Túnakort 1919

SB-313:037 Túnsberg hús bústaður 66°02.610N 17°20.003V

"Ásgarðsvegur 26. Íbúðarhús, ein hæð og loft, timbur. Byggingarár talið 1902. Byggjendur hjónin Anna Árnadóttir og Karl Einarsson útgerðarmaður og hjónin Kristín Jónsdóttir og Steingrímur Hallgrímsson...Húsið var nefnt Túnsberg."SH I Bærinn Túnsberg er merktur inn á túnakort frá 1919. Túnsberg stendur enn og er nú Ásgarðsvegur 26. Þetta er timburhús með steinsteypum grunni og kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 171 og túnakort

SB-313:038 Árbakki heimild um býli 66°02.643N 17°20.227V

"Þarna stóð áður bærinn Árbakki, sem Flóvent Sigurðsson...kom sér upp 1883. Sá bær mun hafa verið síðastur notaður til ábúðar 1923."SH I

Bærinn Árbakki er merktur inn á túnakort frá 1919. Þar sem Árbakki var áður er nú steinsteyppt íbúðarhús með kjallara, byggt 1932. Þar er Ásgarðsvegur 10 nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 169 og Túnakort 1919

SB-313:039 Haganes hús býli 66°02.649N 17°20.273V

Býlið Haganes, sem merkt er inn á túnakort frá 1919, stendur enn. Húsið er nú Ásgarðsvegur 4. Það var byggt 1907. Steinsteyppt íbúðarhús með kjallara á bakka Búðarár. Fast sunnan við Ásgarðsveg.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:040 heimild um útihús 66°02.638N 17°20.187V

70-80 m suðaustan við Haganes 039 (Ásgarðsveg 4) var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Þarna var fjárhús og hefur það staðið þar sem Ásgarðsvegur 14 er nú. Steinsteyppt íbúðarhús er nú þar sem útihúsið var.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:041 tóft 66°02.432N 17°19.845V

50-60 m utan við 315-014 er tóft. Hún er um 70 m norðaustan við Skógargerði (315-001). Á svipuðum stað er merkt býli inn á túnakort frá 1919. Í grösugri brekku, nokkur skógrækt er í kring. Tóftin líkist ekki býli en minnir helst á fjárhús. Hún er 8 X 8 m að stærð, tvískipt og er opin til vesturs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:042 Jaðarslóð 66°02.778N 17°20.631V

Ísgeymsla á Jaðarslóð [146]: "Jakob Hálfðánarsson hafði eftir fundinn á Grenjaðarstöðum haustið 1881 farið til prestsins í Húsavík...og fengið á leigu hjá honum lóð sunnan Naustalóðar. Var sú lóð síðar kölluð Jaðarslóð...Á lóð þeirri, er Jakob fékk til umráða, höfðu enskir laxkaupmenn á síðustu undanförunum árum fengið að hafa aðstöðu. Höfðu þeir reist timburskúr... Sömuleiðis höfðu þeir látið gera inn í bakkann gryfju til ísgeymslu. (Jakob kallar þetta "ískjallara" í minningum sínum). Nú voru þeir [Englendingarnir] horfnir frá og höfðu látið Sigurjón á Laxamýri hafa þessar "fasteignir", sem hann seldi nú Jakobi fyrir 50 kr....Ískjallarinn, sem hafði verið undir þaki, var þaklaus, þegar Jakob fékk hann. En til að gera skýlt þar þungavörum, er Jakob átti von á fyrir félagið, fékk hann sér segldúka, er hann strengdi sem þak yfir gryfju þessa. Skúrinn klæddi hann segldúkum og gerði tjaldgöng milli ískjallarans og skúrsins til umferðar."SH I. Íshús var sunnan við Hótel Húsavík sem áður stóð nokkru sunnan við Pakkhúsið, þar sem nú er bílastæði. Íshúsið var í brekkunni sunnan við Hótelinu þar sem nú er útsýnispallur.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 121, 283

SP-313:043 *Einokunarhúsin* heimild um 66°02.688N 17°20.518V

"Einokunarhúsin stóðu niður við sjávarbakka, á nyrðri gilsbakka Búðarár."LP "Þau voru vegglag með háu, bröttu þaki, traustbyggð, svarttjörguð og ófúin þegar þau brunnu 1902."LP I.. Einokunarhúsin stóðu á norðurbakka Bakkár, nálægt sjávarmáli. Neðst á bakkanum er nú Mararvegur en en vestan við hann tekur við brekka niður að sjó. Austar er plan með timburhúsum. Þar stendur nú timburhús á einni hæð (Öryggi-rafmagnsverslun).

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: LP I, 354

SP-313:044 *hús óþekkt*

66°02.447N 17°19.862V

20-30 m utan og neðan við 041, fast ofan við slóðann sem liggur að Skógargerði (315-001) er torfkofi, byggður inn í brekkuna. Hann er um 40 m ofan við Skógargerðislæk, í þýfðum haga. Kofinn er nú hrinn saman að nokkru leyti og erfitt er að greina stærð þar sem hann er einnig byggður inn í brekkuna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

SP-313:045 *Áræði* heimild um býli

66°02.525N 17°19.969V

"Tunga...Þarna var áður bærinn Áræði sem hjónin Sigurbjörg Davíðsdóttir og Jakob Guðmundsson eru talin hafa byggt 1889. Jóhannes Guðjónsson, sonur Sigurbjargar af fyrri hjónabandi gerir lóðarsamning við prestinn 1902. Árið 1908 flytjast þangað hjónin Baldína Hallgrímsdóttir og Jósep Kristjánsson...og áttu þar heima langa ævi. Breytti Jósep strax nafni bæjarins úr Áræði í Tungu, enda mun hið fyrri hafa verið frá gárungum runnið, sem gerðu sér dælt við Kobba Guðmundsson...Furðumargt fólk rúmaði Tungubærinn á stundum..."SH I

Tunga stendur enn, en upphaflega var torfbygging á þessum stað. Árið 1930 var það hús sem nú stendur byggt. Bærinn var merktur inn á túnakort frá 1919 og hann var um 60 m neðan (norðan) við þar sem Holt var (046). Á túnakortinu er bærinn þó sýndur of austarlega. Nú timburhús á einni hæð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 175 og Túnakort frá 1919

SP-313:046 *Holt* heimild um býli

66°02.485N 17°19.945V

Býlið Holt er merkt inn á túnakort frá 1919. Um 80 m norðan við Helgugerði (047) var áður bærinn Holt. Hann var um 60 m ofan við Tungu. Bærinn er nú horfinn en þar sem hann stóð er hæð á kafi í illgresi. Hún er rétt vestan við Skógargerðisá.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:047 *Helgugerði* heimild um býli

66°02.458N 17°19.854V

Helgugerði er merkt inn á túnakort frá 1919. "Sunnar og ofar [en Vilpa, sem var upp með Búðará að vestan] stóð Skógargerði og Helgugerði í vestur frá því." segir í örnefnaskrá. 1912: "Eignir hins gamla Húsavíkurhrepps eru þessar: "Bæjarhúskofar í Helgugerði upphaflega metið á kr. 77.39..."SH I

Nálægt Holtsvegi, á grasi grónu svæði milli götunnar og lækjarsprænu austan við. Ekki sjást nú lengur merki um býlið en greinilega sést hvar það hefur staðið því þar eru grasi grónar hæðir.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 3; SH I, 91

SP-313:048 *Nýibær* heimild um býli

66°02.520N 17°19.831V

Býlið Nýibær er merktur inn á túnakort frá 1919. "Litlu ofar með ánni [en Kvíabekkur 078] stóð Nýibær..."SH I. "...hér mun að líkindum fyrst hafa verið byggt 1888. Hallur og Stefán Bjarnasynir endurbyggðu 1919."SH I Nýibær var 160 m suðvestan (ofan) við Kvíabekk 078 og 20-30 m sunnan við Búðará. Bærinn hefur verið nálægt litlum fossi í ánni og nálega til móts við Fossbæ 034. Grasi vaxinn slakki að á. Nokkur órækt er á þessum stað og hefur trjám verið plantað þarna. Suðurendi hefur verið inn í brekkuna, Dældin þar sem bærinn hefur staðið er um 18 X 7 m að stærð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 179 og Túnakort frá 1919

SP-313:049 heimild um útihús

66°02.520N 17°19.901V

30 m norðvestan við Nýjabæ (048) var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsið hefur verið nálægt Skógargerðislæk. Þar er nú grasflöt og engar leifar hússins merkjanlegar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:050 heimild um býli 66°02.321N 17°20.317V
Samkvæmt túnakorti frá 1919 var býli með þremur útihúsum nálega þar sem Stórhóll er nú. Samkvæmt túnakortinu mun býlið hafa staðið í námunda við þar sem Stórhólsvegur 6 er nú. Íbúðarhverfi. Steypt íbúðarhús á einni hæð og umhverfis er sléttuð lóð. Marteinn Steingrímsson mundi ekki eftir býli á þessum stað.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:051 heimild um útihús 66°02.318N 17°20.354V
45 m vestar (og aðeins sunnar) en 050 var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Engin ummerki sjást lengur um útihúsið en það hefur verið nálega þar sem nú er raðhúslengja (Stórhólsvegur 41).

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:052 heimild um útihús 66°02.339N 17°20.279V
Tæpum 50 m norðan við 050 var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsið var nálega í norðurjaðri einbýlishúss að Stórhóltsvegi 8. Engar leifar sjást nú um húsið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:053 heimild um útihús 66°02.358N 17°20.298V
Um 45 m norðvestan við 052 var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsið hefur verið um 50 m suðaustan við kálgarð (151). Útihúsið var nálega þar sem húshorn Stórhóls 69 er nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:054 heimild um útihús 66°02.397N 17°20.514V
Útihús var samkvæmt túnakorti frá 1919, 160-170 m sunnan við Uppsali B 071. Útihúsið var sunnan við það útihús sem nú stendur við Garðarsbraut 63 (Hjarðarholt). Það hefur verið 10-20 m sunnan við 055. Þar sem húsið stóð er nú hæð í sléttaðri grasflöt. Í hæðinni er dæld sem er um 18 X 7 m. Önnur ummerki sjást ekki um húsið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:055 heimild um útihús 66°02.407N 17°20.520V
Um 10 norðan við 054 var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Útihúsið stóð rétt sunnan við þar sem íbúðarhúsið Hjarðarholt (Garðarsbraut 63) stendur nú. Sunnan við íbúðarhúsið tekur við lóð en fast sunnan hennar runnabeð og grasflöt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:056 heimild um útihús 66°02.643N 17°20.369V
Um 15 m vestan við Hruna (057) var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsið var sunnan við Árgötu austarlega. Þar sem útihúsið stóð er nú steinsteypt þjónustubygging.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:057 *Hruni* heimild um býli 66°02.647N 17°20.362V
Býlið Hruni er merkt inn á túnakort frá 1919. Það var á horni Garðarsbrautar og Árgötu. Þar sem bærinn stóð er nú steinsteypt íbúðarhúsnæði og bílastæði norðan við.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:058 *Braut* heimild um býli 66°02.572N 17°20.407V
Býlið Braut er merkt inn á túnakort frá 1919. Nú stendur steinsteypt íbúðarhús með kjallara, Garðarsbraut 34, þar sem Braut stóð áður. Síðar var byggt húsið Sunnuhvoll á þessum stað. Steinsteypt íbúðarhús með kjallara, merkt Svalbarði. "Nefnt Braut - vafalaust kennt við götuna suður úr þorpinu.

Braut er gamalt bæjarheiti, fyrst nefnt í manntali 1858. Þar búa þá hjónin Björg Grímsdóttir og Guðni Sigurðsson, járnsmiður, og mun hafa byggt bæ þennan, sem var að því er Sigtryggur Sigtryggsson segir í æviminningum sínum byggður "nokkuð af timbri", -"í langhússtíl með útútskotum." Telur hann að þetta hús hafið eyðilagst í jarðskjálftunum 1871-71....Þessi Braut stóð þar sem seinna var Sunnuhvoll sá sem brann 1914."SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 151, 161 og túnakort

SB-313:059 Vellir hús bústaður 66°02.573N 17°20.501V
Inn á túnakort frá 1919 er merkt býlið Vellir. Það stendur enn og er nú Túngata 14. Steinsteyp
íbúðarhús með kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:060 heimild um óþekkt 66°04.262N 17°33.963V
Inn á túnakort frá 1919 eru merktar rústir. Þær hafa verið skammt fyrir norðan (norðaustan) Mela, nálæga þar sem Garðarsbraut 36 stendur nú. Steinsteyp íbúðarhús á tveimur hæðum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:061 heimild um útihús 66°02.564N 17°20.467V
Útihús var um 30 m vestan við Mela (062) samkvæmt túnakorti frá 1919. Húsið stóð þar sem nú er malargata milli Túngötu 13 og 15.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:062 Melar heimild um býli 66°02.554N 17°20.416V
Býlið Melar er merkt inn á túnakort frá 1919. Það stóð þar sem nú er Garðarsbraut 38 (einbýlishús sem virðist nýlegt). "Íbúðarhús, timbur, hæð, kjallari. Byggingarár 1899."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 151 og Túnakort 1919

SB-313:063 Árholt hús býli 66°02.624N 17°20.290V
"Árholt er ef til vill rómantískasta hús á Húsavík, þegar á allt er litið. Byggjendur þess voru hjónin Anna Vigfúsdóttir...og Sigtryggur Sigtryggsson...Byggingarár talin 1889-1891. Árið 1891, fluttu hjónin í nýja húsið...Húsið var að ýmsu leyti enn í smíðum...Árholt er í aðalatriðum eins í dag og það var fyrir meir en þrem fjórðu aldar, auk viðbygginganna, sem eru smekklega gerðar í samræmi við húsið. Klemens Klemensson byggði við það 1912 þverhús...Árið 1957 byggði Jónas Egilsson fordyri og stuttu síðar bílskúr við norðurstafn, en þar var áður heyhlaða. Heyhlöðunni var breytt í þvottahús og búr undir sama þaki og bílskúrinn...Í elsta hlutanum er forstofa inn úr áðurnefndu fordyri. Úr forstofunni eru dyr í baðherbergi, eldhús og stofu. Stofan er lág til lofts, 2.10 m. Biti er um stofuna þvera. Tveir gluggar á hlið, snúa til suðvesturs. Hornskápur er höfuðprýði stofanna smíðaður af Birni Björnssyni snikkara. Herbergi er við hlið stofanna að stærð 3x1.3 m. Dyr eru úr stofunni í þverhús það er Klemens Klemensson byggði, en það hús er stofa 5.4x3.5 m. Á henni er einn níurúðu gluggi á stafni móti suðvestri. Við enda þessarar stofu er herbergi 3.5 x 3 m að stærð. Á því er einn gluggi til suðausturs. Úr eldhúsi, sem er á móti forstofu og baðherbergi eru göng í kjallara um hleraop í gólfi. Kjallarahola þessi var grafin 1950, þegar miðstöð var sett í húsið. Þar er miðstöðvarketill og kolageymsla. Úr eldhúsi er stigi upp á loft. Loftið er með hálfsmeters porti og að mestu undir súð. Járnpak er yfir. Á loftinu eru tvö herbergi, auk framlofts. Þetta loft er aðeins yfir gamla húsinu. Gluggar eru á stöfnum. Innangengt er úr eldhús í búr, en það er 2.5 x 2.5 m. Úr buri er gengt í þvottahús, stærð þess er 4 x 2.5 m. Á því eru útidyr og innangengt í bílskúr, sem er 6,5 x 3.5 m."SH I. Býlið Árholt er merkt inn á túnakort frá 1919. Árholt stendur enn á suðurbakka Búðarár, austan við Garðarsbraut þar sem nú er Árgata 4.

Timburhús á einni hæð á bakka Búðarár.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 147-148 og Túnakort 1919

SB-313:064 heimild um útihús 66°02.640N 17°20.292V
Fast norðan við Árholt (063), nær Búðaránni en býlið var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Nú er sléttur árbakki á þessum slóðum, að Búðará.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:065 heimild um útihús 66°02.627N 17°20.273V
Um 20 m austan við Árholt 063 (sem byggt var 1889-1891 og stendur enn) var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Þar sem útihúsið stóð er nú grasflöt sem nær að Búðará. Nálægt þessum stað er brú á ánni og göngustígur frá henni.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:066 *Vetrarbraut* heimild um bústað 66°02.676N 17°20.375V
"Nokkru framar en Garðarsbraut 21, við hina gömlu aðalgötu, stóð Vetrarbraut sem .hinn mikli framkvæmdamaður Steinólfur Geirdal reisti 1901. Margir bjuggu í Vetrarbraut, því að þar var leiguhúsnæði áratugum saman. Frá 1921 átti Kristinn Jónsson kaupmaður húsið og síðar erfingjar hans. Bærin keypti Vetrarbraut 1969 og var hún rifin."SH I

Býlið Vetrarbraut er merkt inn á túnakort frá 1919. Vetrarbraut stóð við Garðarsbraut, þar sem Ásgarðsvegur kemur á hana. Húsið var við Garðarsbraut, norðan Ásgarðsvegar, alveg upp við götuna. Þar sem húsið stóð er nú gangstétt fyrir framan neðstu hús við Ásgarðsveg. Húsið var nokkurn veginn til móts við bílastæði pósthússins.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 135 og Túnakort 1919

SP-313:067 *Halldórubær* heimild um býli 66°02.639N 17°20.513V
"Þarna stóð áður Halldórubær."SH I "Mararbraut 3."SH I. Þar sem Halldórubær stóð er nú steinsteyppt hús á tveimur hæðum.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 155 OG Túnakort 1919

SP-313:068 heimild um útihús 66°02.601N 17°20.342V
5-10 m fast norðan við Halldórubæ 067 var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Þar sem útihúsið stóð er nú baklóð Garðarsbrautar 35 a.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Túnakort 1919

SP-313:069 *Brautarholt* heimild um býli 66°02.558N 17°20.343V
Brautarholtsbærinn er merktur inn á túnakort frá 1919. Engin merki eru lengur sjáanleg um hann. Þar sem bærinn stóð er nú baklóð milli Garðarsbrautar 39 og Brávalla 1, þó nær því síðarnefnda. Baklóð er nú þar sem býlið stóð. "Íbúðarskýli. Hér var gamalt býli með þessu nafni. Það byggðu árið 1893 hjónin Jakobína Jónatansdóttir og Jón Jóhannesson og áttu þar lengi heima. Nú er þarna skýli, sem er leifar af gamla bænum. Var þetta hús endurbyggt árið 1893...Húsavíkurbær á skýlið."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 149 og Túnakort 1919

SP-313:070 *Syðstibær* heimild um býli 66°02.553N 17°20.395V
"Þarna stóð áður Syðstibær (fyrst kallaður stundum Brautarendi). Fyrstu íbúar hjónin Edilon Elíasson, þurraðarmaður og kona hans Lovísa Dencker. Byggingarár talið 1896."SH I
Syðstibær er merktur inn á túnakort frá 1919. Þar sem Syðstibær, eða Brautarendi eins og hann var einnig kallaður, stóð áður er nú Garðarsbraut 41, steinsteyppt fjölbýlishús.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 152 og Túnakort 1919.

SP-313:071 *Uppsali B* hús bústaður 66°02.518N 17°20.405V
"Íbúðarhús, timbur, hæð ris, kjallari. Byggingarár talið 1901."SH I. Býlið Uppsali B er merkt inn á túnakort frá 1919. Húsið stendur enn, er nú Garðarsbraut 45. Húsið er timburhús með kjallara, nýlega uppgert, með bakgarði umhverfis. Húsið er merkt með skilti þar sem byggingarár er sagt 1900.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 153

SP-313:072 heimild um útihús 66°02.523N 17°20.350V
30 m austan við Uppsali B 071 og örlítið norðar var útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Útihúsið

hefur verið nálega þar sem baklóð Uppsalavegs 1 er nú. Grasi gróin baklóð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:073 heimild um útihús

66°02.523N 17°20.325V

50 m austan við Uppsali B (071) stóð áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Útihúsið hefur verið um 20 m ofan við 072. Við norðausturhorn lóðarhorn húss við Uppsalaveg 3.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:074 heimild um útihús

66°02.507N 17°20.202V

Um 140 m austan við Uppsali B (071) og 80 m ofan (austan) við 073 var áður útihús samkvæmt túnakorti frá 1919. Útihúsið hefur staðið þar sem nú er bakgarður við efsta húsið í Uppsalavegi norðanverðum.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:075 heimild um útihús

66°02.608N 17°20.217V

Á bakka Búðarár, 70-80 m austan við Árholt (063) er merkt útihús inn á túnakort frá 1919. Útihúsið hefur staðið þar sem nú er skrudgarður, rétt sunnan við Búðará. Þar er nú sléttur grasflötur og göngustígur.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:076 fjárhústóft

66°02.592N 17°20.074V

Útihús er merkt inn á túnakort 1919 um 40 m neðan við Vilpu (316:001). Leifar þessa húss eru enn greinilegar í Skrudgarði Húsvíkinga. Fjárhúsið er enn greinilegt fast sunnan við Búðará. Húsið er í skrudgarðinum, umhverfis er grasflöt og tré. Sjálft fjárhúsið er 11 X 6 m að stærð. Op er sunnarlega á austurvegg tóftarinnar. Garði gengur frá norðurvegg tóftarinnar. 6,5 m austan við norðausturhorn fjárhússins er niðurgrafin og hlaðið U-laga hólfi, nýlegt. Það er 7 X 3 m að stærð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1919

SB-313:077 Árnes heimild um býli

66°02.536N 17°19.757V

"Enn ofar [en Foss 034] stóð fyrrum Árnes, gamalt býli. Þar bjó 1872 Einar Jónsson....Eins og fleiri hús á staðnum féll bærinn í jarðskjálftunum 1872..."SH I. "...hrundi bærinn yfir fólkið í jarðskjálftunum 1872, og bjargaðist það nauðuglega úr rústunum og flutti þá í Vilpu. Árnes var byggt upp aftur..."Lb I Árnes stoð á eins konar nesi sem Búðará myndar skammt ofan við Foss. Árnes var horfið fyrir 1919 en nú er á svipuðum stað og bærinn stóð braggabygging. Annars sléttuð grasflöt og skólagarðar norðan við.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 172; Lb I, 361-362

SB-313:078 Kvíabekkur hús býli

66°02.562N 17°20.006V

"Byggður upphaflega 1893 af hjónunum Baldínu Hallgrímsdóttur og Jósep Kristjánssyni...Nú eru þetta margviðhresstar bæjarleifar og viðbygging. Efnið er aðallega timbur."SH I

Býlið Kvíabekkur er merkt inn á túnakort frá 1919. Kvíabekkur stendur enn við Reykjaheiðarveg, til móts við hús númer 10. Húsið er timburhús og stendur enn. Húsið er í jaðri skrudgarðs.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 177 OG Túnakort 1919

SB-313:079 heimild um lendingu

66°02.845N 17°20.827V

"Heimræði er hjer, lending góð og skipsuppsátur [128], og mega gánga so mörg skip sem presturinn fær við komið. Inntökuskip hafa verið tvö í heimalendingunni og önnur tvö utar í Laugardalsfjöru..."JÁM XI

Lending hefur um langa hríð verið við Naustabæinn, nálægt því þar sem slippurinn er nú. Sjávarborð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: JÁM XI, 256

SÞ-313:080 gerði kálgarður
66°02.736N 17°19°644V

Í brekkunni ofan við veginn að Strandbergi er kálgarður. Það er um 130 m ofan við veg, á milli Grundarhóls 029 og Strandbergs. Gerðið er í grasi gróinni brekku sem hallar til suðvesturs. Norðan við gerðið er mikill lúpínu gróður en annars er grasi vaxið umhverfis. Nokkur skógrækt er á þessum slóðum. Gerðið er 26 X 14 m að stærð. Það er tvískipt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SÞ-313:081 Péturssel býlistóftir 66°02.079N 17°18.053V

"Petur Sel, þriðja eyðihjáleiga [hinar eru Þorvaldsstaðir SÞ-317 og Vilpa SÞ-316]. Bygð hjer um fyrir 50 árum á selstæði jarðarinnar við Botnsvatn, sem líklegt sýnist af garðalögum að sje fornt eyðiból...Aftur má hjer byggja með sama hætti, því það er til hlunninda þessari hjáleigu að hún brúkaði silúng<s>veiði í vatninu, samt hefur hún í eyði legið undi fjörutíu ár [frá um 1670]."JÁM XI.

"Péturssel var selstaða Húsavíkur uppi við Botnsvatn, á Pétursmó, skammt sunnan við Péturselsá, er rann úr Botnsvatni, en er nú aðeins þurr farvegur."NN

"Þar sér fyrir tunganarði og tóftum, þar var byggð öðru hverju fyrr á öldum. Með vissu var þar byggð skamma hríð á 17. öld, en fornir tunganarðar sjást frá eldri tíð. Sögn er um það að efnt væri til byggðar í Pétursseli snemma á 19. öld, en varð eigi af, því lestamenn, ráðríkir bændur sunnan úr sveitum, rifu niður veggina, svo eigi spillti byggðin hestahögum. Tættur hinna gömlu mannvirkja og garðar munu enn óskemmdir [1983]...Bæði þar og í Pétursseli var silungsveiði í vatninu aðalbjörgin."NN Á skilti við vatnið stendur: "Tvær þessara þyrpinga gætu verið af seljum eða litlum bæjum, 10 X 10 m og 10 X 13 m að flatarmáli, óreglulegar og skiptast í nokkur hólfr. Auk þess nokkrar aflangar tóftir og sporöskjulaga tóftir, m.a. ein um 20 m á lengd og 3-4 m á breidd skipt þvert í 3-4 hólfr, e.t.v. gömul rétt. Gamlar reiðgötur liggja í gegnum tóttarsvæðið og inn með vatninu. Suður við útrennsli Pétursselslækjar er ein sporöskjulaga tóft lynggróin og fornleg, rétt við bílveginn. Tunganarður sést sunnanvert við aðalrústasvæðið, en norðan virðist áin hafa verið notuð sem aðhald. "

Nyrsta tóftin er um 15-20 m sunnan við bílslóðann og 40-50 m sunnan við Botnsvatn. Á þessum stað eru þýfðir og lyngivaxnir móar eru umhverfis og vel hugsanlegt að eitthvað af tóftunum sé hlaupið í þúfur.

Á svæðinu er bogadreginn vallargarður, 250-300 m að lengd. Hann nær frá lækjarsprænu í vestri til suðausturs fram hjá aðal tóftaþyrpingunni en fjarar út nokkru austan við hana. Á svæðinu eru merkjanlegar 5 tóftir. Fjórar þeirra eru saman í hnappi milli vegslóða (sem liggur meðfram Botnsvatni) og vallargarðsins. Þrjár tóftanna skiptast í fjögur hólfr en sú fjórða er einföld. Tæpum 200 m austan við þyrpinguna er svo fjórða tóftin, einföld. Hún er þar sem vegslóðinn beygir til suðurs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM XI, 257; NN: "Eyðibýli við Botnsvatn", án bls.tals.; Ö-Húsavík og Bakkaland, 5 og HH, 142

SÞ-313:082 Andrésarkofi býlistóft 66°01.594N 17°15.958V

"Andrésarkofi nefndist tóft þar sem til skamms tíma var skíðaskálinn við Botnsvatn (suðaustur enda þess)."NN. "Þar bjó Andrés frá Hringveri, einsetukarl, fá ár um 1870 og vita menn eigi aðra byggð þar. Bæði þar og í Pétursseli var silungsveiði í vatninu aðalbjörgin."NN. "Andrésarkofi er tættur rétt vestan við samnefndan læk.", segir í örnefnaskrá.

Andrésarkofi er um 30 m ofan (suðaustan) við Botnsvatn og 10 m norðaustan við þar sem skíðaskálinn stóð. Tóftin er í brekku móts vestri. Hún er lyngivaxin. Beggja vegna við tóftina renna lækjarsprænur. Tóftin er nokkuð ógreinileg. Skilti er í henni miðri. Hún er 7 X 5 m að stærð og op er á austurhlið hennar. Tóftin er hrúin og gróin.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: NN: "Eyðibýli við Botnsvatn", án bls.tals.; Ö-Húsavík og Bakkaland, 7

SÞ-313:083 varða landamerki 66°00.668N 17°13.882V

"Merki milli Húsavíkur og Kaldbaks eru í mjög eyddum molabergskletti, er Svarthamar heitir og er rétt norðan við Kaldbaksgjár, geilar í sjávarbakkann. Úr Svarthamri liggja merkin milli landanna í beina línu í átt til heiðar eftir merkjagarði [084] í vörðu í sunnanverðum Grjóthálsi.", segir í örnefnaskrá. Ekki var farið á staðinn 2001.

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 1

SÞ-313:084 garðlag landamerki 66°01.905N 17°21.602V

"Merki milli Húsavíkur og Kaldbaks eru í mjög eyddum molabergskletti, er Svarthamar heitir og er rétt

norðan við Kaldbaksgjár, geilar í sjávarbakkann. Úr Svarthamri liggja merkin milli landanna í beina línu í átt til heiðar eftir merkjagarði í vörðu [083] í sunnanverðum Grjóthálsi. Er garður þessi slitróttur frá Haukamýri og upp í svonefndar Flár, en lega hans sást greinilega frá Krókalágum, austan Hauksmýrar og áfram.", segir í örnefnaskrá.

Garðurinn er nú horfinn á löngum kafla. Ekki var farið á staðinn 2001.

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 1

SP-313:085 heimild um samgöngubót 66°02.499N 17°20.589V

"Þar sem Uppsalavegurinn kemur á bakkann, var Skammarskarðið. Sunnan við skarðið var áður fyrir innsiglingarvarða...", segir í örnefnaskrá. "...er miðuð við ljós í glugga á húsi Kristjáns Ásgeirssonar.", segir í örnefnaskrá. Ekki eru nú merki um Skammarskarð greinileg en skarðið var nálega þar sem Uppsalavegur kemur á Mararbraut. Vestan við gatnamótin er sléttur grasbakki en fram af honum snarbrött brekka niður í fjöru. Sunnan við skarðið var innsiglingarvarða á svipuðum stað og nú er innsiglingarmerki.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 3

SP-313:086 heimild um fjárhús 66°02.513N 17°20.581V

"Þar sem Uppsalavegurinn kemur á bakkann, var Skammarskarðið. Sunnan við skarðið var áður fyrir innsiglingarvarða [085]...Beggja megin skarðs stóðu áður fyrir fjárhús sem ýmsir áttu [sjá einnig, 087].", segir í örnefnaskrá. Ekki eru nú merki um Skammarskarð greinileg en skarðið var nálega þar sem Uppsalavegur kemur á Mararbraut. Vestan við gatnamótin er sléttur grasbakki en fram af honum snarbrött brekka niður í fjöru.

Engin merki sjást nú um fjárhúsin.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 3

SP-313:087 heimild um fjárhús 66°02.526N 17°20.576V

"Þar sem Uppsalavegurinn kemur á bakkann, var Skammarskarðið. Sunnan við skarðið var áður fyrir innsiglingarvarða [085]...Beggja megin skarðs stóðu áður fyrir fjárhús sem ýmsir áttu [sjá einnig, 086].", segir í örnefnaskrá. Ekki eru nú merki um Skammarskarð greinileg en skarðið var nálega þar sem Uppsalavegur kemur á Mararbraut. Vestan við gatnamótin er sléttur grasbakki en fram af honum snarbrött brekka niður í fjöru. Engin merki sjást nú um fjárhúsin en vitað er að fjárhús var bæði sunnan skarðs og norðan.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 3

SP-313:088 *Stangarbakki* heimild um samgöngubót 66°02.584N 17°20.567V

"Stangarbakki heitir svo með sjónum frá Skammarskarði að gili Búðarár...Búðará rann í gegnum bæinn nálægt miðju.", segir í örnefnaskrá. "Dregur hann nafn af stöng, sem þar var sett fyrir aldamót og ljós var sett á til merkis um, að nú mætti fara í róður.", segir í örnefnaskrá.

Mararbraut liggur nú á Stangarbakka en austan hennar er grasbakki og þvínæst snarbrött brekka niður að fjöru. Svæðið er nú umturnað.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 3

SP-313:089 heimild um verbúð 66°02.662N 17°20.485V

"Þar sem Búðará rennur fram úr bakkanum, heitir Búðargil. Sunnan gils voru verbúðir, en norðan sölubúð Örum & Wulffs.", segir í örnefnaskrá. "Verskálar hafa verið hjer tveir við heimalendinguna og aðrir tveir í Laugardal [105], og bygðu skipeigendur þá upp, en staðarhaldarinn lagði við til." JÁM XI

Verbúðirnar voru sunnan gils, nálega þar sem Árgata er nú. Grasbakki þar sem íbúðarhús með bakgörðum standa nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 3 og JÁM XI, 256

SP-313:090 frásögn af fjósi 66°01.232N 17°22.756V

Fjós og hlaða voru áður þar sem norðurjaðar Landsbankahúss er nú. Steinsteypt bygging.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

SP-313:091 heimild um brunn 66°02.876N 17°20.705V

Brunnur var milli Aðalsteinshúss (Héðinsbrautar 1) og Harðangurs (Héðinsbrautar 7). Þangað var sótt vatn af Beinabakka og víðar. Engin merki sjást nú um brunninn. Á milli þessara húsa eru 2 hús, gata og auð lóð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:092 varða landamerki

"En frá þessari vörðu [landamerkjavörðunni milli Húsavíkur og Kaldbaks, 083] liggur línan í aðra vörðu á norðurbakka Fjargils, og eru þar merkin milli Húsavíkur og Skarða.", segir í örnefnaskrá. Nákvæm staðsetning vörðunnar er ekki kunn.

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 6

SB-313:093 varða landamerki

66°01.144N 17°20.474V

"En frá þessari vörðu [landamerkjavörðunni milli Húsavíkur og Kaldbaks, 083] liggur línan í aðra vörðu [092] á norðurbakka Fjargils, og eru þar merkin milli Húsavíkur og Skarða. Frá henni lítið eitt til norðvesturs liggur línan milli Húsavíkur og Saltvíkur í vörðu á Kúalágarhrygg og virðist sveigja þar nær vestri,...", segir í örnefnaskrá. Ekki sjást lengur skýr merki um vörðuna. Hún hefur líklega verið á Kúalágarhrygg þar sem mikið garðlag sveigði til vesturs í átt (319:016). Melur sem er nokkuð blásinn og er garðlagið sem á honum var horfið á nokkrum kafla. Engar leifar sjást um vörðuna.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 6

SB-313:094 heimild um mógrafir

66°02.709N 17°26.144V

Miklar mógrafir voru norðaustan við Ásgarðsveg á nokkuð stóru svæði. Grafirnar náðu lengra til norðurs en Skólagarður en þar stóðu einmitt býli sem drógu nafn sitt af svæðinu (Gröf 032, Mór (133) og Grafarbakki (134)). Svæðið þar sem mógrafirnar voru er nú komið undir íbúðarbyggð. Ekki sést til fornleifar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:095 Forvaðafjánhús fjárhústóftir

66°03.936N 17°21.214V

Leifar fjárhúss sjást enn í brúninni ofan við sjávarmál, í námunda við Forvaða. Tóftin er 450-500 m norðnorðvestan við Draugadys (106) og um 500 m ofan við Þjóðveg. Fjárhúsið er um 100 m vestan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Tóftin er fram í bakkanum. Frá vesturenda hennar eru um 10 m fram á brúnina en vestar tekur við snarbrött brekka niður í sjávarmál. Fjárhúsið er sunnan við lækjardrag. Umhverfis eru grasi vaxin tún.

Tóftin er einföld. Hún er niðurgrafinn og byggð inn í brekkuna þannig að engir eiginlegir útveggir sjást. Innanmál tóftarinnar er 8 X 4,5 m og er hún opin til vesturs. Í tóftinni er þúfnabunki sem gæti verið leifar af garða en hann er nokkuð skakkur miðað við legu tóftarinnar. Þegar tóftin var skoðuð var hún hulin snjó að mestu þannig að erfitt er að gefa nákvæmar upplýsingar um útlit hennar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:096 Nykurtjörn örnefni

65°59.583N 17°07.636V

"Frá vörðunni við fjárgilið liggja merkin milli Húsavíkur og Skarða suðaustur í Merkiskoru, sem gengur til norðausturs upp frá Höskuldsvatni og sker hlíðina og melinn...Við fylgjum nú merkjum um Merkiskoru að suðurenda Nykurtjarnar...Nykurtjörn er lítil um sig, en talin mjög djúp.", segir í örnefnaskrá. Nykurtjörn er á merkjum Húsavíkurlands. Ekki eru kunnar sögur um nafngiftina.

Ekki farið á staðinn 2001.

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 6

SB-313:097 heimild um 65°59.583N 17°07.636V

"Nykurtjörn [096]... þar var áður gott rjúpnaland í kring, og tveir rjúpnakofar voru byggðir þarna við tjörnina.", segir í örnefnaskrá. Ekki mundi Marteinn Steingrímsson eftir kofum við tjörnina í Húsavíkurlandi.

Ekki farið á staðinn 2001.

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 7

SB-313:098 Göngugarður garðlag göngugarður

66°02.158N 17°19.572V

"Í brekkurótum hjá Grundarhóli sá fyrir svonefndum Göngugarði. Lá hann hjá Skógargerði austan Sprængils, þvert yfir móinn austan við Þorvaldsstaði.", segir í örnefnaskrá. Garðlagið sést austan við Sprængul, neðan við Katla og 80-90 m neðan við stekk (315:002). Garðlagið liggur frá vesturhlíð

hæðarinnar sem myndar Stekkjarketill (sjá 315:002) og til norðausturs að Reykjarheiðarvegi þar sem hann hverfur.

Garðlagið liggur um móa. Umhverfis er lyngivaxið og töluverð skógrækt.

"Talið er að þessi garður hafi legið óslitinn frá Máná suður á móts við Þingey.", segir í örnefnaskrá. Garðurinn er 2-3 m breiður en 0,3 m á hæð. Á þessum stað er hann merkjanlegur á um 100 m kafla.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 10

SB-313:099 Hóll hús býli

66°02.496N 17°19.468V

"Ásgarður er býli í norðvestur frá Hvammi (Hóli), upp af því er Kofamelur, allstór hóll. Sunnan í Kofamel [108] gengur Vopnalág, en neðar stendur býlið Hóll.", segir í örnefnaskrá. Hólsbærinn stendur enn á hæð skammt (10-20 m) vegarslóða upp að Botnsvatni. Einbýlishús á tveimur hæðum.

"Er byggður 1898."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 10; SH I, 190

SB-313:100 Geitakofahóll geitakofatóft

66°02.414N 17°18.204V

"Upp af Litla-Botnsvatni er Ytra-Galtaskarð í fjallinu. Stór steinn austur af því heitir Grenissteinn. Fláás er svæðið norðan við Botnsvatnsmýrina. Heitir austurendi hans Geitakofahóll.", segir í örnefnaskrá. 30 m ofan (sunnan) við veginn upp að Botnsvatni er tóft vestarlega í Geitakofahól norðanverðum.

Skógrækt er í hólnum en hann er lyngivaxinn.

Tóftin er einföld og snýr austur-vestur. Hún er 7 X 4,5 m að stærð. Op er vestast á norðurvegg. Tóftin er alveg gróin og veggir hennar 0,3 m á hæð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 9

SB-313:101 Hvammur heimild um býli

66°02.464N 17°19.337V

"Ásgarður er býli í norðvestur frá Hvammi (Hóli), upp af því er Kofamelur, allstór hóll. Sunnan í Kofamel [108] gengur Vopnalág, en neðar stendur býlið Hóll [099].", segir í örnefnaskrá. "Stekkjargróf, grófin sunnan við túnið í Hvammi. Dregur nafn af stekk, sem stóð þar sem Hvammsbærinn er nú.", segir í örnefnaskrá NN. Hvammur var um 100 m suðaustan við Hól en íbúðarhúsið þar stendur enn. Bærinn var fast ofan við vegslóða sem liggur frá Hól að útihúsi nokkru austar. Hann hefur verið sunnan undir mel, undir rafmagnslínu. 20-30 m norðvestan við leifarnar sem sjást um bæinn má greina garðlag sem liggur til norðvesturs (156). Grasi gróin flöt en skammt norðar tekur melur við.

"Býlið er talið reist 1897... Frá upphafi mun Bjarni Benediktsson hafa haft eitthvert búfé í Hvammi."SH I" Þar sem bærinn stóð má nú sjá steinaröð um 14 m á lengd (áður en hún fjarar út) en 5,5 m á breidd og hefur þessi hleðsla tilheyrt Hvammi.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 10; SH I, 190; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, V

SB-313:102 Pálsgarði gerði kálgarður

66°83.057N 17°21.449V

"Sunnan í háhöfðanum [Húsavíkurhöfðanum] var Pálsgarður, tún og matjurtagarður. Seinna íþróttavöllur.", segir í örnefnaskrá. Pálsgarður sést enn greinilega suðvestan í Húsavíkurhöfða, ofan við iðnaðarhverfið í höfðanum. Austasti hluti garðsins er 20-30 m vestan við Höfðaveg. Hluti garðsins er horfinn vegna mikilla framkvæmda á svæðinu. Þær leifar garðsins sem sjást eru í grasi grónum brekkum sem eru norðan og austan við iðnaðarhverfið.

"Jakob Johnsen var lengi faktor fyrir og eftir miðja 19. öld. Hann var íslenzkur og giftur Hildi, systur sr. Magnúsar á Grenjaðarstöðum. Sonur hans var Páll, mikill framfaramaður...Jarðeplagarð gerði Páll úti á höfðanum, og sér þar enn marka fyrir girðingu." segir í Lýsingu Þingeyjasýslna. Gerðið fjarar út að norðvestan um 20 m norðaustan við háa girðingu sem girðir af klettabrún við sjóinn. Áætlaður vegarslóði frá Húsavíkurhöfn og að ráðgerðu álveri mun liggja yfir vestasta hluta gerðisins, nálega þar sem það fjarar út. Þar er garðurinn rúmlega 1 m á breidd en 0,3 m á hæð. Hann er grasi gróinn.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík, Bakkaland, 11 og Lþ I, 354

SB-313:103 Kaðalbúð

66°02.850N

17°21.456V

"Kaðalbúðarskarð hét skarð í [Húsavíkur]höfðann, þar sem vegurinn frá hafnargarðinum liggur yfir. Í

skarðinu var Kaðalbúð.", segir í örnefnaskrá. Þegar farið var upp Kaðalbúðarskarð var komið upp á Húsavíkurhöfðann þar sem tankar eru nú. Klettaskarðið þurfti að klifra. Klettaskarð í höfðann.

"Þráinn Mariússon álitur, að hún hafi verið í sambandi við svokallað verzlunarskip frá fyrri tíð. Það átti legu fram undan, og lá keðja í land í niðurmúrað akkerti við Akkerislaug eða Dönskulaug sem svo var nefnd.", segir í örnefnaskrá. Ekki man Marteinn Steingrímsson eftir húsi í skarðinu.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 11

SB-313:104 Þvottalaug heimild um þvottalaug 66°02.875N 17°21.110V

"Laugar voru heitar uppsprettur undir höfðanum. Þær voru tvær. Akkerislaug hét sú nyrðri, en Þvottalaug sú syðri...Við Þvottalaug var Laugarhella, og norðanvert við hana var Laugarhellir, allstór hellir...Nú er hellirinn næstum horfinn.", segir í örnefnaskrá. Laugin var við sjávarborðið þar sem nú er vegur út á Höfðanef og bryggjuna sem þar er.

Vegurinn liggur nú þar sem laugin var en hann er fast ofan við sjávarborðið.

"Í Lauginn[i] var þvottur þveginn af mörgum í mínu ungðæmi. Laugarhella, umhverfis Laugina.", segir í örnefnaskrá NN.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 11; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, X

SB-313:105 Laugardalshús beitarhúsatóftir 66°03.438N 17°21.302V

"Norðan við Húsavíkurhöfða er djúpt dalverpi, sem heitir Laugardalur. Laugardalshús stóð á bakkabrún sunnanvert við dalinn og voru beitarhús frá prestsetrinu á Húsavík.", segir í örnefnaskrá. Tvennar tóftir eru á suðurbarmi Laugardals. Neðri tóftirnar eru um 100 m ofan við bakkann, neðar tekur við brött brekka niður að sjó. Beitarhúsin eru í námunda við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Smáþýft tún. Efri tóftin er alveg niðurgrafin. Hún skiptist í þrjú hólfr og er 15 X 9 m að stærð. Engir útveggir eru greinilegir. 27 m neðan við þessa tóft er önnur tóft. Hún er 13 X 6,5 m og er þrískipt. Op er á suðurvegg miðjuhólfsins en önnur op eru ekki greinileg. Veggir eru 0,3 m á hæð. 3 m sunnan við er önnur tóft einföld, hún er 6 X 4 m að stærð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 12

SB-313:106 Draugadys dys draugur 66°03.690N 17°21.020V

"Frá Fjallshólum [sem eru melhólar norðvestan undir Húsavíkurfjalli, fast við það] alla leið niður að sjó liggur brekka, er Skjólbrekka heitir...Milli Laugardals og Skjólbrekku, heitir Krossleiti...Norðan við Krossleiti er dys eða grjóthrúga, sem heitir Draugadys.", segir í örnefnaskrá. 100 m neðan við bíslóða sem liggur neðan við þjóðveg og 10 m sunnan við uppbornaðan lækjarfarveg. 10 m suðvestan við Draugadysina er girðing og þar neðan við sléttuð tún. Draugadysið er rúmlega 100 m austan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Umhverfis eru móar. Draugadysin er á hæð, sem er 10 X 5 m að stærð. Á hæðinni er svo dysin sjálf sem er mynduð úr litlum steinvölum og er 6 X 3 m að stærð. Samtals eru dysin og hæðin um 1,8 m á hæð. "Sagnir herma að þar séu dysjaðir smalar tveir, frá Bakka og Húsavík. Hafi þeir orðið ósáttir og látið lífið."

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13 og Húsavíkurland, örnefni og söguminjar, 10

SB-313:107 garðlag túngarður 66°03.080N 17°20.819V

5 m norðan við norðausturhorn lóðar við Baldursbrekku 2 má greina garðlag. Garðlagið liggur til norðvesturs upp grasi gróna óræktarbrekku milli Baldursbrekku og Sólbrekku. Greinilegt er að byggingaframkvæmdir og vegagerð hafa skemmt suðausturenda garðsins.

Garðurinn er um 45 m að lengd en verður óljós eftir því sem ofar dregur. 7 m langt skarð er í hann ofarlega. Hann er 1,5 m á breidd en 0,3 m á hæð. Garðurinn hefur vísast verið í tengslum við Baldurshaga, smábýli sem byggt var þar sem Baldursbrekka 2 er nú. Baldurshagi var byggður 1925.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Húsavík og Bakkaland, 13

SB-313:108 Kofamelur 66°02.571N 17°19.346V

"Ásgarður er býli í norðvestur frá Hvammi [101] (Hóli), upp af því er Kofamelur, allstór hóll. Sunnan í Kofamel gengur Vopnalág, en neðar stendur býlið Hóll.", segir í örnefnaskrá. Vegurinn upp að Botnsvatni liggur upp Kofamel. Kofi var áður í melnum þar sem síðar var malarnám. Rafmagnsstaur er

á hólnum í námunda við þar sem kofinn stóð. Grasi- og lyngivaxinn hóll þar sem malarnám hefur átt sér stað.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 10

SB-313:109 *Efri-Kofamelur* örnefni

66°02.535N 17°19.080V

"Efri-Kofamelur. Næsti melur ofan við Kofamel.", segir í örnefnaskrá NN. "Húsavíkurfjall...Við höldum nú frá Selklauf norður fjallið...fyrst Selklaufarskriður...Þar næst Rauðimelur... Hann er í sjálfu fjallinu, en neðar komum við á Efri-Kofamel. Hann er allstór melhóll, og frá honum í norðvestur liggur Norðmannalág, er sveigir niður að Ásgarði.", segir í örnefnaskrá. Vegarslóðinn upp að Botnsvatni liggur um Efri-Kofamel. Gömul skíðalyfta er norðan við veginn, neðan (vestan) við hólinn. Ofan við hana eru tveir timburkofar, vestan í hólnum, á svipuðum stað og áður var hlaðinn kofi. Lyngi vaxinn hóll.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 9; Ö-Húsavík og Bakkaland NN, VI

SB-313:110 heimild um brunn

66°02.866N 17°20.453V

Brunnur var við Vallholt (Vallholtsveg 11). Þar stendur enn íbúðarhús og lóð umhverfis en engin merki um brunninn eru merkjanleg.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:111 *Stórigarður*

66°02.784N 17°20.409V

Engin staðsetning í örnefnaskrá NN, aðeins örnefnið. "...er nefndist Stórigarður, sunnar og ofar en nú stendur kirkjan."Lb I. Svæðið sem Stórigarður afmarkaði náði frá Landsbankahúsi sem nú stendur, upp að Borgarhól, þaðan út til Keldu og áfram en svo niður nálega þar sem Íslandsbanki er nú og að götu. Þegar Marteinn Steingrímsson man fyrst eftir sér var tún á þessum slóðum sem ætíð var nefnt Stórigarður en sjálfur garðurinn var horfinn. Nú er á þessum slóðum íbúðar- og þjónustuhverfi með tilheyrandi gatnakerfi.

"Jakob Johnsen var lengi faktor fyrir og eftir miðja 19. öld. Hann var íslenzkur og giftur Hildi, systur sr. Magnúsar á Grenjaðarstöðum. Sonur hans var Páll, mikill framfaramaður. Hann hóf nýrækt mikla, er nefndist Stórigarður, sunnar og ofar en nú stendur kirkjan. Grjótgarður mikill var umhverfis hlaðinn, og var sá nefndur Jónas grjótgarður, er hlóð."Lb I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland NN, X; Lb I, 354

SB-313:112 *Hjásætuholmi*

66°02.196N 17°17.833V

"Hjásætuholmi mun vera oddi sá, sem skerst suðaustur í [Botns] vatnið frá Galtaskarðsmóum. Þegar mikið var í vatninu hér áður fyrr myndaðist þarna hólmi, sem nú lítur út eins og nes í vatninu. Það er þó hæst að framan, en lág malareyri ofan við, og vottar fyrir smátóftarbroti fram á nesinu.", segir í örnefnaskrá. Hjásætuholmi er hólmi út í Botnsvatn frá vesturenda vatnsins. Hólminn er landfastur með skeri. Tanginn er 50-60 X 40 m að stærð og er hann smáþýfður og grasi vaxinn. Ekki er lengur unnt að greina hvar töftin hefur verið á tanganum. Er hún annað hvort hlaupin í þúfur eða brotin af hólmanum. Hólminn er merktur með skilti.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Húsavík og Bakkaland, 9

SB-313:113 heimild um verbúð

66°03.450N 17°21.147V

"Norðan við Húsavíkurhöfða er djúpt dalverpi, sem heitir Laugardalur...Laugardalsfjara heitir fjaran undir Laugardalnum.", segir í örnefnaskrá. "Verskálar hafa verið hjer tveir við heimalendinguna [079] og aðrir tveir í Laugardal, og bygðu skipeigendur þá upp, en staðarhaldarinn lagði við til."JÁM XI. Svæðið er nálega þar sem áætlaður er vegslóð frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Laugardalur er grasi gróinn dalur, langur og mjór og snýr norðvestur-suðaustur. Dalurinn er umkringdur klettum. Engin ummerki sjást um verbúðir.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir:JÁM XI, 256; Ö-Húsavík og Bakkaland, 11

SB-313:114

66°22.710N 17°20.644V

Á korti frá 1747 sést bryggja, neðan Húsavíkurbæjanna, norðan Búðarár.SH I. Bryggjan var á svipuðum stað og nú er bryggja neðan (vestan) við Frystihús Húsvíkinga. Nú bryggja.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 37

SP-313:115

66°02.942N 17°20.951V

Á korti frá 1747 sést hús á Húsavíkurhöfða. Það hefur staðið nálega þar sem Garður 011 var síðar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 36-38

SP-313:116 heimild um samgöngubót

66°02.962N 17°20.888V

Á korti frá 1747 sjást innsiglingarmerki á/við Húsavíkurhöfða. SH I. Merkin eru sýnd austan við 115 en engin merki sjást nú um þau.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 37

SP-313:117 heimild um samgöngubót

66°02.591N 17°20.557V

Á korti af Húsavík frá 1747 sjást innsiglingarmerki sunnan við Búðará [sjá einnig].SH I. Ekki er ólíklegt að innsiglingamerkið sé hið sama og síðar var á Stangarbakka 088. Grösugur bakki og svo þverhnipt brekka ofan í fjöru.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 37

SP-313:118 heimild um brunn

66°02.731N 17°20.251V

Brunnur var ofan við Borgarhól 028. Brunnurinn hefur verið þar sem athafnasvæði Barnaskólans er nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-313:119 heimild um býli

66°02.784N 17°20.620V

Á korti af Húsavík frá 1747 er bær rétt ofan við fjöruna. SH I. Bærinn hefur verið í námunda við þar sem hús K.Þ. standa nú. Þarna eru nú íbúðarhús.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 37

SP-313:120

66°02.733N 17°21.543V

Á korti af Húsavík frá 1747 er hús með garði í kring, nokkru frá Búðaránni, e.t.v. milli Garðarsbrautar og Ketilsbrautar. Þarna eru nú íbúðarhús.

Heimildir: SH I, 37

SP-313:121

66°02.708N 17°20.529V

Á korti af Húsavík frá 1747 er kramhúsið ofan við 120. SH I Húsið er sýnt nokkru frá Búðaránni, e.t.v. milli Garðarsbrautar og Ketilsbrautar. Ekki er vitað nákvæmlega hvar húsið hefur staðið en á þessu svæði er íbúðarhúsabyggð.

Heimildir: SH I, 37

SP-313:122

66°02.708N 17°20.529V

Á korti af Húsavík frá 1747 er tvískiptur garður, e.t.v. rétt, sunnan húsanna 120 og 121 e.t.v. milli Garðarsbrautar og Ketilsbrautar. SH I Á þessum slóðum eru nú íbúðarhús. Engin merki garðsins sjást nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 37

SP-313:123

66°02.723N 17°20.601V

Á korti af Húsavík frá 1747 er gálgi í fjöruborðinu, ofan bryggjunnar 114 til að lyfta varningnum úr skipunum. Hann hefur verið í bakkanum, í námunda við þar sem Frystihús Húsvíkinga er nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 37

SP-313:124 *Brennisteinskofi* heimild um býli

66°02.793N 17°20.543V

"Stórigarður 1...Áður stóð þarna íbúðarhúsið Hvarf [og þar áður Brennisteinshús]..."SH I "1775. Lýsing Ole Henckels sem var sendur til að skoða aðstæður við brennisteinsnámið. Hann kom meðal annars við á Húsavík: "Að morgni hins 12. september heimsótti ég því brennisteinsverkið, sem stendur á sjávarbakkanum nokkur hundruð skref frá verzlunarhúsunum. Húsakostur brennisteinsverksins er þessi: Brennisteinskofi, tvö geymslúhús [125 og 126]...og íbúðarhús [127]...Öll eru þessi hús úr torfi að

íslenskum sið..."SH I. "Brennisteinskofinn er 10 álna langur og 6-7 álna breiður. Í honum miðjum er hlaðinn lítill reykháfur, og sitt hvorum megin við hann eru múrgreyptir járnþottar...[Árið] 1902: "...nefndarmennirnir höfðu álitnið heppilegast að kirkjan yrði reist niðri í þorpinu á hinum svokölluðu "Brennisteinstóftum" sem lágu á verslunarlóð Örum og Wulff."SH I. "Brennisteinshús. Þau stóðu enn uppi 1870, og var þá búið í þeim. Brennisteinsþvottur fór öldum saman fram á Húsavík, og þóttu stafa af því spjöll á veiði í nálægð vikuinnar. Þessi síðustu brennisteinshús stóðu norðaustur frá núverandi kirkju, þar sem nú er Hvarf, vöruskemma Kaupfélags Þingeyinga."LÞ I

"Byggingarár [Hvarfs] talið 1907. Það var allvænlegt timburhús á hlöðnum kjallara, ein hæð og mikið ris. Kristján [Árnason, söðlasmiður, sem byggði það] stundaði söðlasmiði og hafð nema. Húsið brann til kaldra kola 1910, og varð litlu af innbúi bjargað. Annað hús var reist á grunni hins, úr timbri og járn...Þetta hús var rífið þegar Samvinnutryggingar byggðu [1966]."SH I Stórigarður 1 er nú horfinn og húsaskipan á þessum stað hefur breyst nokkuð á þessum slóðum. Húsið Hvarf hefur verið austan við þar sem Íslandsbankahúsið er nú, nálægt því þar sem Ketilsbraut liggur nú. Þar sem Brennisteinshúsin voru áður er nú hús Íslandsbanka og Ketilsbraut.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 47, 75, 129; LÞ I, 360

SB-313:125 Brennisteinstóftir

66°02.788N 17°20.548V

1775. Lýsing Ole Henckels sem var sendur til að skoða aðstæður við brennisteinsnámið. Hann kom meðal annars við á Húsavík: "Að morgni hins 12. september heimsótti ég því brennisteinsverkið, sem stendur á sjávarbakkanum nokkur hundruðu skref frá verzlunarhúsunum. Húsakostur brennisteinsverksins er þessi: Brennisteinskofi [124], tvö geymsluhús [sjá einnig 126], annað fyrir óhreinsaðan en hitt fyrir hreinsaðan brennistein...og íbúðarhús [127]...Öll eru þessi hús úr torfi að íslenskum sið."SH I Stórigarður 1 er nú horfinn og húsaskipan á þessum stað hefur breyst nokkuð á þessum slóðum. Húsið Hvarf hefur verið austan við þar sem Íslandsbankahúsið er nú, nálægt því þar sem Ketilsbraut er nú. Þar sem Brennisteinshúsin voru áður er nú hús Íslandsbanka og Ketilsbraut er nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 47

SB-313:126 Brennisteinstóftir

66°02.786N 17°20.549V

1775. Lýsing Ole Henckels sem var sendur til að skoða aðstæður við brennisteinsnámið. Hann kom meðal annars við á Húsavík: "Að morgni hins 12. september heimsótti ég því brennisteinsverkið, sem stendur á sjávarbakkanum nokkur hundruðu skref frá verzlunarhúsunum. Húsakostur brennisteinsverksins er þessi: Brennisteinskofi [124], tvö geymsluhús [sjá einnig 125], annað fyrir óhreinsaðan en hitt fyrir hreinsaðan brennistein...og íbúðarhús [127]...Öll eru þessi hús úr torfi að íslenskum sið."SH I Stórigarður 1 er nú horfinn og húsaskipan á þessum stað hefur breyst nokkuð á þessum slóðum. Húsið Hvarf hefur verið austan við þar sem Íslandsbankahúsið er nú, nálægt því þar sem Ketilsbraut er nú. Þar sem Brennisteinshúsin voru áður er nú hús Íslandsbanka og Ketilsbraut er nú.

Hættumat: hætta

Heimildir: SH I, 47

SB-313:127 Brennisteinstóftir heimild um bústað

66°02.785N 17°20.546V

1775. Lýsing Ole Henckels sem var sendur til að skoða aðstæður við brennisteinsnámið. Hann kom meðal annars við á Húsavík: "Að morgni hins 12. september heimsótti ég því brennisteinsverkið, sem stendur á sjávarbakkanum nokkur hundruðu skref frá verzlunarhúsunum. Húsakostur brennisteinsverksins er þessi: Brennisteinskofi [124], tvö geymsluhús [125 og 126]...og íbúðarhús með eldhúsi og nauðsynlegum útihýsum. Öll eru þessi hús úr torfi að íslenskum sið."SH I.

Stórigarður 1 er nú horfinn og húsaskipan á þessum stað hefur breyst nokkuð á þessum slóðum. Húsið Hvarf hefur verið austan við þar sem Íslandsbankahúsið er nú, nálægt því þar sem Ketilsbraut er nú.

Þar sem Brennisteinshúsin voru áður er nú hús Íslandsbanka og Ketilsbraut er nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 47

SB-313:128 frásögn brunnur

66°02.720N 17°19.841V

Brunnur með brunnhúsi yfir var við Grundarhól (029). Grasi gróinn slétta neðan við veg að Strandbergi.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:129 heimild um myllu 66°02.678N 17°20.523V

Mylla var við Búðarlækinn, þar sem nú er Árgil, nálega þar sem brú liggur yfir gilið (þ.e. Marbraut). Malarvegur er nú í giliu á þessum slóðum en engin ummerki um mylluna eru merkjanleg. "Eiríkur Þorbergsson, Eiríkssonar prests á Þoroddsstað, var tengdasonur Jakobs Hálfðánarsonar. Stóðu þeir tengdafaðgar saman að ýmsum framkvæmdum...Hann byggði einnig í félagi við Kaupfélag Þingeyinga kornmyllu og notaði vatnsafl til að knýja vélarnar. Vatnið var tekið úr Búðará og lækjum ofan úr fjalli og leitt í opnum skurði, sem nefndur var Eiríkslækur, niður í þorpið og notað fallið fram af sjávarbakkanum. Ekki urðu þessi fyrirtæki langæ í höndum Eiríks, en komust í eign Kaupfélags Þingeyinga, er rak trésmiðjuna skamma hríð, en kornmyllan nokkru lengur."Lb I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Lb I, 356

SB-313:130 Kirkjubær heimild um bústað 66°02.839N 17°20.581V

"Kallaðist húsið Kirkjubær og stendur enn sem bakhús við Garðarsbraut."SH I. "Þegar hætt var að nota gömlu timburkirkjuna árið 1907 þá keypti hana á opinberu uppboði Eiríkur Þorbergsson smiður og greiddi fyrir hana 630 kr. Eiríkur flutti hana ofan í bæinn og breytti henni í íbúðarhús. Kallaðist húsið Kirkjubær...Varð úr þessu tveggja hæða hús þar sem Eiríkur hækkaði vesturhliðina og setti þar á kvist. Við austurhliðina byggði hann timburskúr þar sem hann hafði ljósmyndastofu [sjá 140]. Eiríkur bjó aðeins í húsinu til 1910...Síðan hafa margir átt heima í Kirkjubæ sem nú er í eigu Kaupfélags Þingeyinga. Ending gömlu timburkirkjunnar á Húsavík sýnir vel hversu mikið Jakob Johnsen [kaupmaður] vandaði smíði hennar árið 1840... Íbúðarhús, timbur, tvær hæðir..."SH I Húsið var síðast á horni Ketilsbrautar og Vallholtsvegur. Þar er nú malbikað bílastæði við matvöruverslun.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 76

SB-313:131 Hátún heimild um býli 66°02.822N 17°20.085V

"Hér er talið að hafi staðið bærinn Hátún, sem hjónin Krístín Einarsdóttir og Guðmundur Björnsson byggðu 1897 og áttu þau þar heima til 1905. Bærinn mun hafa verið íbúðarhús til 1912."SH I Þar sem Hátún stóð áður er nú timburhús með kjallara. Þar er nú Skálabrekka I. Timburhús með kjallara stendur nú þar sem býlið var áður.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 164

SB-313:132 Kelda heimild um býli 66°02.785N 17°20.389V

Gamli Keldubærinn stóð þar sem nú er Héraðsnefnd Húsvíkinga (Hús Menningarmiðstöðvar Þingeyinga). Steinsteypthús með kjallara er nú þar sem býlið var áður. "Á þessum slóðum stóð áður bærinn Kelda, sem hjónin Guðrún Jónasdóttir og Kristján Kristjánsson reistu 1891-92. Síðasti ábúandi í Keldu var Guðmundur Björnsson (til 1947)."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 165-166

SB-313:133 Lækjarbakki heimild um býli 66°02.705N 17°20.144V

"Þarna byggir Pálína Pálsdóttir eða fólk hennar bæinn Lækjarbakka 1884; með henni synir hennar Stefán...og Sigtryggur...Sigurðssynir. Hér var bærinn Mór reistur í stað Lækjarbakka 1895. Hann byggðu hjónin Stefanía A. Friðbjarnardóttir og Hans J. Stefánsson. Þeim fylgdu börn þeirra og fleiri ættingjar... Bær þessir eru nú allir horfnir."SH I. 1912: "Eignir hins gamla Húsavíkurhrepps eru þessar: Bæjarhúskofar í Mói upphaflega metið á kr. 218.08."SH I Lækjarbakki mun hafa verið þar sem nú eru lóðamörk Skólagarðs 10 og 12. Einungis eru um 15-20 m á milli húsanna.

Nú er samfelld grasflöt milli húsanna, trjáreitir er á merkjum.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 167, 168

SB-313:134 Grafarbakki heimild um býli 66°02.707N 17°20.148V

"Enn er að geta á þessu svæði bæjarins Grafarbakka, sem byggt munu hafa hjónin Hólmfríður Jónsdóttir og Benedikt Jóhannsson, sjómaður, ættaður af Tjörnesi og fóstursonur Benedikts Sveinssonar, sýslumanns á Héðinshöfða...Bæirnir Gröf (stundum nefndur Grafir) og Grafarbakki munu hafa dregið nöfn sín af nálægð mógrafreitsins. Bær þessir eru nú allir horfnir."SH I

Grafarbakki mun, eins og 133, hafa verið þar sem nú eru lóðamörk Skólagarðs 10 og 12. Einungis eru um 15-20 m á milli húsanna. Nú er samfelld grasflöt milli húsanna, trjáreitir er á merkjum.

Hættumat: hætta vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 168

SP-313:135 *Nissabær* heimild um býli 66°02.890N 17°20.860V
"Andrés Niels Kristlaugsson, sem kallaður var Nissi reisti bæinn 1881. Nissi var innfæddur Húsvíkingur. Giftist ekki né eignaðist niðja en hafði stundum bústýrur. Hann snyrti sig lítt og lét hund sinn sofa hjá sér...Margt fátækt fólk naut húsnæðis í Nissabæ, þó að ekki væri hann vegleg bygging."SH I. "Höfðavegur 16...Þarna rétt hjá stóð bærinn Nissabær, stundum kallaður Nissaból."SH I.

Þar sem Nissabær stóð áður er nú steinsteyppt íbúðarhús með kjallara byggt 1932.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 115

SP-313:136 *Betribær* heimild um býli 66°02.887N 17°20.807V
"Betribær var byggður 1893....Fékk Jól [Magnússon sem fluttist þangað 1896] hjá prestinum handa Betribæ 4 1/2 dagsláttu með samningi 1904. Hafa síðar mörg hús risið í þessu túni."SH I "Höfðavegur 10...Byggt þar sem áður stóð Betribær."SH I. Betribær var þar sem nú stendur steinsteyppt íbúðarhús byggt 1964.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 115

SP-313:137 *Hansarbær* heimild um býli 66°02.871N 17°20.752V
"Höfðavegur 4...Áður fyrr stóð þarna svonefndur Hansarbær kenndur við Hans H. Bjering, sem talinn er hafa byggt bæinn 1876...Um 1897 var bærinn kallaður Ólafsbær. Þá bjuggu þar Ólafur Magnússon og konan hans...Upp úr aldamótum er hann nefndur Egilsbær eftir Agli Guðnasyni, sunnlenskum manni, er þar var..."SH I. Þar sem Hansabær stóð er nú steinsteyppt íbúðarhús kjallara, fast upp við Höfðaveg. Það hús sem nú stendur var byggt 1927.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 116

SP-313:138 *Skrúfstykki* heimild um býli 66°02.885N 17°20.820V
"Höfðavegur 11...Þarna í bakkabrúninni stóð bærinn Skrufstykki. Hann byggði upphaflega Jónas Kortsson árið 1867...Sagt er að bærinn fengi nafnið sökum þess að Jónas hafi átt járnskrufstykki mikið, sem hann seldi fyrir timbur í bæjarþak. Bærinn var byggður inn í bakkabrúnina þannig, að þakið kom lítið sem ekkert upp fyrir bakkabardið. Margir bjuggu í þessum bæ hver fram af öðrum, meðan hann stóð."SH I

Þar sem bærinn Skrufstykki stóð áður er nú steinsteyppt íbúðarhús með kjallara, byggt 1928.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 116

SP-313:139 frásögn um fjárhús 66°02.998N 17°20.757V
Fjárhús var áður skammt austan við Héðinsbraut, nálega þar sem nú er vesturjaðar neðri fótboltavallar Húsvíkinga. Engin ummerki sjást um húsið enda rennislétt grasflöt nú.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SP-313:140 *Harðangur* heimild um býli 66°02.901N 17°20.704V
"Héðinsbraut 7."SH I. Þar sem Harðangur stóð áður er nú timburhús með kjallara, byggt 1910. "Íbúðarhús, timbur, tvær hæðir (áður Harðangur). Byggt í túnjaðri. Byggingarár talið 1907...Á þessum stað stóð áður hús, sem Eiríkur Þorbergsson smiður reisti seint á fyrri öld; þar var ljósmyndastofa hans [sjá Kirkjubæ 130]...Langsmeð austurhlið byggði Eiríkur timburskúr."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: SH I, 117, 127

SP-313:141 *Simbabær* heimild um býli 66°02.865N 17°20.724V
"...og bær kenndur við Sigmund Þorgrímsson, þurrabúðarmann, sem þar bjó þá og mun hafa komið bænum upp það ár. Bær þessi virðist hafa verið við lýði til 1876." SH I "Höfðavegur 3...Byggt á eða nálægt rústum Simbabæjar, sem þarna stóð 1865..."SH I "Hann var suður og niður af vallarjaðri prestssetursins."LÞ I. Þar sem Simbabær stóð áður er nú steinsteyppt íbúðarhús með kjallara, byggt 1920.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 119; Lþ I, 360

SP-313:142 *Hallgrímsbær* heimild um býli 66°02.588N 17°20.349V

"Áður stóð þarna Hallgrímsbær. Hann var byggður 1894 af hjónunum Guðnýju Kjartansdóttur og Hallgrími Gíslasyni, járnsmið. Bærinn var stundum kallaður "Kreppa" eða "Sjálfhelda", líklega efnahagsins vegna. Bærinn var rifinn 1937." SH I Þar sem Hallgrímsbær stóð áður er nú steinsteypt íbúðarhús á tveimur hæðum. Það er nú Garðarsbraut 35 A.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 150

SP-313:143 *tóftir*
66°02.287N 17°17.646V

Fast norðan við vesturenda Botnsvatns voru nokkrar tóftir þar sem ískofi var byggður 1930. Ekki vissi Marteinn Steingrímsson hvaða hlutverki kofarnir sem þarna voru áður höfðu gengt. Þeir eru 15 m norðan við Botnsvatn og 50 m norðaustan við bílastæði sem er við vatnið. Mjög þýft er umhverfis og eru móarnir lyngivaxnir. Ískofinn er niðurgraffinn 13 X 9 m að stærð (A). Fast vestan við hann er lítil og óljós kofarúst (B) 3 X 4-5 m að stærð. 6 m vestan við ískofann (og neðan við B) virðist annar kofi (C) hafa verið 5 X 5 m að stærð. Báðir þessara síðast nefndu kofa eru mjög óljósir og að miklu leyti hlaupnir í þúfur.

Hættumat: engin hætta

SP-313:144 *heimild um leið* 66°02.841N 17°20.711V

"...á neðri hæð [Hallanda 009] voru dyr á suðurstafni, er vissu að umferðarsneiðingi hjá Móbergi upp úr fjörunni." SH I. Fyrir neðan Hallanda er grasi vaxin, snarbrött brekka niður að götunni en þar neðan við er plan og framkvæmdasvæði niður að Vélsmiðjunni Grím sem er fast ofan við fjöru. Ekki sjást nú merki um slóðann.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 120

SP-313:145 *Efri-Fjalar* 66°02.832N 17°20.651V

"Gömul verslunarhús í eigu Kaupfélags Þingeyinga talin frá norðri: Efri-Fjalar..." SH I. Efri-Fjalar var norðan við Söludeildina sem enn stendur og er Salka - veitingarhús. Nú er slétt malarsvæði norðan við Söludeildina og enn norðar er bílastæði. Öll ummerki um Efri-Fjalar eru horfin.

"Hús þessi eru byggð úr timbri og járnklædd." SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 121

SP-313:146 *Jaðar* 66°02.820N 17°20.648V

"Gömul verslunarhús í eigu Kaupfélags Þingeyinga talin frá norðri: Efri-Fjalar [145], Jaðar (vesturendi), söludeild (austurendi). "Hús þessi eru byggð úr timbri og járnklædd...Jakob Hálfánarsson hafði eftir fundinn á Grenjaðarstöðum haustið 1881 farið til prestsins í Húsavík...og fengið á leigu hjá honum lóð sunnan Naustalóðar. Var sú lóð síðar kölluð Jaðarslóð...Á lóð þeirri, er Jakob fékk til umráða, höfðu enskir laxkaupmenn á síðustu undanförunum árum fengið að hafa aðstöðu. Höfðu þeir reist timburskúr lítinn 4 x 6 álnir að gólfstærð, er þeir höfðu svefnstað í um hásumarið. Sömuleiðis höfðu þeir látið gera inn í bakkann gryfju til ísgeymslu [198]. Skúrinn sem var gisinn mjög, reyndi Jakob að gera foheldan, og setti þar upp hillur fyrir smávarning og álnavöru, ef koma skyldu til félagsins...1883: Lögðu þeir tveir [Jakob og Sigurður Guðmundsson] fyrsta steininn undir norðvesturhorni Jaðarkjallara 23. apríl 1883. Nokkru seinn kom þarna til verka Sigurbjörn Sigurðsson frá Hólum í Laxárdal. Hann hafði höggvið stein til húsagerðar og límt...Þessir tveir, Sigurður og Sigurbjörn, urðu nú aðalverkstjórar að steinveggnum að vestan, sá fyrirnefndi norðan dyra, en hinn sunnan dyra, og svo kjallarahleðslunni inni allt um kring frá sama grunni. Þessi vesturveggur, sem var vel vandaður, mun lengi standa...Söludeild, byggð 1902, áföst Jaðri, 7,0 x 9,5 metrar, hæð 8,4 metrar, timburhús, pappaklætt, járnvarið. K.Þ var upphaflega pöntunarfélag. Félagsmenn pöntuðu aðallega vöruna vor og haust til úttekta. En um 1890 byrjaði K.Þ. að hafa opna sölubúð og var hún nefnd Söludeild K.Þ..." SH I

Jaðar stendur enn, bæði eystra og vestara húsið og þau eru nú uppgerð. Fast vestan við Garðsbraut, sunnan við steyp plan standa húsin enn. Vestan við tekur við brekka.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 121, 283, 287, 291

SB-313:147 Pakkhús

66°02.817N 17°20.652V

"Gömul verslunarhús í eigu Kaupfélags Þingeyinga talin frá norðri: Pakkhús syðst, Kolahús [148] í bakkanum milli þess og Jaðar [146]. "Hús þessi eru byggð úr timbri og járnklædd...Byggt árið 1886 vörugymsluhús (kallað Pakkhús K.Þ.) úr timbri, en steinkjallari undir því höggvinn inn í bakkann. Tvær viðbyggingar við þetta hús (skúrar) úr timbri."SH I.

Pakkhúsið stendur enn og er nýlega uppgert. Þar er nú handverksbúðin Kaðlín. Húsið er um 5 m sunnan við vesturhluta Jaðars og 20 m sunnan við Garðarsbraut.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 121, 191

SB-313:148 Kolahús

66°02.812N 17°20.665V

"Gömul verslunarhús í eigu Kaupfélags Þingeyinga talin frá norðri: Pakkhús [148] syðst, Kolahús í bakkanum milli þess og Jaðar [146]. "SH I. Kolahúsið stóð milli Pakkhússins og Jaðars, aftan við (vestan við) þau. Kolahúsið hefur staðið þar sem nú er óræktarbrekka. Engin merki eru nú greinileg um húsið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 121

SB-313:149 Bjarg

66°02.812N 17°20.677V

"Gömul verslunarhús í eigu Kaupfélags Þingeyinga talin frá norðri: Bjarg stendur neðst og snýr norður og suður. Hús þessi eru byggð úr timbri og járnklædd...Bjarg. Timburhús með steinkjallara, byggt 1896, 11 x 6,3 metrar, hæð 5,85 metrar."SH I. "Hús þessi eru byggð úr timbri og járnklædd...Byggt árið 1886 vörugymsluhús (kallað Pakkhús K.Þ.) úr timbri, en steinkjallari undir því höggvinn inn í bakkann. Tvær viðbyggingar við þetta hús (skúrar) úr timbri."SH I.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 121

SB-313:150 Þröskuldur heimild um býli

66°02.644N 17°20.533V

"Sunnan við Búðará nefnist Stangarbakkí, og var byggð þar lítil lengi vel. Þar er þó elzta hús kaupstaðarins, það er enn stendur [um 1950]."LÞ I. "Litlu norðar á götuhorninu stóð húsið Þröskuldur, - líka kallað Stangarbakkahús. Rífið laust eftir 1970. Indriði Ólafsson (1796-1860) bóndi í Garði í Aðaldal reisti Stangarbakkahús, að líkindum rétt fyrir 1850. Hann var sjósóknari mikill og hafði útgerð á Húsavík. Eftir það átti húsið fjölbreytta sögu. Þar var einhvern tíma greiðasala um eða fyrir 1870, og þar var barnakennsla um skeið. Sigurjón Þorgímsson hafði brauðgerð í húsinu."SH I. "Húsið er mjög lágreist og stendur sunnan við Búðarána á horninu við árgilið."LÞ I Þar sem Þröskuldur var áður rétt norðan við Mararbraut 3.

Heimildir: SH I, 155; LÞ I, 362

SB-313:151 gerði kálgarður

66°02.380N 17°20.397V

Beint ofan við þar sem útihús stóðu (054 og 055) sjást enn leifar af kálgarði í brekkunni neðan við Stórhól. Kálgarðsleifarnar eru ofarlega í grasi gróinni brekku. Á brekkunni er Stórhóll sem er raðhúsahverfi. Efst sést nokkuð langt garðlag. Það er vel greinilegt í tæpa 20 m en verður síðan ógreinilegra þar sem það liggur áfram til suðausturs. Þó má það greina í um 30 m til viðbótar. Norðurhlíð gerðisins er greinileg (15 m löng) og einnig hluti af vesturhlíðinni (10 m). Garðurinn er 0,3 m á hæð en 1,3 m á breidd.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:152 Garðar

66°02.812N 17°20.613V

"Garðarsbraut 5."SH I. Þar sem timburhúsið Garðar stóð áður er nú steinsteypt verslunar- og skrifstofubygging. "Verslunarhús Kaupfélags Þingeyinga, steinsteypt. "Garðar", vefnaðarvörudeild, er syðst í húsinu. Þar stóð áður verslunarhús Jóns Á. Jakobssonar; timburhús og hér Garðar. Það hús keyptu Aðalsteinn og Páll Kristjánssynir, létu rífa og reistu á grunninn þess verslunarhúss sitt Garðar 1916."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 124

SB-313:153 Blöndalshús

66°02.808N 17°20.610V

"Blöndalshús. Við Garðarsbraut austanverða, milli verslunarhúss Kaupfélags Þingeyinga og núverandi afgreiðslustöðvar K.Þ. að Garðarsbraut 7 stóð lítið, gamalt timburhús, sem í daglegu tali var nefnt "Blöndalshús".SH I. Þar sem Blöndalshús stóð áður er nú auð lóð milli Kaupfélagshúsanna (nr.5) og

afgreiðslu KP (nr. 7). Þar sem húsið stóð áður er nú auð lóð með grasflöt og hellulagðri stétt.

"Það lét ekki mikið yfir sér, nema að því leyti, að það stóð feti framar við götuna en hin húsinn, svo til бага var orðið. Þó á þetta hús merkilegri og fjölbreyttari sögu en flest eða jafnvel önnur gömul hús í bænum. Húsið var byggt 1896 sem barnaskólahús, af Jóni Pálssyni í Tröllakoti. Var kennslustofa eða kennslustofur niðri en lítil íbúð uppi á loftinu. Þarna starfaði barnaskólinn þar til hann flutti í nýtt skólahús 1908. Árið 1905 var Sýslubókasafn S-Þingeyinga flutt til Húsavíkur og fékk það húsnæði þá þegar í þessu húsi, á neðri hæðinni. Var það fyrst geymt í lokuðum skápum, en þegar símstöðin var opnuð á sömu hæð, var innréttast herbergi fyrir það í suðausturhorninu. Þar var það til 1926. Hinn 29. september 1908 var opnuð símstöð í húsinu og var síminn þar til vorsins 1921...Þegar símstöðin var flutt burtu, flutti Ásgeir Blöndal fyrrverandi héraðslæknir í húsið, og mun hann hafa keypt það þá þegar. Átti hann það til dauðadags og síðan ekkja hans Kristín Blöndal. Á þessum árum var farið að nefna það Blöndalshús. Árið 1839 kaupir Pöntunarfélag verkamanna húsið...Árið 1941 selur Pöntunarfélagið Friðþjófi Óskarssyni rakara húsið og flytur hann þangað með fjölskyldu sína og setur upp rakarastofu. Haustið 1943 flytur Friðþjófur Óskarsson úr bænum, en Helgi Hálfðánarsson lyfsali, sem þá er að flytjast hingað, kaupir af honum. Kemur Helgi lyfjabúðinni fyrir í norðvesturhorninu... Helgi bjó einnig í húsinu. Á árinu 1948 flytur Helgi...og kaupir þá Pöntunarfélagið af honum aftur. Að lokum kaupir Kaupfélag Þingeyinga þetta ágæta hús árið 1959...Húsið var haft í bálkóst á áramótabrennu Íþróttafélagsins Völsungs 2. janúar 1967."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 125-126

SB-313:154 Þórarinshús heimild um bústað 66°02.785N 17°20.584V

"Hús þetta var kallað Þórarinshús og þar áður Templarahús. Goodtemplarareglan, stúkan Þingey, reisti einnar hæðar timburhús á hlöðnum grunni 1906. Þórarinn Stefánsson, hreppstjóri keypti húsið 1915, endurbætti og hækkaði 1916."SH I"Garðarsbraut 9."SH I. Þórarinshús var fast norðan við þar sem nú er steinsteypt bygging bókabúðar Þórarins Stefánssonar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 128

SB-313:155 gerði kálgarður 66°05.000N 17°20.445V

Um 30 m ofan við götuna Auðbrekku og fast sunnan við lítinn læk sem rennur niður götuna eru leifar af kálgarði sem merktur er inn á túnakort frá 1919. Garðurinn var um 40 m sunnan við kirkjugarðinn í Húsavík. Kálgarðurinn er á svæði þar sem miklu hefur verið raskað, þar er nú vegur og íbúðarhús en garðlagið sést á milli vegarslóða og íbúðarhúss, á grasi grónum bletti. Garðurinn er 40-45 m langur en hverfur undir vegarslóða syðst. Hann er 1 m á breidd og er mest 1,2 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:156 garðlag túngarður 66°02.485N 17°19.378V

Garðlag er greinanlegt frá Hvammi (101), eða 20-30 m norðvestan hans og áfram til norðvesturs uns það hverfur undir heimreiðina. Garðlagið liggur upp undir (sunnan undir), á grasi grónu svæði. Garðlagið er 60-80 m langt, en 1 m á breidd. Það er grasi gróíð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:157 garðlag túngarður 66°02.944N 17°20.312V

60-70 m sunnan við Auðbrekku (020) var áður útihús (021) samkvæmt túnakorti frá 1919. 10 m ofan við þar sem útihúsið hefur staðið sjást merki garðlags. Það sést í tæpa 20 m en beygir svo niður (til vesturs) þar sem það sést á 80 m kafla. Garðurinn er í hlíð sem hallar mót vestri ofan við Sjúkrahús Húsavíkur. Brekkan er grasi gróin og þar er nokkur trjárækt. Garðurinn er samtals um 100 m á lengd. Hann er útflattur mest um 1,5 m á breidd en 0,2 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:158 hús herminjar 66°03.496N 17°20.673V

Á 5. áratugnum byggði herinn nokkrar byggingar beggja vegna við þjóðveg (Norðausturveg). Tvö húsanna eru ofan við (20-30 m) við þjóðveg en það þriðja neðan hans. Húsin eru í námunda við þar sem vegur liggur upp að Húsavíkurfjalli frá þjóðvegi. Húsin eru á grasi grónu svæði við vegarkantinn. Litlir kofar úr torfi og grjóti. Syðsti kofinn er neðan þjóðvegar. Hann er 15 X 8 m að stærð. 30 m ofan við þjóðveg og 20-30 m norðan við veginn að Húsavíkurfjalli er annar kofi, 12 X 9 m að stærð. 50-60 m norðan við hann er svo þriðji kofinn sem er 9-10 X 7 m að stærð. Allir kofarnir eru undir þaki og enn í notkun.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

SB-313:159 Róm heimild um býli 66°02.768N 17°20.574V

"Húsavíkurkirkja [reist árið 1907]...Á sama grunni stóð fyrrum bærinn Róm (seinna var reist annað hús með þessu nafni sunnan Búðarár, sjá 171)."SH I. Róm var fyrst þar sem Húsavíkurkirkja stendur nú. Timburkirkja er nú þar sem bærinn var áður.

"Svo hét bær byggður 1880, þar sem nú er kirkjan. Þótti seint ganga kofagerðin, og svaraði þá býlishafi; "Róm var ekki byggð á einum degi". Þessi Róm féll, og önnur ný byggð sunnan við Búðarána löngu seinna."Lb I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 135; Lb I, 661

SB-313:160 Illugabær heimild um býli 66°02.756N 17°20.569V

"Garðarsbraut 11...Húsið var byggt [árið 1907] á rústum Illugabæjar. Þess bæjar er getið í íbúðaskrá 1785 og síðast 1861. Árið 1787 er bærinn í íbúðaskrá nefndur "Christensbúð" og bendir nafnið til sölubúðarnota í einhverjum stíl."SH I. Þar sem Illugabær var áður er nú bárujárnsklætt hús með kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 136

SB-313:161 Borg 66°02.703N 17°20.443V

"Garðarsbraut 19. Landsbankahús...Þarna stóð áður húsið Borg, sem var byggt sem fangahús 1875, en var lítið notað til þeirra þarfa. Aðeins mun einn maður hafa afplánað þar hegningu; hann sat inni 3x5 daga upp á vatn og brauð árið 1884. Árið 1882 höfðu verið samþykkt á Alþingi lög um sölu fangahússins á Húsavík, en húsið var í opinberri eigu til 1886. Þá keypti það Stefán Stefánsson smiður...og leigði það út í nokkur ár, en seldi það 1891 Jónasi Sigurðssyni frá Hrísey, síðar oddvita Húsavíkurhrepps...Árið 1930 kaupir Einar J. Reynis húsið af Jóni syni þeirra og býr þar til 1957..Önnur heiti á þessu húsi: Bakkaborg (1891), Jónasarhús, Reynishús. Húsið var rífið 1972."SH I. Þar sem Borg stóð áður er nú steinsteypt bygging.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 138

SB-313:162 Kot hús býli 66°02.690N 17°20.476V

"Kot (Áður beykisbúð Örum og Wulffs og síðar St.Guðjohnsens, reist árið 1903). Nú íbúðarhús."SH I. Stendur enn, nú er fyrirtæki í húsinu (Lagnatak og pípulagnir ehf). Húsið stendur ofan við Árgil, milli samkomuhússins og Gamla-Bakka en nokkru sunnar. Lítið timburhús á steinsteyptum grunni. Það stendur ofan við gil þar sem Búðarlækur rann áður.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 141

SB-313:163 Erlendarbær heimild um býli 66°02.629N 17°20.531V

"Þarna stóð áður Erlendarbær. Hann hafði eins og fleiri bæir á Húsavík verið skráður ýmsum nöfnum[m], og verið kenndur við þá, sem þar bjuggu hverju sinni. Hann virðist hafa verið reistur 1862 í einhverri mynd. Byggjendur virðast hafa verið hjónin Guðbjörg Sigurðardóttir og Gísli Sigurðsson. Eiga þau þar heima í ellefu ár og þann tíma er bærinn kallaður Gíslabær. Nafnið Erlendarbær kemur til sögunnar með sunnlenskum manni, Erlendi Guðjónssyni...Erlendur...átti heima í þessum bæ hátt á annan áratug og dó þar. Fólkhans fer þaðan 1912. Bærinn er í eyði 1913-14, en 1914 fara þangað hjónin Jóhanna Númadóttir og Kristján Pétursson með fólki sitt...Þröngt mun hafa verið í Erlendarbæ, þegar þar voru sum árin 10 manns."SH I. Þar sem Erlendarbær stóð áður er nú steinsteypt íbúðarhús með kjallara. Það er nú Mararbraut 5.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 155-157

SB-313:164 Jörvi hús býli 66°02.596N 17°20.538V

"Íbúðarhús, timburhús, kjallari, ein hæð, loft með porti (áður Jörvi). Byggingarár talið 1903."SH I. Jörvi stendur enn, húsið hefur verið múrhúðað. Það er nú Mararbraut 11.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 157

SB-313:165 Fensalir hús býli 66°02.674N 17°20.316V

"Íbúðarhús, tvær hæðir og kjallari. Timburhús. Upphaflega nefnt Fensalir. Byggjendur hjónin Júlíana

Guðmundsdóttir og Sigurjón Þorgrímsson, bakari (vesturendi) og Kristín Sigurgeirsdóttir og Kristján Árnason, söðlasmiður. Byggingarár talið 1903. Sigurjón rak í sínum hluta brauðgerð um tíma. Einnig gistihús og greiðasölu (Hótel Húsavík). Leigði enn fremur húsnæði til fundahalda. Kristján stundaði söðlasmíði, hafð nema og leigði húsnæði til íbúðar. Hjónin Þórunn Havsteen og Júlíus Havsteen, sýslumaður, fluttust ásamt fjölskyldu sinni 1924 í Fensali. Var þar síðan aðsetur sýslumannsembættisins (og um leið embætti bæjarfógetans, eftir að það kom til sögunnar)."SH I. Fensalir standa enn á horni Ásgarðsvegar og Garðsbrautar, Ásgarðsvegur 2. Stendur enn í ágætu ásigkomulagi.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 143

SP-313:166 *Snæland* hús bústaður 66°02.660N 17°20.480V

"Íbúðarhús, tveggja hæða og kjallari. Nefnt Snæland. Byggingarár talið 1904...Hús þetta, sem er allstórt, hagnýtti Benedikt S. Snædal með úrræðasnilli og húsbóndalegri stjórnsemi til fjölmennisleigu og var þar oft þéttsetið...Ekkert hús á Húsavík hefir samtals jafn fjölmenna íbúaskrá frá 1904-1960."SH I. Snæland stendur enn, uppgert að miklu leyti. Það er nú Árgata 12. Húsið stendur við gil Búðarár.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 143

SP-313:167 *Hlaðir* heimild um býli 66°02.650N 17°20.448V

"Íbúðarhús, ein hæð, innréttað loft undir risi, kjallari...Byggingarár talið 1904. Húsið var nefnt Hlaðir."SH I. Hlaðir standa enn og eru nú Árgata 8. Húsið er nýuppgert. Timburhús með kjallara.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 144

SP-313:168 *Gilsbakki* hús býli 66°02.657N 17°20.426V

Gilsbakki stendur enn og er nú Árgata 6. Nú er húsið klætt bárujárni. Timburhús með litlum bakgarði. "Íbúðarhús, ein hæð, loft yfir með kvisti, kjallari. Timburhús. Nefnt Gilsbakki eins og bær, sem áður stóð þar og engar sögur fara af. Byggjendur hússins voru hjónin Sigurlaug Jónsdóttir og Árni Sigurðsson. Byggingarár er talið 1902."SH I

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 145

SP-313:169 *Vegamót* heimild um bústað 66°02.651N 17°20.390V

"Íbúðarhús (áður nefnt Vegamót), tvær hæðir og kjallari, timbur. Byggingarár talið 1905. Byggjendur hjónin Sigurveig Vigfúsdóttir og Guðni Þorsteinsson, borgari. (Hann var stundum kallaður "Guðni almáttugur", -mun hafa verið kunnáttusamur og fengist eitthvað við lækningar, var trúhneigður. Húsið var þá uppnefnt og kallað "Himnaríki"...). Húsið hefir löngum verið fjölbýlishús."SH I Engar menjar sjást nú um Vegamót en húsið stóð á mörkum Árgötu og Garðarsbrautar. Það varð síðar Árgata 2 en hefur verið rífið. Þar er nú grasflöt, runnar og tré.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 146

SP-313:170 *Sýslumannshús* heimild um bústað 66°02.683N 17°20.433V

"Sýslumannshúsið elzta stóð litlu ofar verzlunarhúsunum, norðan við ána. Það byggði Sigfús Skúlason árið 1843."LÞ I. "Sveinn Magnússon frá Víkingavatni keypti Sýslumannshúsið gamla og rak þar greiðasölu og gistihús. Það var frá þeim tíma nefnt "Baukur". Þar var meðal annars selt brennivín á staupum allan síðasta fjórðung 19. aldar og lengur. Var þar oft glatt á hjalla."LÞ I. Þar sem Sýslumannshúsið stóð áður er nú samkomuhús Húsvíkinga. Steinsteipt hús.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: LÞ I, 360

SP-313:171 *Róm* heimild um býli 66°02.616N 17°20.293V

"Brávellir 11...rétt fyrir norðan þetta hús var bærinn Róm yngsti bærinn með því heiti Byggður 1899 (um eldri bæ með sama heiti sjá 157). Byggjendur voru hjónin Björg Sigurgeirsdóttir og Björn Friðfinnsson, þurraúðarmaður. Bærinn var rifinn um 1970."SH I

Róm var áður nálega þar sem Brávellir 11 stóðu. Róm var þó norðar, þar sem nú er bakgarður og bílaplan.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SH I, 148

SB-313:172 heimild um mógrafir 66°02.709N 17°26.144V
Miklar mógrafir voru norðaustan við Ásgarðsveg á nokkuð stóru svæði. Grafirnar náðu lengra til norðurs en Skólagarður en þar stóðu einmitt býli sem drógu nafn sitt af svæðinu (Gröf 032, Mór (133) og Grafarbakki (134)). Svæðið þar sem mógrafirnar voru er nú komið undir íbúðarbyggð. Ekki sést til fornleifar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SB-313:173 garðlag 65°03.347N 17°21.385V
Um 75 m norðaustan við Endurvinnsluna á Húsavík þá má greina garðlag. Garðlagið er nú óljóst og virðist ekki hafa verið mikið að vöxtum, e.t.v. einungis hlaðin undirstaða undir girðingu. Garðurinn virðist vera rétt ofan við (um 50 m) þar sem áætlaður vegarslóði mun liggja að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða.

Nyrst (efst) á móafláka milli tveggja túna.

Garðlagið liggur í um 45 m til norðurs en beygir þá til vesturs. Frá norðausturhorni er garðurinn fremur óskýr í um 20 m en þá verður hann aðeins skýrari í 10 m áður en hann virðist aftur beygja til suðurs. Einungis er hægt að greina garðinn í um 5 m til suðurs áður en hann fjarar út. Garðurinn er hæstur um 0,3 m en víðast einungis 0,1-0,2 m á hæð.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313:174 tóft 66°03.493N 17°21.360V
Sunnan við Laugardal, um 270 m garðlag (173) er tóft. Hún er 10 m ofan (austan) við þar sem þverhníptur bakki tekur við niður í fjöru. Tóftin er um 65 m norðvestan við neðri tóftir Laugardalshúsa (105) og hugsanlegt að tóftin sé í samhengi við beitarhúsin. Tóftirnar eru innan við 50 m vestan við áætlaðan vegslóða frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri.

Umhverfis eru grasi vaxnar, aflíðandi brekkur að sjó, á suðurbarmi Laugardals.

Tóftin virðist lenda rétt neðan við áætlaðan veg frá Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða. Hún er á kafi í grasi. Tóftin er mest 0,5-0,6 m á hæð en víða 0,2-0,3 m. Veggir eru mjög hrundir og þykkir og allt að 3-

4 m á þykkt. Þótt grasi gróið sé umhverfis tóftina er enn meiri vöxtur í henni en umhverfis og sker hún sig því úr umhverfinu. Sökum þess hversu hrúnn tóftin er og einnig sökum mikils grasvaxtar var erfitt að greina nákvæmt lag tóftarinnar og teikna hana. Tóftin er 22 m á lengd en 18 m á breidd. Hún skiptist upp í 3-4 hól og er syðsta hólfið stærst (8 X 3 m að innanmáli) með opi á vesturhlið. Norðan við það er annað hól sem er öllu óljósara, þó um 10-11 m á lengd en 2-3 á breidd. Nyrst er svo hringlaga dæld (hólf) um 2 m í þvermál. Í þessu hólfi er spýtnarusl, smíðað hefur verið hrörlegt hreysi og er beddi í því. Norðan þessa hólfis er óljós tota en ekki er víst hvort þar hefur verið hólfið. Tóftin er eingöngu úr torfi, hvergi sjást nokkur merki um grjóthleðslur.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313:175 hús 65°03.552N 17°21.257V
Um 135 m norðan við tóft í Laugardal (174) beint sunnan og neðan við öskuhauga Húsavíkur er lítill kofi, torfhlaðinn að hluta. Kofinn er norðan við mynni Laugardals, um 60 m ofan við þar sem þverhnípt brún tekur við að sjó. Svo virðist sem vegarslóði frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða komi til með að liggja nálega þar sem kofinn er.

Í mel í barmi Laugardals. Á þessum slóðum vex lyng og fíngert gras. Kofinn er alveg torfhlaðinn að utan. Hann er 6,5 X 5 m að stærð og dyr eru á vesturhlið hans. Um 2 m svæði umhverfis kofann er rofið og virðist sem eitthvað af því hafi verið notað í byggingu kofans. Kofinn hefur einhvern tíma verið notaður sem kartöflugeymsla en ekki ólíklegt að hann sé upprunalega byggður í tengslum við hernámið.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SB-313:176 garðlag 65°03.552N 17°21.257V
15 m langt garðlag liggur norður-suður innan túngirðingar sem girðir af túnblett norðan og neðan við öskuhauga Húsavíkinga. Efst í túninu er kindaskýli úr bárujárnri en garðlagið er neðst í sama túni eða um 20 m ofan (austan) við vesturjaðar túnsins sem er 10 m ofan við þverhníptan bakka ofan í sjó. Áætlaður vegslóði sem mun liggja úr Húsavíkurhöfn að ráðgerðu álveri á Héðinshöfða mun liggja við/í garðinn. Í túnnum sem eru fagurgræn og fremur slétt en virðast ekki slegin.

Garðlagið fjarar út um 5 m norðan við suðurhlið girðingar sem girðir af túnin. Lengd þess er einungis 15 m og breidd 1,2-1,3 m. Það er 0,3-0,4 m á hæð. Garðlagið er gróið grasi, engar grjóthleðslur sjást.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-313:177 þúst

65°03.765N 17°21.114V

Norðvestan við Draugadys (106), neðan við vegarslóða sem liggur samsíða þjóðvegi nokkru neðar eru tveir afgirtir túnblettir í órækt. 10-15 m neðan (vestan) við norðvesturhorn þess nyrðra er ógreinileg þúst. Um 25 m neðar tekur við brattur bakki niður að sjó. Þústin er nálega þar sem ráðgert er að leggja vegarslóða frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða.

Grasi gróin slétta í mjög aflíðandi halla. Sunnan við er ræktarlegt en norðar lægri gróður, líkari melagróðri. Þústin er mjög ógreinileg ef frá er talinn vesturveggurinn sem er umtalsvert hærri og greinilegri en aðrir veggir eða 0,4-0,5 m. Aðrir veggir eru vart greinanlegir og ekki hærri en 0,2 m á hæð. Þústin er 8 X 5-6 m að stærð. Ekki er greinilegt op á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

SP-313:178 hleðsla

65°03.769N 17°21.066V

Norðvestan við Draugadys (106), neðan við vegarslóða sem liggur samsíða þjóðvegi nokkru neðar eru 2 afgirtir túnblettir í órækt. 30-40 m norðaustan við 177 er einhvers konar upphækkun. Hún hefst fast norðan við nyrðra túnstæðið. Ekki er ljóst hvers kyns mannvistarleifar eru á þessum stað en þó virðist öruggt að þarna hefur einhvers konar upphleðsla verið. Hún sker sig úr umhverfinu, sérstaklega að vestan (og svolítið að norðan). Svo virðist sem þessi staður lendi rétt ofan við ráðgerðan vegarslóða frá Húsavíkurhöfn að áætluðu álveri á Héðinshöfða. Gamalli, úr sér genginni dráttarvél hefur verið lagt ofan við svæðið en norðan þess er hús af Trader-pallbíl.

Utan við (norðan við) afgirtan túnblett. Grasi vaxið, aflíðandi svæði að sjó. Svæðið er 13 X 13 m að stærð. Það er herra en umhverfið og svo virðist helst sem þarna hafi verið hlaðið undir eitthvað.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

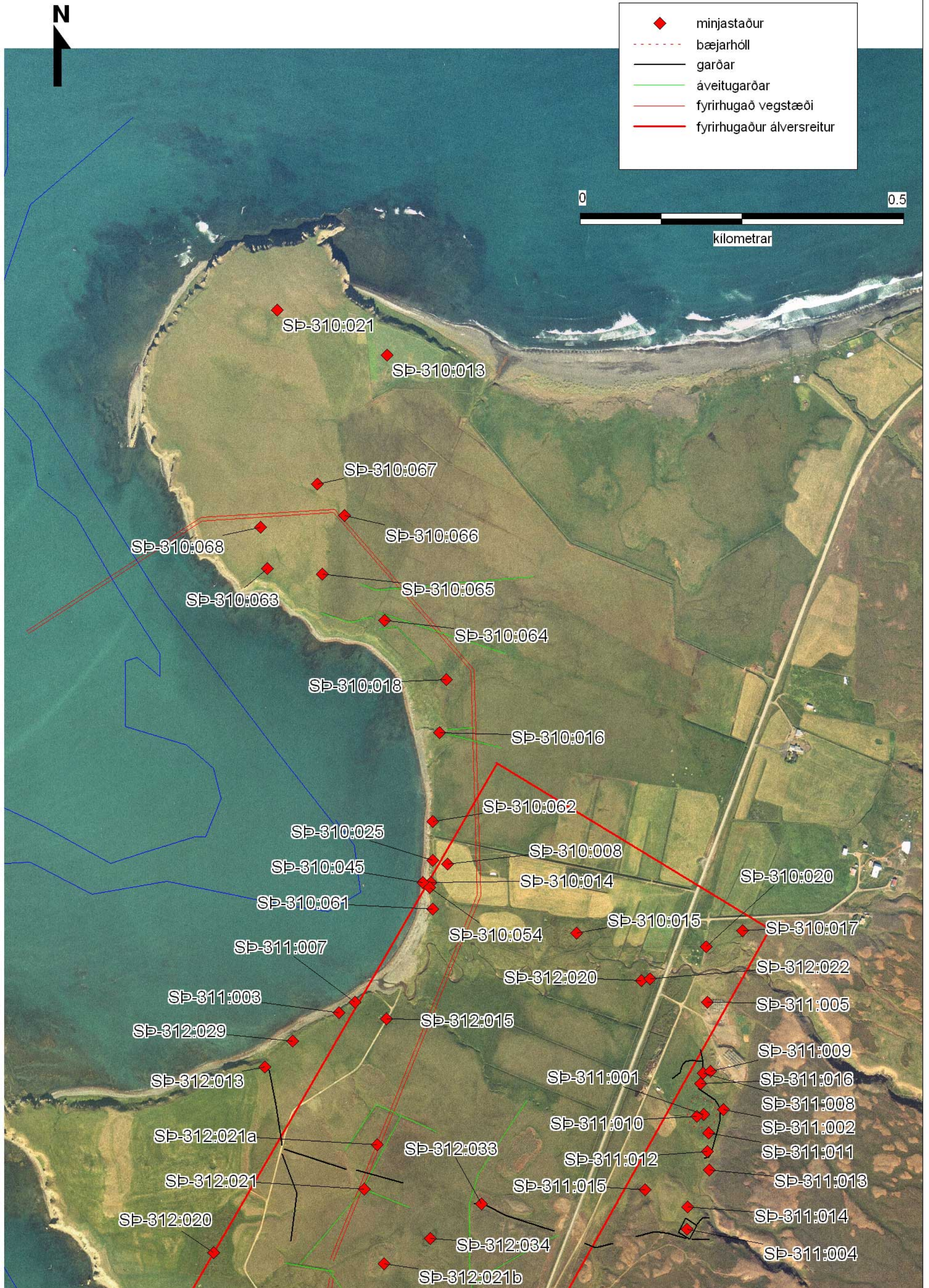
SP-313:179 hleðsla

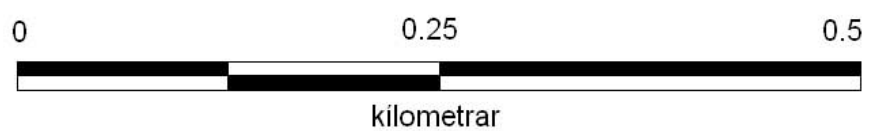
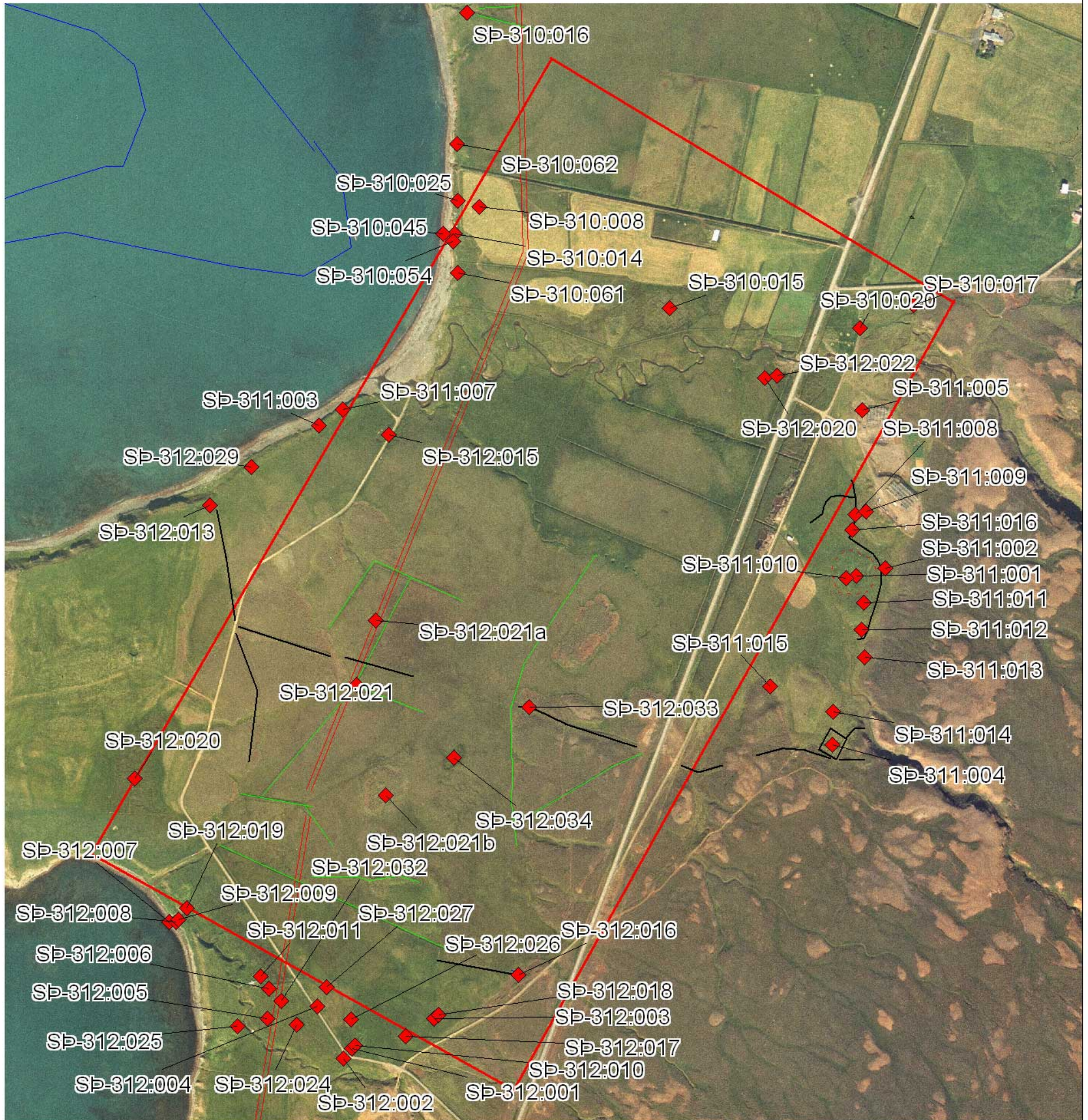
65°03.875N 17°21.061V

40-50 m neðan við vegslóða sem liggur samsíða þjóðvegi neðan hans er lítil upphækkun. Hún er í miðju túni, um 160 m suðaustan við Forvaðafjárhús 095. Upphækkunin virðist lenda rétt ofan við ráðgert vegarstæði sem nær frá Húsavíkurhöfn og að áætluðu álveri á Héðinshöfða. Hleðslan er á grasi grónum og aflíðandi bletti sem nær að sjávarbakkanum. Lág upphækkun eða hleðsla. Hún er um 2 m á lengd en 1 m á breidd og snýr norður-suður. Hæð 0,2 m. Upphækkunin er grasi gróin en tveir steinar eru þó á henni.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

- ◆ minjastaður
- bæjarhöll
- garðar
- áveitugarðar
- fyrirhugað vegstæði
- fyrirhugaður álversreitur

